

Харківська академія неперервної освіти

**Підвищення кваліфікації
педагогічних працівників
закладів дошкільної освіти
з питання безпеки життєдіяльності**

Навчально-методичний посібник

**Харків
2018**

Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Харківської академії неперервної освіти
(протокол № 3 від 07.12.2017 р.)

За загальною редакцією Л.Д. Покроєвої, ректора Харківської академії неперервної освіти, кандидата педагогічних наук, доцента, заслуженого працівника освіти України

Рецензенти:

Бойчук Ю. Д., проректор з наукової роботи Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди, доктор педагогічних наук, професор;

Шахненко В. І., професор кафедри соціально-гуманітарної освіти Харківської академії неперервної освіти, кандидат педагогічних наук, доцент.

Автори-укладачі:

Астахова М. С., старший викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти Харківської академії неперервної освіти, кандидат педагогічних наук;

Кугуєнко Н. Ф., старший викладач кафедри методики дошкільної та початкової освіти Харківської академії неперервної освіти.

**Підвищення кваліфікації педагогічних працівників
закладів дошкільної освіти з питання безпеки
життєдіяльності: [навч.-метод. посіб.] / М. С. Астахова,
Н. Ф. Кугуєнко; за заг. ред. Л. Д. Покроєвої. – Харків:
Харківська академія неперервної освіти, 2018. – 206 с.**

У навчально-методичному посібнику висвітлено нормативно-правові та організаційно-педагогічні засади безпеки життєдіяльності в закладах дошкільної освіти, систему діяльності закладу дошкільної освіти щодо реалізації безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу, діагностичний інструментарій щодо визначення компетентності з безпеки життєдіяльності вихованців, педагогів і батьків. Розкрито санітарно-гігієнічне забезпечення діяльності ЗДО, окремі аспекти організаційно-педагогічної діяльності з пожежної безпеки та цивільного захисту.

Посібник призначено для використання в системі післядипломної педагогічної освіти – підвищення кваліфікації керівників і педагогів ЗДО, також у системі вищої педагогічної освіти – підготовка фахівців із дошкільної освіти. Він також буде корисним працівникам Р(М)МК(Ц) в організації роботи з питань формування культури безпеки життєдіяльності учасників освітнього процесу в закладах освіти.

© Харківська академія неперервної освіти

ЗМІСТ

Вступ	5
1. Організаційно-педагогічна робота з питань безпеки життєдіяльності в умовах ЗДО.....	8
1.1. Компетентність педагога з питань формування здорового та безпечного способу життя	8
1.2. Система діяльності закладу дошкільної освіти щодо забезпечення безпеки життєдіяльності	13
1.3. Завдання Базового компонента дошкільної освіти з питань формування здоров'язбережувальної компетенції дошкільника.....	20
1.4. Планування діяльності закладу дошкільної освіти з безпеки життєдіяльності	29
1.5. Орієнтовна тематика навчання дітей із питань особистої безпеки та безпеки інших	34
1.6. Діагностика стану роботи з вихованцями з питань охорони життя та здоров'я, профілактики дитячого травматизму	37
2. Нормативно-правове забезпечення функціонування «безпечного» ЗДО.....	38
2.1. Забезпечення безпеки діяльності працівників закладу дошкільної освіти	38
2.2. Організація охорони життя та здоров'я дітей в умовах освітнього середовища.....	45
2.3. Безпечний супровід фізкультурно-оздоровчої роботи в закладі дошкільної освіти.....	47
2.4. Основні вимоги безпеки при організації трудової діяльності дітей у закладі дошкільної освіти.....	63

3. Санітарно-гігієнічні умови діяльності закладу	
дошкільної освіти	68
3.1. Улаштування території.....	68
3.2. Гігієнічні вимоги до будівель і приміщень закладів дошкільної освіти	70
3.3. Освітлення	72
3.4. Повітряно-тепловий режим	74
3.5. Санітарно-гігієнічні вимоги до утримання приміщень і обладнання	77
3.6. Санітарно-гігієнічні вимоги до особистої гігієни персоналу	85
3.7. Вимоги до розпорядку дня та навчання, організації життєдіяльності, рухової активності дітей	87
3.8. Санітарно-гігієнічні вимоги до особистої гігієни дітей	91
3.9. Безпека іграшок.....	93
4. Окремі аспекти забезпечення пожежної безпеки	101
5. Окремі аспекти забезпечення цивільного захисту	107
Література.....	113
Додатки	121

Вступ

*Я не боюся ще і ще раз сказати:
турбота про здоров'я та безпеку
дитини – найважливіше завдання
педагога. Від багажу знань, набутому
в дитинстві, залежить фізичний і
духовний розвиток людини, її
світогляд, віра у свої сили, відчуття
того, що вона подолає все.*

В. Сухомлинський

Проблема безпеки дитини, її вміння захистити себе завжди була актуальною, а останнім часом загострюється все більше. Сучасні умови розвитку суспільства характеризуються збільшенням кількості факторів, здатних викликати надзвичайні та небезпечні ситуації для життя і здоров'я людини, а саме: природні й техногенні аварії та катастрофи, забруднення довкілля, побутовий, виробничий та дитячий травматизм, зростання загрози терористичних актів і виникнення надзвичайних ситуацій різноманітного походження. Ці виклики сьогодення набувають глобального характеру й актуалізують проблему протидії їм, зокрема на рівні освіти.

Реалізація державної політики в напрямі освіти з безпеки життєдіяльності базується на Концепції ООН про сталий людський розвиток як програмі дій на XXI століття, а також відображається в таких державних документах, як: Конституція України, Закон України «Про дошкільну освіту», Кодекс цивільного захисту України, Концепція освіти з напрямку «Безпека життя і діяльності людини».

Відповідно до ст. 11 Закону України «Про дошкільну освіту» (2001 р.) заклад дошкільної освіти:

- створює безпечні та нешкідливі умови розвитку, виховання та навчання дітей, режим роботи, умови для фізичного розвитку та зміцнення здоров'я відповідно до санітарно-гігієнічних вимог та забезпечує їх дотримання;
- формує у дітей гігієнічні навички та основи здорового способу життя, норми безпечної поведінки;
- сприяє збереженню та зміцненню здоров'я, розумовому, психологічному й фізичному розвитку дітей.

Збільшення випадків дитячого травматизму ставить завдання перед закладом післядипломної освіти щодо систематичної та комплексної роботи з керівними кадрами та педагогічними працівниками з метою організації діяльності «безпечного» ЗДО та виховання у дітей дошкільного віку культури безпеки життєдіяльності.

Нормативні та суспільні вимоги до професійної діяльності працівників ЗДО зумовлюють необхідність володіння комплексними знаннями й уміннями з безпеки життєдіяльності, відповідними ціннісними орієнтаціями та професійно значущими якостями, ризик-орієнтованим мисленням, готовністю до власного розвитку з безпеки життєдіяльності протягом усього життя. Це вимагає від фахівців системи післядипломної педагогічної освіти приділяти особливу увагу питанню професійного вдосконалення та розвитку компетентності з безпеки життєдіяльності педагога-дошкільника, керівника ЗДО в процесі підвищення кваліфікації відповідних категорій слухачів.

Безпека життєдіяльності – комплексна система знань про захищеність життя й діяльності особистості, суспільства і життєвого середовища від небезпечних факторів природного та штучного характеру. Окремі науковці розглядають безпеку життєдіяльності як характеристику життя й діяльності людини, як науку про комфортну

та безпечну взаємодію людини із середовищем існування, як основу формування ідеології та культури безпеки особистості, організації та держави в цілому. Безпека життєдіяльності поєднує в собі пожежну безпеку, санітарно-епідеміологічне благополуччя, охорону здоров'я, екологічну та ядерну безпеку, попередження надзвичайних ситуацій, цивільний захист, безпеку руху, якість і безпеку продукції та послуг, безпеку споруд, будівель та інженерних мереж тощо.

Безумовно, у будь-якій ситуації, коли дитині загрожують шкідливі обставини, недбалі людські дії або ситуації, у яких природні ресурси чи тварини можуть із безпечних і дружніх перетворитись у шкідливі чи загрозливі для життя, основною умовою успішного виходу із загрозливої ситуації має бути наявність гармонійного стану фізичного й психічного здоров'я дитини, що є умовою для швидкої реакції та творчого підходу до вирішення складної ситуації.

Отже, очевидним фактом є те, що все викладене актуалізує проблему створення й підтримки безпечного освітнього середовища закладу дошкільної освіти, а також потребує неперервного професійного розвитку педагогічних працівників ЗДО з питань безпеки життєдіяльності.

1. Організаційно-педагогічна робота з питань безпеки життєдіяльності в умовах ЗДО

1.1. Компетентність педагога з питань формування здорового та безпечного способу життя

Безпечний спосіб життя в даний час є найбільш серйозною соціальною, економічною, медичною та педагогічною проблемою. Зокрема, створення безпечних умов життя для дітей усе більше хвилює представників різних професій і соціальних верств. Питання здоров'я та безпеки дітей у сучасному світі вимагає, насамперед, компетентного підходу та професійної підготовки фахівців, пов'язане із сумлінною реалізацією державної політики щодо формування в дошкільнят здорового способу життя й безпечної поведінки.

Учені, як і практики, вважають, що на здоров'я та безпеку людини впливають не тільки небезпечні фактори зовнішнього середовища, але й спосіб життя, основою якого є формування культури здоров'я з малечку [15].

До факторів небезпеки відносять такі:

- несприятливі соціально-економічні та побутові умови;
- відсутність належних умов для ігор, занять, різних видів праці дітей як у дитячому садку, так і в сім'ї;
- гіподинамія, недостатньо збалансоване харчування;
- формальний підхід до загартовування;
- неправильне регулювання динаміки фізичного, психічного та емоційного навантаження вихованців протягом заняття, дня, тижня, навчального року;

- порушення режиму організації життя дітей – санітарно-гігієнічного, повітряного, режиму освітлення та ін.

Державна політика у сфері дошкільної освіти перш за все спрямована на дотримання всіма учасниками освітнього процесу вимог щодо забезпечення та зміцнення фізичного, психічного й духовного здоров'я дитини. Нормативно-правові документи підкреслюють, що умовою цілісного розвитку дошкільника є використання в дошкільних установах здоров'язберігаючих і здоров'яформуючих технологій, які реалізуються комплексно через створення безпечного розвивального середовища, еколого-валеологічного виховання, повноцінного медичного обслуговування, харчування, оптимізацію рухового режиму, формування ціннісного ставлення до власного здоров'я та мотивації здорового способу життя.

Принципи організації освітньої діяльності щодо безпеки життєдіяльності дошкільників:

- *принцип системності* – цілісне бачення та системна реалізація завдань безпеки життєдіяльності в усіх напрямках освітнього процесу з дітьми;
- *принцип урахування умов місцевості* – різний досвід взаємодії з навколишнім середовищем у селі, місті, формування власного досвіду про джерела небезпеки;
- *принцип ампліфікації* – оптимальне використання дорослими можливостей кожного вікового етапу для повноцінного особистісного розвитку дошкільника;
- *принцип концентричності* – інформація, яку дають дітям у ранньому віці, постійно розширюється та ускладнюється;

- *принцип інтеграції* – опанування правил БЖД як самостійно дитиною, так і вивчення їх організовано під час інтеграції завдань різних форм освітнього процесу;
- *принцип наступності* у взаємодії всіх учасників освітнього процесу (дитина – дошкільний заклад – сім'я).

Педагог у роботі з дітьми використовує такі методи ознайомлення дітей з основами безпеки життєдіяльності:

- *метод порівняння*, під час використання якого необхідно визначити, з якого порівняння починати: за схожістю чи контрастом;
- *метод моделювання ситуацій* (завдання типу: «Що ти будеш робити, якщо...?», «Якими будуть твої дії, якщо...?»);
- *метод повторення* – провідний метод дошкільної дидактики, що формує вміння узагальнювати, самостійно робити висновки, підвищує пізнавальну активність;
- *методи експериментування й дослідження* – допомагають дитині самостійно знаходити відповіді та рішення, підтверджувати або спростовувати власні уявлення;
- *ігрові методи* – уявні подорожі, зустрічі з казковими героями тощо.

Значної уваги потребує організація навчальної діяльності. Це важлива складова в процесі пізнання світу.

Особливості навчання дітей правил безпечної поведінки:

- *навчання словом* – це головний інструмент ознайомлення з основами безпеки життєдіяльності (мова вихователя, образність, конкретність, чіткість формулювання думок – бесіди, читання художньої літератури тощо);

- *безпосереднє сприймання дитиною дійсності* (розвиток її чуттєвого досвіду, експериментування та досліди);
- *включення емоційної сфери*, що сприяє активному засвоєнню знань;
- *навчання організовується дорослим і відбувається під його безпосереднім керівництвом.*

Таким чином, різноманітні засоби стають джерелом знань безпечної життєдіяльності.

Компетентний педагог повинен пам'ятати, що важливе місце в організації здорового та безпечного середовища при проведенні фізкультурно-оздоровчих заходів у літній час, як утім і завжди, займають основні правила забезпечення безпеки дітей: дотримання розпорядку дня; організація фізкультурних занять на свіжому повітрі; інструктивно-навчальна робота з дітьми; активізація просвітницької роботи з батьками [11].

Етапи формування безпечної поведінки дітей

<p>Підготовчий етап:</p> <ul style="list-style-type: none"> - попередження про можливі небезпеки для життя під час виконання різних дій; - проведення екскурсій, цільових прогулянок, спостережень, читання художніх творів, розгляд ілюстрацій, перегляд теле- та відеопродукції. 	<p>Основний етап:</p> <ul style="list-style-type: none"> - формування певної системи уявлень про небезпеку, що може виникнути в конкретній ситуації; - проведення різних видів ігор з елементами формування безпечної поведінки; - розучування правил проведення ігор, інструкцій виконання трудових доручень та інших практичних занять. 	<p>Практичний етап:</p> <ul style="list-style-type: none"> - застосування набутих практичних умінь і навичок на практиці; - рішення дітьми запропонованих проблемних ситуацій, творчих завдань різними способами, пошуково-дослідна діяльність, проведення розваг, свят, конкурсів та ін.
---	---	--

Можна зазначити, що компетентність педагога формує дбайливе ставлення дитини до свого здоров'я, виховує культуру його здоров'я. Завдання сучасного педагога полягає в тому, щоб максимально використати всі надані йому джерела: нормативні, науково-педагогічні, психолого-педагогічні, навчально-методичні, передовий педагогічний досвід.

Під час організації ефективної профілактичної діяльності педагогам треба враховувати такі особливості:

1. Одним із головних принципів профілактичної діяльності педагога є принцип «Не зашкодь». Інформація має бути достовірною, науковою, корисною для вихованців, не розширювати межі небезпечних знань.

2. Велике значення має мотивація на отримання знань: вихованці повинні чітко усвідомлювати їх важливість для подальшого життя та здоров'я, захисту себе й інших людей.

3. Заходи мають практичне спрямування: їх результатом має бути формування готовності до здійснення правильних дій у надзвичайних і побутових ситуаціях, навичок безпечної поведінки щодо травмування, усвідомлення кожною дитиною важливості власних якостей (уважності, обережності, відповідальності тощо) і навичок для захисту себе й оточуючих.

4. Виховний процес має будуватися на моральних і духовних цінностях, сприяти формуванню ціннісних спрямувань та ціннісних ставлень до власного здоров'я та здоров'я інших людей, усвідомленню цінності власної особистості і оточуючих.

5. Важливими щодо запобігання травмуванню є формування навичок безконфліктного спілкування в соціумі, уміння вирішувати конфлікти.

6. Інформацію слід надавати виключно в позитивній формі. Міфи, страхи, неприйняття, осуд заважають усвідомленню правильних шляхів вирішення проблеми [15; 16].

1.2. Система діяльності закладу дошкільної освіти щодо безпеки життєдіяльності

Одне з провідних завдань системи діяльності ЗДО щодо реалізації безпеки життєдіяльності – навчити дітей цінувати власне і чуже життя та здоров'я, упевнено почуватися в будь-яких ситуаціях і приходити на допомогу іншим.

Починаючи з того моменту, як дитина робить перші кроки, вона зазнає впливу небезпечних факторів. Небезпеки підстерігають її практично на кожному кроці – вдома небезпека йде від електричних, газових приладів, пустощів із сірниками, на вулиці – необережність на дорозі, використання піротехнічних, вибухонебезпечних предметів тощо може призвести до біди. Узагальнену систему досвіду роботи ЗДО № 461 з означеного напрямку схематично представлено на рис. 1.1.

Брак життєвого досвіду, беззахисність і невміння діяти в критичних ситуаціях робить дитину вразливою в усіх відношеннях. Тому про те, як діяти в тій або іншій проблемній ситуації, дитині повинні пояснити батьки та вихователі [14, с. 4].

Ефективність дошкільного виховання залежить від спільних дій сім'ї та закладів дошкільної освіти. У закладі дошкільної освіти повинна функціонувати єдина система роботи з охорони життя та здоров'я учасників освітнього процесу, що дає змогу забезпечити умови для збереження здоров'я дітей, безпеки їх життєдіяльності та праці дорослих.

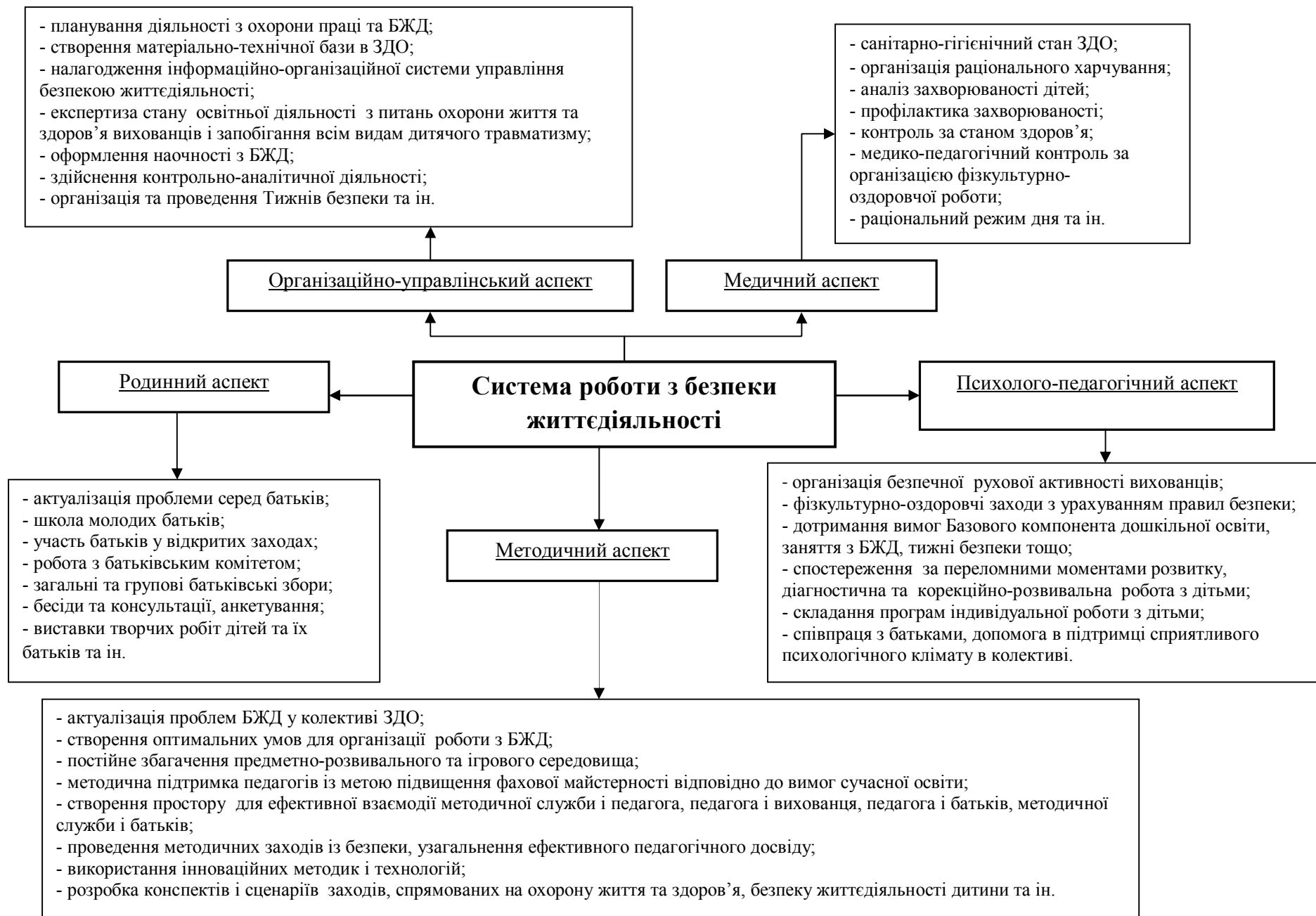

Рис. 1.1. Система роботи ЗДО з безпеки життєдіяльності

Робота з реалізації визначених завдань здійснюється за такими напрямками: ведення документації; робота з педагогами; робота з дітьми; робота з батьками вихованців.

Для ефективного формування в дітей навичок безпечної поведінки слід дотримуватися таких важливих принципів:

- забезпечення гігієни й нормальної роботи всіх органів і психофізіологічних процесів організму дітей. Хвора, перевтомлена, психоемоційно виснажена дитина не уважна, у неї знижується рухливість нервових процесів у корі головного мозку, виникає розпорошеність уваги, що негативно позначається на реакції в разі небезпеки;
- забезпечення взаємозв'язку та взаємозалежності життєдіяльності дитини з довкіллям (предметним, природним, соціальним) і безпосереднім середовищем, у якому вона перебуває, і соціальною ситуацією розвитку як єдиною й неповторною для дошкільного дитинства системою взаємин між дитиною та середовищем;
- раціональна організація життя та діяльності дітей у закладі дошкільної освіти;
- захист здоров'я, життєдіяльності дитини як у закладі дошкільної освіти, так і в сім'ї;
- своєчасне усунення негативних впливів на життєдіяльність дитини та їх наслідків; надання своєчасної допомоги;
- забезпечення взаємозв'язку закладу дошкільної освіти, сім'ї та громадськості у формуванні безпечної поведінки дітей.

Організовуючи освітню роботу з питань безпеки життєдіяльності дошкільників, визначаємо три основні напрями.

По-перше, така робота не має обмежуватися лише засвоєнням норм і правил поведінки. Дітей варто навчати обачності, навичок орієнтування та швидкої реакції в екстремальних ситуаціях.

По-друге, максимального ефекту в цьому напрямі можна досягти (це доведено практикою), якщо освітню виховну роботу вести в трьох напрямках: «колектив закладу дошкільної освіти – діти – батьки».

По-третє, слід урахувувати деякі принципові аспекти роботи з дітьми, які суттєво відрізняються від аналогічної роботи з дорослими. Зокрема, застосування так званої «шокової» пропаганди зі спеціальним акцентуванням на страшних наслідках пожеж, повені, інших небезпек.

Освітня робота закладів дошкільної освіти із безпеки життєдіяльності дітей дошкільного віку має бути спрямована на:

- створення безпечних умов для формування всебічно розвиненої творчої особистості дитини;
- формування елементарної компетенції з питань безпеки в дітей дошкільного віку відповідно до вимог Базового компонента дошкільної освіти;
- виховання основ безпечної поведінки дітей у різних життєвих ситуаціях, а також культури безпеки в дорослих, відповідального ставлення до життя та здоров'я малят;
- підготовку дошкільників до реального життя, насиченого різними подіями, непередбачуваними ситуаціями тощо;
- свідоме розуміння дітьми цінностей власного життя та здоров'я вже в дошкільному віці;
- формування поняття про стихійні природні явища (землетрус, повінь, бурю, ожеледицю, грозу, град тощо) та ознайомлення з природою їх виникнення, характерними

ознаками, негативними наслідками для природи та людини;

- формування чуття небезпеки щодо вогню, струму, уміння дотримуватися правил протипожежної безпеки, швидко знаходити правильний вихід у небезпечній ситуації;
- уміння обережно поводитися з ліками та хімічними речовинами (ртуть у градуснику, отрута для травлення шкідників садів і городів, побутова хімія);
- формування поняття про небезпечні для життя людини отруйні рослини, ягоди, уміння впізнавати їх у природному оточенні, правильно поводитися з ними;
- уміння дітей надавати собі та постраждалим першу допомогу в разі травм, нещасних випадків, що трапляються з дітьми на вулиці, у дворі, у побуті; свідомо виконувати обов'язкові правила поведінки в умовах загрози та виникнення надзвичайних ситуацій [7, с. 111-118].

Практична реалізація цих завдань передбачає створення безпечного розвивального середовища та налагодження системи роботи з безпеки життєдіяльності з педагогами, дітьми й батьками, що включає комплекс взаємопов'язаних заходів.

Для підвищення професійної майстерності педагогів та інших працівників із зазначеного питання радимо використовувати різні форми роботи: педагогічні ради, батьківської ради, інструктажі з безпеки, консультації, семінари, майстер-класи, практичні тренінги, круглі столи, творчі лабораторії, інтерактивні ділові ігри, оформлення тематичних стендів і санітарних бюлетенів, проведення конкурсів-оглядів, облаштування виставок та ін.

При організації освітньої роботи з формування основ безпечної поведінки в дітей дошкільного віку перевагу доцільно надавати

спостереженням, екскурсіям, цільовим прогулянкам, індивідуальним бесідам, моделюванню й аналізу проблемних ситуацій, різним видам ігрової, трудової та пошуково-дослідницької діяльності, інтегрованим заняттям, розробленню спільних проектів, проведенню розваг, «Днів і тижнів безпеки».

Важливий чинник ефективності роботи з питань безпеки життєдіяльності – тісна взаємодія між батьками та педагогами. Для цього варто залучати батьків до різних заходів: практичних семінарів-тренінгів, консультацій, родинних клубів за інтересами, участі в спільних проектах, виставках, розвагах і святах [6].

Модель діяльності закладу дошкільної освіти з питань безпеки життєдіяльності дітей на прикладі функціонування системи в Золочівському ЗДО (ясла-садок) № 2 Золочівської селищної ради Золочівського району Харківської області представлено на рис. 1.2.

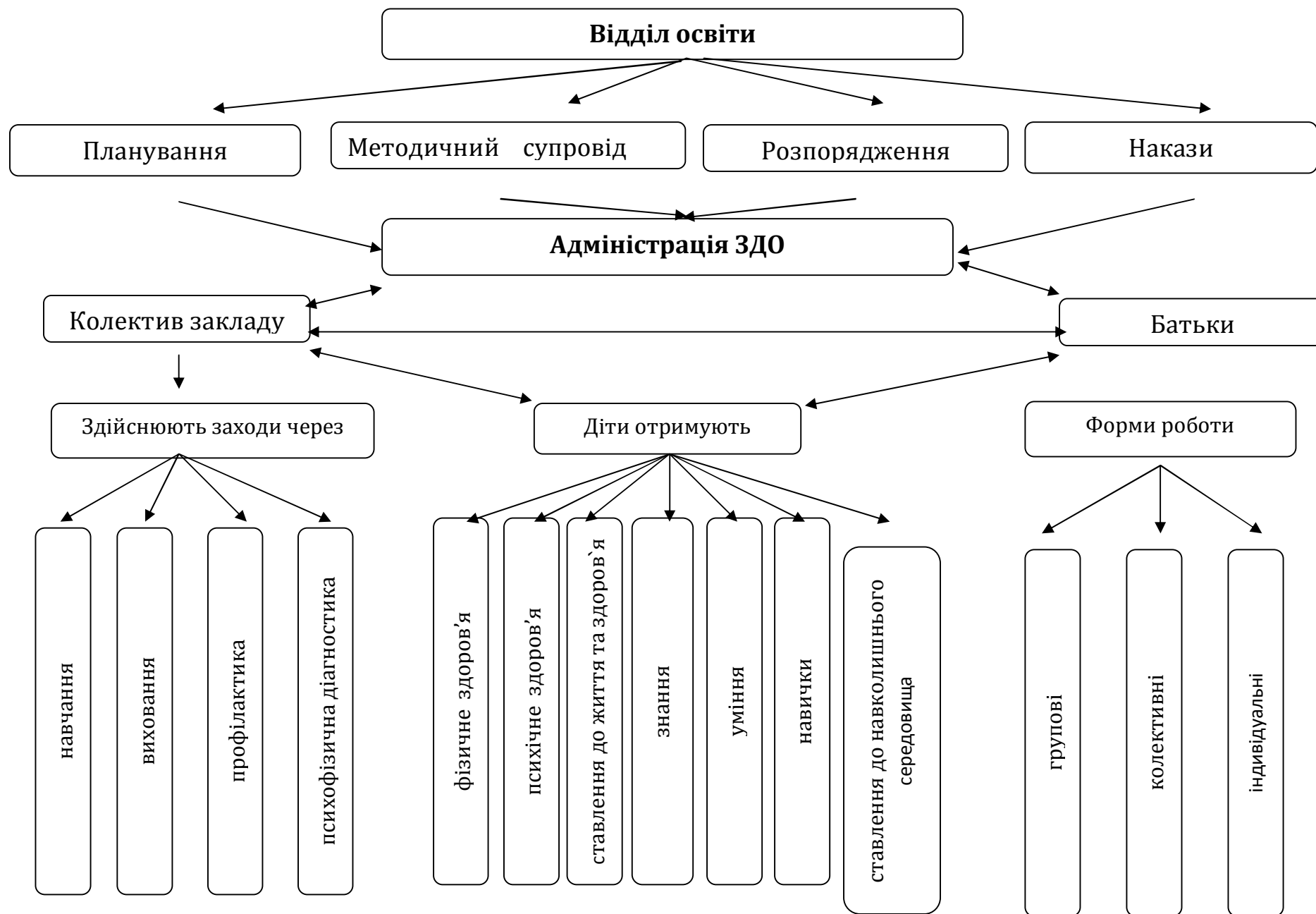

Рис 1.2. Модель діяльності ЗДО з питань безпеки життєдіяльності дітей

1.3. Завдання Базового компонента дошкільної освіти з питань формування здоров'язбережувальної компетенції дошкільника

Одним із основних напрямів державної освітньої політики в Україні визнано модернізацію системи дошкільної освіти з урахуванням принципів демократизації, гуманізації, індивідуалізації педагогічного процесу, реалізації його на засадах компетентнісно-діяльнісного підходу. В основу її покладено пріоритетність дошкільної ланки в єдиній національній системі неперервної освіти, а основним завданням визначено забезпечення особистісного зростання кожної дитини з урахуванням її задатків, здібностей, індивідуальних особливостей фізичного і психічного розвитку. Державні вимоги до рівня освіченості, розвиненості, вихованості дитини 6 (7) років перед її вступом до школи визначені в положеннях Базового компонента дошкільної освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 22.05.2012 р. № 615.

Базовий компонент дошкільної освіти України ґрунтується на основних положеннях Міжнародної конвенції ООН про права дитини, законах України «Про дошкільну освіту» (2001 р.), «Про охорону дитинства» (2001 р.), інших нормативних актах стосовно дитинства.

Засадами Базового компонента дошкільної освіти є:

- визнання самоцінності дошкільного дитинства, його особливої ролі в розвитку особистості;
- збереження дитячої субкультури;
- створення сприятливих умов для формування особистісної зрілості дитини, її базових якостей;

- пріоритет повноцінного проживання дитиною сьогодення в порівнянні з підготовкою до майбутнього етапу життя;
- повага до дитини, урахування індивідуального особистого досвіду дошкільника;
- компетентнісний підхід до розвитку особистості, збалансованість набутих знань, умінь, навичок, сформованих бажань, інтересів, намірів і особистісних якостей та вольової поведінки дитини;
- надання пріоритету соціально-моральному розвитку особистості, формування в дітей уміння узгоджувати особисті інтереси з колективними;
- формування в дітей цілісної, реалістичної картини світу, основ світогляду [3].

Актуальність нової редакції Базового компонента дошкільної освіти обумовлена соціальною необхідністю зміни знаннєвої орієнтації при організації педагогічного процесу на особистісно-ціннісну та його узгодження з Державним стандартом початкової загальної освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20.04.2011 р. № 462.

Відповідно до Базового компонента дошкільної освіти дитина має «диференціювати поняття «безпечне» і «небезпечне», усвідомлювати важливість безпеки життєдіяльності (власної та інших людей), знати правила безпечного перебування вдома, у закладі дошкільної освіти, на вулиці, на воді, льоду, ігровому, спортивному майданчиках...».

Отже, аналіз нормативно-правових і програмових завдань засвідчує, що дитина потребує фізичної та психічної вдосконаленості й захищеності. Дорослі повинні створювати безпечні умови для її фізичного благополуччя та гарного самопочуття, ураховувати

негативний вплив факторів, що сприяють погіршенню здоров'я дітей дошкільного віку:

- *вплив несприятливих факторів довкілля;*
- *хронічне перегрівання дитини* (Гіппократ доводив: «Хто часто тримає себе в теплі, у того відбуваються такі шкідливі наслідки: зніженість м'язів, слабкість нервів, тупість розуму, кровотечі, непритомності»);
- *неправильне годування* (В. Леві (психотерапевт) застерігає: «Не нав'язуйте їжі ні собі, ні іншим. Дитині – у жодному разі. Свобода в їжі – священна»);
- *гіподинамія (малорухливість)* – стримування рухів викликає м'язову слабкість, порушення обмінних процесів;
- *подавлена психіка*, яка позбавляє дитину душевного комфорту, викликає тривожність, занепокоєння, страх;
- *тривала вимушена поза під час занять* в умовах низького рівня освітлення приміщень і робочих місць, неякісного повітря, неергономічних меблів (які не відповідають ростові та функціональним особливостям дітей), що призводить до зниження гостроти зору, порушень постави, зниження загального тонусу організму дитини;
- *тривалий вплив закритих приміщень*, обмеження простору, звуження зорових горизонтів, що викликає пригнічення емоційної сфери дітей;
- *надмірне захоплення методиками «інтелектуального розвитку»*, раннє навчання читання, рахування, оволодіння комп'ютерною грамотою, поелементне оволодіння знаннями, навичками, що є фактором ризику появи нервово-психічних розладів у дітей [8].

Зміст Базового компонента дошкільної освіти побудовано відповідно до вікових можливостей дітей на основі компетентнісного підходу, тобто спрямованості освітнього процесу на досягнення соціально закріпленого результату (заданої норми, вимог до розвиненості, навченості та вихованості дитини), що зумовлює необхідність чіткого визначення засвоєння дитиною змісту освітніх ліній (знає, обізнана, розуміє, уміє, усвідомлює, здатна, дотримується, застосовує, виявляє ставлення, оцінює), орієнтує освітян на *цілісний і загальний розвиток дитини*, підкреслює важливість закладання в дошкільному віці фундаменту для набуття в подальшому спеціальних знань і вмінь. Увага педагога має спрямовуватися на головні лінії розвитку фізичного, психічного та морально-духовного здоров'я, особистісних цінностей як своєрідного внутрішнього стрижня, ціннісної етичної орієнтації з формування навичок практичного життя, емоційної сприйнятливості та сприяння розвитку *індивідуальності дитини*.

Базовий компонент дошкільної освіти в новій редакції скеровує педагогів на цілісний підхід до формування дитячої особистості, підготовку її до органічного, безболісного входження до соціуму, природного і предметного довкілля через освоєння основних видів життєдіяльності, а також у напрямі забезпечення реальної наступності та безперервності між дошкільною та початковою ланками, інтеграції родинного і суспільного виховання [3].

Завдання

завідувача та вихователя-методиста ЗДО щодо реалізації змісту Базового компонента дошкільної освіти з питань формування здоров'язбережувальної компетенції дошкільника

1. Забезпечити умови для реалізації державних вимог до рівня розвиненості та вихованості дітей дошкільного віку, зокрема формування здоров'язбережувальної компетенції дошкільника.

2. Створити творчі групи досвідчених педагогічних працівників із метою реалізації змісту Базового компонента дошкільної освіти та надання методичної допомоги педагогам закладу з таких питань:

- дитиноцентричний підхід до формування здоров'язбережувальної компетенції дошкільника;
- упровадження здоров'язбережувальних інноваційних технологій.

3. Організувати безпечну життєдіяльність дітей з метою збереження та зміцнення здоров'я й фізичного розвитку дошкільника.

4. Забезпечити планування та контроль освітнього процесу щодо використання здоров'язбережувальних інноваційних технологій.

5. Спрямувати діяльність педагогів на впровадження у зміст освітнього процесу психолого-педагогічних досягнень, застосування інформаційно-комунікаційних технологій, вивчення, узагальнення та поширення ефективного педагогічного досвіду з питань зміцнення та збереження здоров'я дошкільника.

6. Здійснювати моніторинг якості освітнього процесу щодо формування здоров'язбережувальної компетенції дошкільника.

7. Створити освітнє середовище щодо формування здоров'язбережувальної компетенції як складової дошкільної зрілості дитини, що включає фізичний, емоційний, пізнавальний і

особистісний розвиток дитини, готовність до взаємодії з довколишнім світом.

8. Забезпечувати ціннісні орієнтації учасників освітнього процесу щодо формування здоров'язбережувальної компетенції [3; 9].

Завдання

вихователя ЗДО щодо реалізації Базового компонента дошкільної освіти з питань формування здоров'язбережувальної компетенції дошкільника

1. Спрямовувати освітній процес на досягнення результату щодо формування у вихованців здоров'язбережувальної компетенції відповідно до змісту освітніх ліній Базового компонента дошкільної освіти.

2. Здійснювати організацію освітнього процесу в умовах безпечного проведення певних видів діяльності, дотримання вимог безпеки під час проведення та після закінчення діяльності з дітьми, знання та володіння навичками дій в аварійних ситуаціях.

3. Передбачати в різних видах діяльності (ігровій, руховій, спортивно-масовій, трудовій, природничій, предметно-практичній, образотворчій, музичній, театральній, сенсорно-пізнавальній, соціокультурній тощо) педагогічні ситуації, що ознайомлюють із правилами та формують у дітей навички безпечної поведінки.

4. Використовувати сучасні медіазасоби (картини, буклети, відеофільми, мультфільми, фото, художні твори, слайди, Інтернет, книги тощо), доречні методи та прийоми з метою унаочнення важливих вимог та правил безпеки життєдіяльності.

5. Забезпечувати закріплення набутих навичок і формувати в дошкільників ціннісне ставлення до свого життя та здоров'я, бережливе ставлення до життя та здоров'я інших людей, а також природного і предметного довкілля.

6. Запобігати та не допускати використання в освітньому просторі закладу дошкільної освіти медіатекстів (плакатів, книг, ігор, іграшок, фотографій, фільмів, художніх творів, картин, картинок, драматизацій, музичних творів і т. п.), що можуть викликати в дітей агресивні стани, прояви жорстокості, гніву, дратівливості, страхів.

7. Проводити відповідну роботу з батьками щодо недопущення в житті родини ситуацій, які викликають у дітей агресивні стани, прояви жорстокості, гніву, дратівливості, страхів тощо.

8. Обмежувати відповідно до санітарних норм користування дітьми комп'ютерними приладами, цифровими ресурсами (не триваліше 10-15 хвилин), пам'ятати, що екранні засоби як розвивають дитину, так і наносять шкоду її здоров'ю, якщо порушуються вимоги безпеки користування.

9. Здійснювати діагностування, аналіз, моніторинг щодо формування безпеки життєдіяльності як складової здоров'язбережувальної компетенції дошкільника.

10. Сприяти проявам позитивного прикладу батьків, педагогічних працівників, громадськості та об'єднанню зусиль усіх учасників освітнього процесу на формування в дітей дошкільного віку навичок безпеки життєдіяльності [3].

**Аспекти формування здоров'язбережувальної компетенції
дошкільників у структурі Базового компонента дошкільної освіти
(за освітніми лініями)**

Освітня лінія	Результати освітньої роботи
«Особистість дитини»	<ul style="list-style-type: none"> - Уявлення про «безпечне» і «небезпечне»; - знання правила безпечного перебування вдома, у різних соціальних ситуаціях, - володіння номером телефону основних служб допомоги; - володіння навичками безпечної поведінки при агресивному поводженні однолітків або дорослих; - знання основних показників власного здоров'я; - знання основ захворювання та їх ознак; - уявлення про розвиток людського тіла; - уміння відрізняти корисну їжу та напої від шкідливих; - знання розпорядку дня та культури харчування; - володіння основними гігієнічними процедурами.
	<ul style="list-style-type: none"> - Розуміння ролі фізичних вправ у розвитку та зміцненні організму; - знання правил у рухливих і спортивних іграх; - фізична витримка відповідно до віку; - знання будови свого тіла, володіння гігієнічними навичками за його доглядом; - уміння користуватися засобами та предметами догляду; - дотримання правил безпеки життєдіяльності.
Дитина в соціумі»	<ul style="list-style-type: none"> - дотримання порад дорослих; - дотримання порядку в помешканні; - прагнення надати посильну допомогу; - прагнення діяти так, щоб не засмучувати близьких; - участь у спільних турботах і проблемах сім'ї; - уміння вислухати дорослого, відповісти на запитання; - виявлення чемності у ставленні до дорослих і людей похилого віку; - володіння елементарними правилами самозбереження; - уміння зберігати конфіденційність особистої інформації (про себе, свою сім'ю, родину, місце проживання тощо); - усвідомлення своїх можливостей, дотримання норм спілкування; - уміння уникати гострих суперечок із дітьми; - володіння елементарними соціальними та морально-етичними нормами міжособистісних взаємин.

«Дитина у природному довкіллі»	<ul style="list-style-type: none"> - Знання ознак повітря, його користі чи загрози; - знання про використання вітру для вироблення енергії для освітлення та опалення будівель, господарських і побутових потреб тощо; - знання про пори року, їх прикмети, характерні ознаки; - уміння безпечно поводитися під час грози; - уміння одягатися відповідно до пори року та поводитися під час несприятливої зимової погоди; - знання про шторм; - знання основних властивостей вогню: корисних (зігріває, допомагає приготувати їжу) і небезпечних, руйнівних; - основи знань про пожежу від блискавки, про небезпечне поводження людини з вогнем; - уявлення про землетрус; - знання про їстівні та отруйні гриби, ягоди, дотримання правил безпечної поведінки з ними; - знання про корисні та шкідливі рослини і тварини, їх важливість у життєдіяльності людини; - уявлення про позитивний і негативний вплив людської діяльності на стан природи, регуляцію власної поведінки в природі; - посилені вміння щодо природоохоронних дій; - уявлення про доцільне природокористування, чистоту природного довкілля, заощадливе використання природних багатств, води, електричної та теплової енергії в побуті.
«Дитина у світі культури»	<ul style="list-style-type: none"> - Знання основних технічних засобів і побутового приладдя, що використовуються в домашньому господарстві, про безпечне поводження з ними; - знання адреси свого проживання (населений пункт, вулиця, номери будинку, квартири); - знання про розподіл вулиці на проїзну та пішохідну частини; - знання правил дорожнього руху та вміння керуватися ними; - дотримання елементарних правил поведінки на вулицях і дорогах; - уміння користуватися побутовими предметами за призначенням.
«Гра дитини»	<ul style="list-style-type: none"> - Уміння обирати для гри безпечні місця та безпечні атрибути; - дотримання рольових способів поведінки, норм і етикету спілкування.
«Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі»	<ul style="list-style-type: none"> - Дотримання безпеки під час моделювання, експериментування в довкіллі з новими матеріалами; - уміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між різними предметами, явищами в природному та соціальному довкіллі.
«Мовлення дитини»	<ul style="list-style-type: none"> - Засвоєння дитиною культури мовлення та спілкування, елементарних правил користування мовою в різних життєвих ситуаціях; - уміння коректно виявляти власне емоційне ставлення до предмета розмови та співрозмовника й коригувати його залежно від ситуації спілкування; - виявляти стриманість у спілкуванні під час говоріння та слухання; - дотримання культури мовленнєвої комунікації.

	4. Варіативна складова
«Комп'ютерна грамота»	<ul style="list-style-type: none"> - Обізнаність із комп'ютером; - уміння дотримуватися правил безпечної поведінки під час роботи з комп'ютером.
«Хореографія»	<ul style="list-style-type: none"> - Виконання під керівництвом педагога й самостійно танцювальних рухів, вправ, хороводів, танців, творчих завдань; - відтворення танцювальними рухами характеру, темпу, динаміки музики; - узгодження рухів з музикою і одночасно взаємодія з партнером, гуртом дітей.

Інваріантна складова Базового компонента дошкільної освіти розкриває зміст, починаючи з освітньої лінії «Особистість дитини», що включає зміст освіти «Безпека життєдіяльності» [3, с. 11-27].

1.4. Планування діяльності закладу дошкільної освіти з безпеки життєдіяльності

Заходи щодо попередження дитячого травматизму

Тишкова Л. С., завідувач Золочівського ЗДО (ясла-садок) № 2 Золочівської селищної ради Золочівського району Харківської області

Пор. №	Назва заходів	Термін виконання	Відповідальний	Примітка
І. Робота з педагогами і батьками				
1	Керуватися чинного нормативно-правовою базою у сфері безпеки.	Постійно	Завідувач ЗДО	
2	Підвищити особисту відповідальність співробітників у період проведення масових заходів.	Протягом року	Вихователі	
3	Ознайомити учасників освітнього процесу із Законом України «Про дорожній рух» та іншими нормативними документами.	Початок навчального року, 1 раз на місяць	Завідувач ЗДО	
4	Систематично проводити інструктажі з працівниками ЗДО.	1 раз на квартал і за необхідності	Завідувач ЗДО	
5	Доводити до відома працівників ЗДО розпорядчі	Своєчасно	Завідувач ЗДО	

	документи з питань попередження дитячого травматизму та профілактики протипожежної безпеки.			
6	З метою попередження дитячого травматизму та профілактики протипожежної безпеки видавати накази по ЗДО, а також обговорювати стан роботи з цього питання на педагогічних радах та виробничих нарадах.	1 раз на квартал	Завідувач ЗДО, голова ПК	
7	Проводити тематичні інструктажі щодо попередження дитячого травматизму.	За сезонами	Завідувач ЗДО	
8	Проводити огляд території, перевіряти міцність і надійність кріплення всього обладнання, інвентарю, ігрового матеріалу, негайно ліквідувати всі предмети, що загрожують життю та здоров'ю працівників.	Щоденно	Вихователі, завгосп	
9	Поновити наочну агітацію з рекомендаціями щодо попередження дитячого травматизму та профілактики пожежної безпеки.	До 01.11. 201_р.	Вихователі	
10	Зазначити в планах самоосвіти питання щодо охорони життя та попередження дитячого травматизму.	Вересень	Вихователі	
11	У плани роботи з батьками включати бесіди про недопустимість залишення дітей без нагляду дорослих, користування небезпечними предметами, особливо в опалювальний сезон.	Постійно	Вихователі	
12	Поповнювати інформаційні листи в куточках для батьків із тематики попередження дитячого травматизму	Протягом року	Вихователі	
13	Обладнати виставку	Квітень	Вихователі,	

	літератури та дидактичних посібників із питань попередження дитячого травматизму.		вихователь-методист	
II Робота з дітьми				
14	Спланувати тематику бесід із дітьми з питань попередження дитячого травматизму.	До 01.10. 201_ р.	Вихователі	
15	Провести Тиждень безпеки «Бережімо себе, діти».	Квітень 201_ року	Вихователь-методист, вихователі	
16	Проводити Дні здоров'я.	1 раз на місяць	Вихователі	
17	Організовувати розваги з циклу «Бережімо себе, діти».	1 раз на місяць	Музичний керівник, вихователі	

Охорона життя та безпека життєдіяльності дітей

(з досвіду роботи ЗДО № 461 Харківської міської ради,

завідувач – Фролова Лідія Володимирівна,

вихователь-методист – Малько Ольга Вікторівна)

Пор. №	Зміст роботи	Термін	Відповідальний	Примітки
I. Адміністративна робота				
1	З метою запобігання нещасних випадків і збереження здоров'я кожного вихованця: • систематично проводити інструктажі з охорони праці з усіма категоріями працівників: - під час вступу на роботу; - на робочому місці, - позачергові; - стежити за дотриманням безпеки в групах і на ділянках ЗДО.	Упродовж року Упродовж року Вересень 201_	Завідувач Методист Завідувач	Наказ, журнал інструктажу Інструктаж, інформація Інформація
2	Видавати накази «Про охорону життя та здоров'я дітей».	Щоквартально	Завідувач	Наказ
II. Організаційна робота				
1	Оформити в кожній віковій групі куточок з БЖД.	Вересень 201_	Вихователь-методист	
2	Поповнити матеріальну	Жовтень	Вихователь-	

	базу посібниками, дидактичними та сюжетно-рольовими іграми з тематики БЖД.	201_	методист	
3	Дообладнати майданчик із вивчення правил дорожнього руху.	Вересень 201_	Завідувач	
4	Поновити матеріали тематичних папок – пересувок, ширм із рекомендаціями, порадами, пам'ятками для батьків.	Вересень 201_	Вихователь-методист	
III. Методична робота				
1	Організувати та провести «Тиждень безпеки дитини».	Квітень-травень 201_	Вихователь-методист	Наказ
2	Організувати та провести «Дні здоров'я».	1 р. на квартал	Вихователь-методист	Інформація
3	Організувати та провести спортивні розваги, свята.	1 р. на місяць	Вихователь-методист	Інформація
4	Планувати заняття з дітьми з охорони життя та здоров'я, основ безпеки життєдіяльності, початкової правової освіти в усіх вікових групах.	Протягом року	Вихователь-методист	Конспекти
5	Організувати екскурсію на пожежно-технічну виставку для дітей старших груп.	Квітень 201_	Вихователь-методист	
6	Планувати і проводити пішохідні переходи з дітьми до перехрестя або проїжджої частини з метою ознайомлення їх із правилами дорожнього руху.	Протягом року	Вихователь-методист	
IV. Лікувально-оздоровча робота				
1	Забезпечити дотримання гігієнічних норм активності рухової діяльності протягом дня.	Постійно	Вихователь-методист	
2	Забезпечити необхідний тренуючий ефект на заняттях із фізкультури.	Постійно	Вихователь-методист	
3	Забезпечити необхідні гігієнічні умови утримання дітей у ЗДО.	Протягом року	Старша медична сестра	
4	Забезпечити в групових	Протягом	Старша	

	приміщеннях повітряно-тепловий режим за рахунок суворого дотримання графіків провітрювання.	року	медична сестра	
5	Проводити ранковий прийом дітей на свіжому повітрі.	Протягом року	Вихователі	
6	Здійснювати контроль за виконанням режиму дня та забезпеченням рухового режиму дня в усіх вікових групах.	Протягом року	Завідувач, вихователь-методист, старша медична сестра	
7	У групах дітей 5-6 року життя виконувати вправи в залі та групі босоніж.	Протягом року	Вихователі	
8	Скоординувати роботу лікаря, медсестри та педагогічного колективу закладу дошкільної освіти щодо профілактики захворювань і загартування дітей; проводити медичний огляд дітей, аналізувати причини дитячої захворюваності; інформувати батьків із питань профілактики захворювань дітей та правил дотримання санітарно-гігієнічного режиму.	Протягом року	Завідувач	

1.5. Орієнтовна тематика навчання дітей питань особистої безпеки та безпеки оточуючих

У закладах дошкільної освіти навчання з питань безпеки життєдіяльності з вихованцями проводиться під час організації різних форм діяльності: спеціально організовані навчальні заняття, ігри, самостійна діяльність (художня, рухова, дослідницька, трудова тощо), індивідуальна робота, спостереження, екскурсії, свята, розваги тощо.

Навчання з безпеки життєдіяльності проводять вихователі закладів дошкільної освіти або фахівці з відповідних питань – пожежної безпеки, безпеки дорожнього руху тощо. Такі заняття мають бути передбачені планом освітньої роботи закладу.

Облік проведення навчання вихованців закладу дошкільної освіти з питань безпеки життєдіяльності ведеться в журналі планування освітньої роботи відповідно до встановлених вимог.

Важливо знати!

Інструктажі з питань безпеки життєдіяльності з вихованцями закладів дошкільної освіти не проводяться.

Орієнтовні теми навчання дітей з питань особистої безпеки і безпеки оточуючих у закладі дошкільної освіти наведено нижче.

1. **Безпека в побуті:** можливі небезпечні ситуації в побуті, термічні опіки, обмороження, ураження електричним струмом, отруєння грибами, рослинами та ягодами, падіння з меблів, підвіконь, вікон, балконів, небезпека при користуванні побутовими, у т. ч. столовими приладами; безпечна поведінка дітей, залишених без

дорослих, правила поведження з вогнем, незнайомими та вибухонебезпечними предметами й вогнепальною зброєю.

2. **Безпека на ігрових і спортивних майданчиках:** безпечне користування обладнанням ігрових і спортивних майданчиків (гірки, драбини, стінки, колоди, гойдалки, каруселі та інше), безпека при рухливих іграх.

3. **Безпека при перебуванні в групі:** безконфліктність спілкування, попередження пустощів, дотримання розпорядку та правил поведження.

4. **Безпека при перебуванні біля водоймищ:** безпечна організація та проведення ігор біля водойм, купання під наглядом дорослих, стрибання у воду, небезпека сонячного опромінення, небезпека перебування на льоду.

5. **Безпека при перебуванні на вулиці:** правила поведження на вулиці, безпечні маршрути, рух уздовж доріг, перехід залізничних переїздів, вулиць і доріг з одностороннім і двостороннім рухом, при русі по вулицях транспорту з причепами; поведження на зупинках громадського транспорту та в транспорті; заборона ігор у місцях руху транспорту, на тротуарі, проїжджій частині вулиць і дворів, уникнення загрозливих для життя та здоров'я ситуацій, самозахист.

6. **Пожежна безпека:** небезпека ігор із вогнем у приміщенні, на полі, у лісі; безпечне поведження біля газової плити, електроплитки, плити на твердому та рідкому паливі, біля каміна; небезпека гри із сірниками, запальничками, бенгальськими вогнями, свічками; легкозаймисті рідини та їх небезпека; безпечне поведження з нагрівальними приладами – прасками, кип'ятильниками, настільними електричними світильниками, переносними електричними світильниками тощо.

7. Електротравматизм та його попередження: безпека користування електроприладами та заборона використання електроприладів за відсутності дорослих; електромережа та розподіл електроенергії в приміщенні, вимикачі, розетки, перехідники, лічильники та небезпека електротравм, що з цим пов'язана; повітряні електромережі та небезпека електротравматизму; падіння електропроводів на землю й пов'язана з цим небезпека; дії при враженні оточуючих електричним струмом.

8. Безпека під час грози, повені, інших стихійних лих.

9. Безпека праці: правила поведінки під час ручної праці в групі, при користуванні ножицями та іншими небезпечними предметами; безпека під час роботи на земельній ділянці, догляду за тваринами в живих куточках, при користуванні сільськогосподарським знаряддям; небезпека пустощів.

10. Особиста гігієна та здоровий спосіб життя: небезпека бруду та попередження пов'язаних із цим захворювань; ознаки здоров'я, способи його зміцнення, вплив природних умов на здоров'я, загартування організму, ранкова гімнастика [5, с. 866-877].

Орієнтовне планування роботи з безпеки життєдіяльності з дітьми дошкільного віку наведено в додатку №14.

1.6. Діагностика стану роботи з вихованцями з питань охорони життя та здоров'я, профілактики дитячого травматизму

Важливою умовою свідомого вивчення правил ОБЖД у закладі дошкільної освіти є формування в дітей **знань** із означеного питання, *яке проходить через такі етапи:*

1. *Перший етап роботи – **діагностика*** – уточнення уявлень дітей про правила безпеки, тобто особистий досвід дітей, який вони мають. Діагностика необхідна в кожній віковій групі, оскільки допомагає вихователям визначити рівень знань дітей та їх можливості.

2. *Другий етап – **розширення*** елементарних дитячих уявлень, накопичення нових знань про правила безпеки через заняття, бесіди, заучування віршів і т. п.

3. *Третій етап – **закріплення*** отриманих знань і формування свідомого ставлення до дотримання правил безпеки за допомогою читання та обговорення творів художньої літератури, ігор-драматизацій, спостережень, екскурсій.

4. *Четвертий етап – **формування*** в дітей почуття відповідальності. Діти приймають і засвоюють вимоги, які ставлять перед ними. А ось готовність відповідати за свої вчинки приходить пізніше. Звідси, завдання педагога – формувати в дошкільника цю готовність, тобто фундамент для неї.

5. *П'ятий етап роботи – **розвиток*** у дитини **почуття контролю та самоконтролю**. При вивченні правил безпечної поведінки ці якості багато в чому допомагають особистості вчасно та правильно орієнтуватися в складній ситуації [23, с. 34-35].

Діагностичний матеріал для батьків і педагогів наведено в додатках 1–4.

2. Нормативно-правове забезпечення функціонування «безпечного ЗДО»

2.1. Забезпечення безпеки діяльності працівників закладу дошкільної освіти

Безпека діяльності працівників закладу дошкільної освіти під час освітнього процесу забезпечується відповідно до Примірної інструкції, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 30.12.1999 № 462 [5, с. 841–853].

Витяг із Примірної інструкції «Безпека діяльності працівників закладу дошкільної освіти під час освітнього процесу»

I. Загальні положення

1.1. Примірна інструкція щодо безпеки діяльності працівників закладу дошкільної освіти під час освітнього процесу (далі – Примірна інструкція) встановлює вимоги до безпеки діяльності для всіх працівників закладу дошкільної освіти та поширюється на всі ЗДО, незалежно від форм власності і підпорядкування.

Примірна інструкція встановлює порядок безпечного ведення робіт педагогічними та обслуговуючими працівниками закладів дошкільної освіти (далі – працівники) у приміщеннях, на території закладу дошкільної освіти та в інших місцях, де працівники виконують доручену їм роботу.

У кожному закладі дошкільної освіти відповідно до професії або виду робіт розробляється інструкція щодо безпеки діяльності на основі цієї Примірної інструкції.

Вимоги інструкції щодо безпеки діяльності є обов'язковими для виконання працівниками відповідно до Закону України «Про охорону праці» та Кодексу законів України про працю.

Відповідальність за розробку і контроль за виконанням працівниками інструкції з безпека діяльності покладаються на керівника закладу дошкільної освіти

Педагогічні працівники закладу дошкільної освіти призначаються з числа осіб, які мають спеціальну педагогічну освіту, досягли 18-річного віку та за станом здоров'я можуть виконувати відповідний вид роботи.

Педагогічні працівники відповідають за охорону життя і здоров'я вихованців групи, у якій вони працюють, забезпечують їх виховання, навчання та розвиток,

Перед призначенням на роботу й періодично один раз на 3 місяці працівники закладу дошкільної освіти повинні проходити медичний огляд.

Усі педагогічні працівники закладу дошкільної освіти один раз на 3 роки проходять навчання з питань охорони праці (безпеки життєдіяльності) з подальшою перевіркою знань.

Керівник закладу дошкільної освіти чи особа, призначена ним, проводить із працівником, який приймається на роботу, вступний інструктаж із охорони праці, знайомить із правилами внутрішнього розпорядку закладу дошкільної освіти, санітарними правилами влаштування й утримання закладів дошкільної освіти.

Перед допуском до роботи керівник закладу дошкільної освіти чи особа, призначена ним, проводить із працівником *первинний* інструктаж з охорони праці, знайомить його з умовами праці.

Повторний інструктаж з охорони праці проводиться один раз на 6 місяців.

У разі виконання робіт, які не передбачені трудовою угодою або на які не оформляються розпорядження чи інші документи, працівник повинен одержати *цільовий* інструктаж на робочому місці.

Працівники повинні знати правила пожежної безпеки й уміти користуватися первинними засобами пожежогасіння (вогнегасниками).

Працівники повинні мати навички надання першої (долікарської) допомоги; у разі захворювання дитини чи при нещасному випадку необхідно викликати медпрацівника.

Про виявлені несправності обладнання, устаткування, пристроїв, інші небезпечні прояви та нещасні випадки, які трапилися в закладі дошкільної освіти, працівники повинні повідомити керівника закладу дошкільної освіти.

II. Вимоги безпеки праці перед початком роботи:

- оглянути ігрову кімнату чи ігровий майданчик із метою усунення виявлених небезпечних для дітей факторів.
- перед проведенням прогулянок або екскурсій на природу заздалегідь приготувати питну воду в закритій посудині та аптечку першої допомоги.

III. Вимоги безпеки праці під час роботи

3.1. Вимоги безпеки для педагогічних працівників і помічників вихователів у приміщенні закладу дошкільної освіти:

- постійно стежити за станом обладнання, уживати заходів щодо усунення несправностей:

- бути уважними до дітей – не залишати їх без нагляду;
- подавати дітям їжу з кухні трохи охолодженою;
- подавати їжу з кухні в закритій посудині з маркуванням (група, страва) і в той час, коли в коридорах і на сходах немає дітей;
- не залучати дітей для одержання їжі з кухні та роздачі гарячих страв під час чергування в групі;

- під час прийому їжі стежити, щоб діти правильно користувалися столовими приборами, попереджати їх про можливі опіки гарячою їжею;

- для пиття дітям давати тільки кип'ячену воду в індивідуальних чашках, зберігати її в чистій закритій посудині, у літній період необхідно стежити, щоб вода не була холодною;

- мити столовий та чайний посуд потрібно тільки за відсутності дітей;

- під час використання технічних засобів навчання дотримуватися інструкцій щодо їх експлуатації та правил електробезпеки: вмикати їх у мережу лише сухими руками, стежити за відповідністю показників напруги в електромережі, користуватися справними електроприладами, розетками, вимикачами;

- не залишати ножиці, голки, ліки, сірники, миючі засоби та інші небезпечні для здоров'я дітей предмети, тримати їх у зачиненій шафі в недоступному для дітей місці; ножиці для занять повинні бути з тупими кінцями;

- під час проведення занять стежити за правильною поставою вихованців: вони повинні рівно тримати корпус, сидіти глибоко на стільці: ступні ніг спираються на підлогу, відстань від очей до поверхні столу – 30-40 см;

- супровід дітей на заняття до спортивного залу, комп'ютерного залу, у кабінет для занять іноземними мовами тощо мають виконувати особи, які проводять заняття;

- з метою запобігання занесенню інфекцій не передавати з одного закладу дошкільної освіти в інші для тимчасового користування святкові костюми та різні атрибути;

- негайно ізолювати дитину, яка захворіла в закладі дошкільної освіти.

3.2. Вимоги безпеки для педагогічних працівників і помічників вихователів на ігровому майданчику, ділянці:

- *під час виходу дітей із приміщення* вихователь повинен іти першим, помічник вихователя – останнім із метою забезпечення нормального руху дітей сходами. Першу групу готових до прогулянки дітей виводить вихователь і чекає з дітьми біля виходу з будинку, інших одягає і супроводжує помічник вихователя. Не дозволяється відправляти дітей на майданчик із групи і в групу з майданчика без супроводу дорослого;

- *під час проведення прогулянок* забезпечити умови для вільних ігор, вправ на бумі, драбинках тощо з обов'язковою підтримкою дітей, систематично стежити за міцністю кріплення фізкультурного обладнання (як у спортивному залі, так і на майданчику) та за правильною обробкою дерев'яних приладів;

- *під час прогулянки* постійно тримати в полі свого зору всіх дітей; збираючись у зворотний шлях, перевірити їх наявність; вихователь повинен іти позаду, щоб бачити всіх дітей, у першій парі ставити найбільш організованих дітей;

- вирушаючи на екскурсію, прогулянку за межі закладу дошкільної освіти, вихователь зобов'язаний знати кількість дітей, яких він бере із собою; якщо в закладі дошкільної освіти залишаються деякі діти з групи, то їх передають під відповідальність одного з педагогічних працівників закладу дошкільної освіти (за вказівкою керівника закладу дошкільної освіти);

- у разі виходу на прогулянку з дітьми за межі закладу дошкільної освіти треба мати не менше двох працівників, при цьому необхідно дотримуватися правил дорожнього руху: переходячи вулицю, треба зупинити дітей біля переходу, вихователю або

помічнику вихователя стати з червоним прапорцем на проїжджій частині дороги, що буде сигналом для припинення руху транспорту; після повної зупинки транспорту діти переходять вулицю з вихователем, останнім переходить вулицю помічник вихователя; об'єднувати групи (більше двох) не дозволяється;

- не допускати прогулянок-екскурсій дітей поблизу доріг з інтенсивним рухом транспорту, трамвайних, залізничних колій;

- під час проведення занять *на ділянці* закладу дошкільної освіти, у куточку природи стежити, щоб діти не вживали без дозволу вихователя або помічника вихователя рослини (ягоди, трави), гриби; на ділянці, у куточку природи не повинно бути отруйних рослин, ягід, а також рослин із колючим і гострим листям та плодами;

- під час перебування на території закладу дошкільної освіти стежити, щоб діти не виходили за межі закладу дошкільної освіти; хвіртка повинна завжди бути замкненою, вихідні двері закладу дошкільної освіти зачинені на засув на висоті, не доступній для дитини;

- стежити, щоб у літній час діти мали легкі головні убори для уникнення перегрівів, сонячні ванни проводити лише за призначенням і під наглядом медичного працівника;

- під час купання дітей у природних водоймищах перевіряти місця купання; дозволяється купання в неглибоких річках, водоймищах, при цьому групу дітей 25-30 осіб супроводжують не менше двох дорослих, один із них – обов'язково вихователь; одночасно у воді повинно знаходитися 3-5 дітей у супроводі дорослого.

IV. Вимоги безпеки після закінчення роботи

Вимкнути всі технічні засоби з електромережі, перевірити стан приміщення, передати зміну іншому педагогічному працівникові, при цьому передати кількість дітей за журналом обліку та проінформувати про стан здоров'я дітей і стан обладнання в групі.

V. Вимоги безпеки в аварійних ситуаціях

5.1. У разі будь-якої аварійної ситуації працівник повинен *негайно повідомити* відповідні органи та керівника закладу дошкільної освіти.

5.1.1. У випадку *відключення електроенергії* потрібно терміново вимкнути все електрообладнання, яке працює, підключення його здійснювати тільки після вмикання напруги електромережі, яка відповідає нормам.

5.1.2. У разі *витікання газу* в газовій мережі необхідно перекрити головний кран газу, викликати аварійну службу газу та сповістити керівника закладу дошкільної освіти.

5.1.3. У випадку *аварії в системі водопостачання* чи каналізації необхідно терміново перекрити крани водопостачання, викликати аварійну службу водоканалу та сповістити керівника закладу дошкільної освіти.

5.1.4. У випадку *пожежі* (чи загоряння) необхідно:

- ужити заходів щодо евакуації дітей із приміщення відповідно до плану евакуації, у разі потреби звернутися за допомогою до інших працівників;
- негайно повідомити пожежну охорону за телефоном 101;
- сповістити керівника закладу дошкільної освіти чи особу, яка його заміщує;

- приступити до ліквідації загоряння відповідно до інструкції з пожежної безпеки в закладі дошкільної освіти.

5.1.5. У випадку *травмування* дітей або працівників закладу дошкільної освіти необхідно звернутися до медпрацівника або в разі необхідності викликати швидку допомогу.

2.2. Організація охорони життя та здоров'я дітей в умовах освітнього середовища

В *організації освітньої роботи* з питань безпеки життєдіяльності дошкільників доцільно визначити три основні напрями:

- освітня робота не повинна обмежуватися засвоєнням норм і правил; дітей необхідно навчати обачності, навичок орієнтування та швидкої реакції в екстремальних ситуаціях;
- максимального ефекту можна досягти при реалізації єдиної стратегії в діяльності педагогічного, дитячого та батьківського колективів;
- слід урахувати деякі принципові аспекти роботи з дітьми, які суттєво відрізняються від аналогічної роботи з дорослими.

Необхідно пам'ятати: навчаючи дітей безпечної поведінки, важливо не лякати їх, не зламати їхньої природної допитливості та зацікавленості оточуючим світом. Головне правило для вихователів і батьків – не лякати дітей можливою небезпекою, а виховувати розумну обережність.

Перевагу в освітньому процесі бажано надавати цікавим довірливим бесідам, розмовам, моделюванню й аналізу певних ситуацій, дидактичним і сюжетно-рольовим іграм.

Більше уваги приділяти організації різних видів діяльності, спрямованих на набуття певних навичок поведінки, досвіду, самостійного пошуку виходів із непростих ситуацій, навчанню приймати виважені, продумані рішення. Адже все, чого навчають дітей, вони повинні вміти застосовувати в реальному житті, на практиці.

Щоб здійснювати плідну роботу з дітьми, *потрібно систематично проводити роботу з педагогічним колективом і батьками*, перед якими стоять три найважливіші завдання:

1. Створити безпечні умови для життєдіяльності дитини.
2. Сформувати в дитини вміння передбачати наслідки своїх вчинків.
3. Виробити в дитини навички практичних дій під час виникнення небезпечних ситуацій.

Для цього потрібно використати весь арсенал методичної роботи з педагогічними працівниками. Така робота має бути комплексною та різноплановою. Перш ніж чогось навчати дошкільників, педагоги повинні самі отримати чіткі знання та оволодіти навичками щодо зазначеного питання. Але головне – донести до свідомості дітей розуміння про цінність, неповторність кожної людини, викликати в них бажання дбати про власне здоров'я, бути обачними та цінувати особисту безпеку й життя.

Навчаючи, вихователь, перш за все, має здійснювати педагогічно-виховну роботу, керуючись такими захисними принципами:

- перебування дітей у полі зору дорослих і підтримання контакту з ними – запорука особистої безпеки кожного вихованця;

- формування в дітей уявлень про існуючу в навколишньому середовищі небезпеку (зокрема, від незнайомих) – основний метод захисту дітей;
- виховання в дітей розсудливості та обережності при виборі місця для ігор – запобігання випадкам дитячого травматизму.

Ефективність роботи з питань безпеки життєдіяльності дитини значною мірою залежить від позитивного прикладу дорослих. Педагогам слід не тільки враховувати це в особистій поведінці, але й приділяти цьому значну увагу під час роботи з батьками. Важливо, щоб батьки усвідомили, що не можна вимагати від дитини дотримання будь-якого правила поведінки, якщо вони самі не завжди його дотримуються. Педагоги та батьки мають порозумітися між собою, адже різні вимоги, що висуваються вдома та в навчальному закладі, можуть викликати в дітей розгубленість, образу або навіть агресію.

2.3. Безпечний супровід фізкультурно-оздоровчої роботи в закладі дошкільної освіти

Фізичне виховання підростаючого покоління є одним із найважливіших напрямів сучасної дошкільної освіти. Воно спрямовується на збереження та зміцнення здоров'я дошкільників, своєчасне формування у них життєво важливих рухових умінь і навичок, розвиток фізичних якостей, забезпечення належного рівня фізичної підготовленості й фізичної культури взагалі, ознайомлення з будовою й основними функціями свого тіла, виховання стійкого інтересу до рухової активності, вироблення звички до здорового способу життя.

Пріоритетність фізичного розвитку дітей визначається чинними нормативно-правовими документами та організаційно-методичним супроводом дошкільної галузі – законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про фізичну культуру і спорт», «Про охорону дитинства», Інструктивно-методичними рекомендаціями «Організація фізкультурно-оздоровчої роботи у закладах дошкільної освіти» (лист МОН України № 1/9-456 від 02.09.2016 р.) [11], «Організація роботи з музичного виховання дітей у закладах дошкільної освіти» (лист МОН України № 1/9-454 від 02.09.2016 р.)

Цими документами держава гарантує всім дітям дошкільного віку реалізацію прав на охорону життя і здоров'я, безоплатну кваліфіковану медичну допомогу, забезпечення раціонального харчування, сприяє створенню безпечних умов для формування всебічно розвиненої життєвокомпетентної особистості в процесі суспільного і родинного виховання тощо.

З огляду на зазначене, діяльність закладу дошкільної освіти має спрямовуватися на збереження, зміцнення й відновлення фізичного, психічного і духовного здоров'я дітей, забезпечення їх своєчасного та повноцінного, гармонійного фізичного розвитку з перших років життя.

Залежно від індивідуальних потреб дитячого організму, з урахуванням специфіки ритму життєдіяльності в родинних розпорядках життєдіяльності дітей може варіюватися, але не за рахунок використання часу, відведеного для прогулянок, сну, харчування, ігор, на додаткову організовану навчально-пізнавальну діяльність понад спеціально відведені проміжки часу.

Фізичне виховання дітей дошкільного віку спрямовано на:

- збереження та зміцнення здоров'я;
- гармонійний фізичний розвиток;

- підвищення адаптаційних резервів організму;
- формування рухових навичок і якостей;
- профілактику порушень опорно-рухового апарату;
- розвиток мотивації до занять фізкультурою.

Фізичне виховання дітей повинно проводитися з обов'язковим медико-педагогічним контролем і включати: ранкову гімнастику; заняття фізичною культурою; рухливі ігри під час прогулянок; загартовування; фізкультурні хвилини під час занять, фізкультурні паузи під час перерв.

Фізичне виховання дітей повинно проводитися під обов'язковим медико-педагогічним контролем і включати: ранкову гімнастику та гімнастику після денного сну; заняття фізичною культурою; рухливі ігри та ігри спортивного характеру; загартовування; фізкультурні хвилини під час занять, фізкультурні паузи між заняттями; фізкультурні комплекси під час денної прогулянки.

Оптимальний щоденний обсяг рухової активності дітей раннього віку повинен бути не менше 3-х годин, для дітей віком 3-4 роки – 4 години, 5-6 років – 5 годин з урахуванням стану здоров'я та психофізіологічних особливостей дітей.

Під час прогулянок оптимальна тривалість фізичних вправ і рухливих ігор для дітей раннього віку повинна складати 20-35 хвилин, для дітей віком 3-4 роки – 35-45 хвилин, 5-6 років – 45-60 хвилин.

Організоване навчання у формі фізкультурних занять проводиться з дворічного віку. Тривалість занять для дітей раннього віку – 15 хвилин, у віці 3-4 років – 20-25 хвилин, 5-6 років – 25-30 хвилин. Фізкультурні заняття для дошкільників проводять не менше 2-х разів на тиждень.

Оцінку ефективності фізкультурних занять проводять за показниками структури та змісту заняття, моторної щільності,

динаміки частоти серцевих скорочень (пульсу), часу відновлення пульсу після заняття.

Загартовування дітей залежить від стану здоров'я, сезону року, температури повітря в приміщеннях, епідеміологічної ситуації, включає щоденні та спеціальні заходи. Щоденні заходи – це вмивання та миття рук до ліктів прохолодною водою, регулярне провітрювання приміщень, прогулянки; спеціальні – плавання, обтирання, обливання, прополіскування горла прохолодною кип'яченою водою, топтання босоніж по вологому килимку тощо. Спеціальні заходи застосовують диференційовано залежно від підготовленості персоналу, матеріально-технічної бази закладу з використанням і дотриманням методів профілактики, дозволених до застосування центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я.

Оцінка ефективності фізичного виховання дітей проводиться на основі динаміки стану здоров'я (у тому числі за показниками резистентності організму до захворювань, стану опорно-рухового апарату), гармонійності фізичного розвитку, розвитку рухових якостей (у тому числі координації рухів і рівноваги), мотивації дітей до фізкультурних занять.

Розвиток рухових навичок і якостей оцінює інструктор фізкультури на початку та наприкінці навчального року, ця інформація вноситься медичною сестрою в медичну карту.

Робота з фізичного виховання проводиться інструктором фізкультури та вихователем, контролюється медичним персоналом, вихователем-методистом і керівником закладу дошкільної освіти. Медичний персонал залучається при підготовці комплексів фізкультурних хвилинок і пауз, а також комплексів вправ для

профілактики хвороб опорно-рухового апарату, дихальної та зорової гімнастики.

Медико-педагогічний контроль за організацією фізичного виховання включає:

- динамічні спостереження за станом здоров'я та фізичним розвитком дітей, фізичною підготовленістю;
- спостереження за організацією рухового режиму, структурою та змістом фізкультурних занять, інших організованих форм рухової активності, системи загартовування;
- контроль за санітарно-гігієнічним станом місць проведення фізкультурних заходів у будівлі та на території земельної ділянки закладу дошкільної освіти, фізкультурним обладнанням та знаряддям, одягом і взуттям дітей;
- гігієнічне виховання і формування мотивації дітей до регулярних занять фізкультурою [22].

Структура заняття з фізичної культури поділяється на чотири частини

1. Вступна частина заняття. Організація та мотивація дітей до занять фізичними вправами, основними рухами, рухливими іграми, що визначено календарним планом педагога.

2. Підготовча частина заняття має починатися з шикування на майданчику та різних видів ходьби, під час якої діти виконують 2–3 вправи на увагу та 3–5 дихальних вправ. Після нетривалої ходьби – повільний біг по периметру майданчика протягом 2–4 хвилин залежно від віку дітей. У цій частині заняття здійснюється підготовка до наступної інтенсивної м'язової діяльності та навчання більш складних рухів. Щоб підготувати всі групи м'язів до виконання основних рухів,

доречно проводити комплекс загальнорозвивальних вправ. Силу фізичного навантаження під час виконання дітьми загальнорозвивальних вправ слід дозувати, добираючи вправи за складністю, регулюючи темп їх проведення та кількість повторень кожної вправи. Велику увагу варто приділяти правильному диханню дітей та якості виконання вправ, оскільки вони сприяють удосконаленню координації рухів і зміцненню різних груп м'язів, а відтак – формуванню правильної постави, розвитку склепіння стопи дитини тощо. Після виконання загальнорозвивальних вправ доцільно проводити біг середньої швидкості тривалістю від 40 секунд до 2 хвилин залежно від віку дітей, а після нього ходьбу з виконанням дихальних вправ і перешикуванням дітей для виконання вправ в основних рухах.

3. Основна частина заняття може містити вправи на розвиток основних рухів та ігри великої рухливості. На кожному занятті діти вправляються в декількох основних рухах: розучують нові вправи або вдосконалюють виконання вже знайомих, граючи в рухливі ігри та ігри спортивного характеру. Пік навантаження під час проведення заняття має припадати саме на основну частину заняття.

4. Заклучна частина заняття забезпечує поступове зниження фізичного й емоційного навантаження, нормалізує роботу дихальної та серцево-судинної систем. Для цього доцільно застосовувати різні види ходьби в повільному темпі у поєднанні з дихальними вправами або малорухливі ігри.

Зміст заняття, окрім основної теми за навчальним планом, повинен передбачати спеціальні вправи для профілактики порушень постави та плоскостопості, вправи на розвиток координації рухів і рівноваги. З цією метою необхідно широко застосовувати гімнастичні палиці, м'ячі різного розміру (у тому числі тенісні, набивні, фітболи),

гімнастичні лави, драбини тощо. У заключній частині виконуються релаксаційні вправи на відновлення гемодинаміки та зняття набутої під час заняття компресії структур хребта.

При використанні іншої методики необхідна письмова поінформована згода батьків.

При правильній організації заняття з фізичної культури наприкінці вступної частини пульс дитини зростає по відношенню до вихідного рівня на 10–15%, підготовчої – на 20–25%, основної – 60–80%, уповільнюється до 10% під час заключної частини та повертається до норми після 3–5 хвилин після завершення заняття.

Науково-педагогічний супровід розвитку дошкільної освіти акцентує увагу на використанні поряд із традиційними способами фізичного розвитку дітей інноваційних, як-от: *фитбол-гімнастика* – вправи з використанням м'яча, що має певні властивості (розмір, колір, запах, пружність) і використовується для оздоровчих цілей; *стретчинг* – система вправ, яка заснована на статичних розтягненнях тіла і хребта, що дозволяє запобігти порушенню постави, має оздоровчий ефект, допомагає активізувати захисні сили організму. Надто важливо при цьому забезпечити таке предметно-ігрове середовище, що є не тільки цікавим для дітей, а насамперед – безпечним для них. До умов безпечного використання навчально-розвивального матеріалу відносимо раціональність його підбору та розташування, відповідність віковим можливостям дітей, виправдана їх психофізичним розвитком динамічна насиченість.

Бажано, щоб кожна групова кімната закладу дошкільної освіти передбачала наявність куточка фізкультурно-оздоровчої активності (гімнастична стінка, сходи, гімнастична лавка, куби, м'ячі, обручі, сухий басейн, «стежинка здоров'я», фітоподушки, різні іграшки, що сприяють руху).

Ефективність фізкультурно-оздоровчої роботи підсилюється в літній період і залежить від таких важливих факторів: виконання належного рухового режиму життєдіяльності дітей; раціональне комплексне використання основних засобів фізичного виховання (фізичні вправи – гімнастика, ігри, елементи спорту й туризму; оздоровчі сили природи – повітря, сонце, вода; гігієнічні фактори – режим харчування, занять і відпочинку, гігієна одягу, взуття, обладнання тощо).

Набуття дітьми різних компетенцій, пов'язаних із формуванням культури здоров'я, відбувається завдяки різним видам діяльності (ігровій, руховій, навчальній, зокрема, природничій, культурно-соціального спрямування, образотворчій, музичній, театральній, літературній, сенсорно-пізнавальній, логіко-математичній тощо).

Важливим є раціональне включення в освітній процес **різних організаційних форм**, як от: заняття з фізичної культури, фізкультурно-оздоровчі заходи (ранкова гімнастика, гімнастика після денного сну, фізкультхвилинки та фізкультпаузи, загартувальні процедури); форми організації рухової активності в повсякденному житті (заняття фізичними вправами на прогулянці, фізкультурні свята й розваги, дитячий туризм, рухливі ігри, самостійна рухова активність дітей, Дні та тижні здоров'я, індивідуальна робота з фізичного розвитку); використання нетрадиційних, альтернативних технологій і методик, спрямованих на зміцнення та відновлення здоров'я дітей (авторська методика М. Єфименка «Театр фізичного розвитку», «Казкова фізкультура», адаптовані методики психофізичної гімнастики хатха-йога, у-шу; дихальна гімнастика Г. Стрельникової, К. Бутейка; тактильний масаж А. Уманської; технологія М. Рунової; методики Г. Залигіної, Л. Бейби та ін.).

Моторна щільність фізкультурного заняття (співвідношення тривалості рухової активності дітей до загальної тривалості заняття, %) залежить від типу заняття (розучування нових рухів, закріплення та вдосконалення рухів, ігрові форми тощо), віку та рівня фізичної підготовленості дітей і становить від 50 до 80%.

Загартовування дітей залежить від стану здоров'я, сезону року, температури повітря в приміщеннях, епідеміологічної ситуації, включає щоденні та спеціальні заходи. Щоденні заходи – це вмивання та миття рук до ліктів прохолодною водою, регулярне провітрювання приміщень, прогулянки; спеціальні – плавання, обтирання, обливання, прополіскування горла прохолодною кип'яченою водою, топтання босоніж по вологому килимку тощо. Спеціальні заходи застосовують диференційовано, залежно від підготовленості персоналу, матеріально-технічної бази закладу зі строгим дотриманням методичних рекомендацій.

Оцінка ефективності фізичного виховання дітей проводиться на основі динаміки стану здоров'я (у тому числі за показниками резистентності організму до захворювань, стану опорно-рухового апарату), гармонійності фізичного розвитку, розвитку рухових якостей (у тому числі координації рухів і рівноваги), мотивації дітей до фізкультурних занять.

Розвиток рухових навичок і якостей оцінює інструктор фізкультури на початку й наприкінці навчального року, ця інформація вноситься медичною сестрою в медичну карту.

Рекомендованим для масового використання **в літній період** для різних вікових груп є традиційне загартування повітрям (повітряні ванни, прогулянки, сон на свіжому повітрі), водою (місцеві й загальні, контрастні обтирання та обливання, умивання, купання, полоскання горла), сонцем (сонячні ванни), яке проводиться відповідно до

розроблених принципів, санітарно-гігієнічних норм і педагогічних методик. Поряд із ним можна проводити й інші загартовувальні процедури (ходіння босоніж по росяній траві, глині, камінцях, вологому піску, обливання водою, сауна тощо), які включаються до системи оздоровлення за призначенням лікаря та згодою батьків з урахуванням індивідуальних показників стану здоров'я і самопочуття дітей.

Робота з фізичного виховання проводиться інструктором фізкультури та вихователем, контролюється медичним персоналом, методистом і керівником закладу. Медичний персонал залучається при підготовці комплексів фізкультурних хвилинки і паузи, а також комплексів вправ для профілактики хвороб опорно-рухового апарату, дихальної та зорової гімнастики [11; 15].

Особливо актуальним є цей напрям роботи в літні місяці. В інструктивно-методичних рекомендаціях «Організація роботи в закладах дошкільної освіти у літній період» (лист МОНмолодьспорт від 16.03.2012 р. № 1/9-198) фізкультурно-оздоровча робота визначається важливою складовою освітнього процесу влітку.

Літо завдяки своїм сприятливим погодним умовам і широкому спектру застосування природних факторів розкриває великі можливості для проведення відповідної роботи, яка передбачає правильну організацію й активізацію рухової діяльності дітей, надання їй оздоровчої спрямованості, дієвий медико-педагогічний контроль і своєчасне використання лікувально-профілактичних засобів.

Успішному розв'язанню цих завдань в умовах освітнього процесу закладу дошкільної освіти сприятиме:

- гуманізація педагогічної діяльності, надання педагогам свободи вибору форм, методів і засобів фізкультурно-оздоровчої роботи, що

сприятиме налагодженню позитивного емоційного контакту між педагогом і дітьми;

- створення належної матеріальної бази для фізичного виховання (фізкультурна зала, тренажерна зала, басейн, спортивний майданчик, фізкультурні осередки в групових кімнатах тощо), використання нестандартного («доріжки здоров'я» з квасолі, каштанів, керамзиту; «гантелі» – півлітрові пластикові пляшки, наповнені крупами; «кульки-брязкальця», виготовлені з двох донець пластикових пляшок, з'єднаних між собою і заповнених дрібними металевими кришечками тощо) та образного фізкультурного обладнання; доцільне його розміщення та забезпечення вільного доступу дітей до нього;

- організація та проведення різних форм фізкультурно-оздоровчої роботи з урахуванням стану здоров'я, самопочуття, індивідуальних особливостей, рівня фізичного розвитку та підготовленості кожної дитини, загальних умов закладу дошкільної освіти та його окремих груп, особливостей виховання в сім'ї;

- розроблення та впровадження в педагогічний процес новітніх методик профілактики та лікування дитячих захворювань, здоров'язберезувальних і здоров'яформувальних технологій, соціально-оздоровчих проєктів;

- активне використання традиційних і нетрадиційних форм, методів, засобів фізичного виховання, які б сприяли оптимізації рухового режиму в закладі дошкільної освіти в літній період; упровадження кращого досвіду з питань фізичного розвитку дітей раннього й дошкільного віку в практику роботи закладів дошкільної освіти і родинне виховання;

- взаємодія педагогів, медичних працівників і батьків щодо збереження та зміцнення фізичного, психічного й духовного здоров'я дітей дошкільного віку;

- здійснення за призначенням і під контролем лікаря та за згодою батьків спеціальних лікувально-профілактичних процедур (фітотерапія, аерофітотерапія; ароматерапія; спелеотерапія; лікувальна фізкультура; масаж; фізіотерапевтичні процедури та ін.);

- проведення психопрофілактичної роботи: застосування сміхотерапії, казкотерапії, музикотерапії, кольоротерапії; вправ на розслаблення; ігор-медитацій за різною тематикою; використання методики навчання дітей знаходити вихід зі стресових ситуацій;

- формування валеологічного світогляду та мотивації здорового способу життя з раннього віку, ознайомлення з правилами безпеки життєдіяльності, популяризація цих ідей серед дітей та батьківської громадськості;

- максимальне забезпечення потреб закладів дошкільної освіти у висококваліфікованих спеціалістах (лікарях, медичних сестрах, інструкторах із фізичної культури та плавання тощо), які мають безпосереднє відношення до проведення фізкультурно-оздоровчих заходів; залучення до фізкультури і спорту вихователів, удосконалення їхньої фізичної підготовки;

- співпраця працівників відділів дошкільної освіти управлінь освіти та спорткомітетів щодо вивчення стану роботи закладів дошкільної освіти із питань організації фізкультурно-оздоровчої роботи в літній період, обговорення недоліків, визначення шляхів їх виправлення, розроблення відповідних спільних документів, допомога дошкільним навчальним закладам у проведенні фізкультурних свят, змагань, естафет.

У свою чергу, **ефективність фізкультурно-оздоровчої роботи** в закладах дошкільної освіти у літній період залежить від урахування таких чинників:

- дотримання належного рухового режиму життєдіяльності дітей;
- доцільне комплексне використання основних засобів фізичного виховання (фізичні вправи – гімнастика, ігри, елементи спорту і туризму; оздоровчі сили природи – повітря, сонце, вода; гігієнічні фактори – режим харчування, занять і відпочинку, гігієна одягу, взуття, обладнання та ін.);
- раціональне застосування в освітньому процесі різних організаційних форм: *заняття з фізичної культури; фізкультурно-оздоровчі заходи* (ранкова гімнастика, гімнастика після денного сну, фізкультхвилинка, фізкультпауза, загартувальні процедури); різні форми організації рухової активності у повсякденному житті; використання нетрадиційних, альтернативних технологій і методик, спрямованих на зміцнення та відновлення здоров'я дітей.

Зважаючи на зазначене вище, під час організації та проведення фізкультурно-оздоровчої роботи влітку педагогічним колективам закладів дошкільної освіти варто забезпечити:

- дотримання розпорядку дня, збалансоване, збагачене вітамінами харчування та раціональний питний режим для дітей різних вікових категорій;
- організацію фізкультурних занять та інших форм роботи з фізичного виховання дошкільників на свіжому повітрі;
- проведення загартувальних процедур із дотриманням санітарно-гігієнічних норм;

- активізацію просвітницької роботи з батьками щодо охорони здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей у літній період.

Розпорядок дня в літній період передбачає доцільний орієнтовний розподіл часу в життєдіяльності дітей з урахуванням чергувань фізичних, психічних навантажень і відпочинку, різних видів дитячої активності, максимального перебування на свіжому повітрі, тривалості сну для дітей певного віку.

Фізкультурні заняття на свіжому повітрі є однією з провідних форм організації рухової активності дітей у літній період. Проведення занять із фізичної культури на вулиці та одночасне використання оздоровчих сил природи сприяє зміцненню здоров'я дітей та створює умови для комплексного загартування дитячого організму.

Ефективність проведення занять із фізичної культури, рухливих і спортивних ігор на вулиці, спортивному майданчику залежить від створення відповідних умов у закладі дошкільної освіти. Керівник і вихователь-методист закладу дошкільної освіти мають забезпечити правильний підбір фізкультурного обладнання й розмістити його на спортивному та групових майданчиках закладу так, щоб воно відповідало педагогічним, гігієнічним, естетичним вимогам і анатомо-фізіологічним особливостям дітей різних вікових груп. Головна вимога до фізкультурного обладнання: безпечність виконання вправ із його використанням, виключення можливості дитячого травматизму та нещасних випадків.

З метою правильної організації занять у закладі дошкільної освіти під час літнього періоду необхідно провести попередню роботу з вихователями, помічниками вихователів, інструкторами з фізкультури, медичними сестрами. Наприклад, семінари-практикуми або консультації: «Організація та методика проведення занять із

фізичної культури на свіжому повітрі», «Створення безпечних умов для ефективного проведення занять із фізичної культури на спортивному та ігрових майданчиках», «Організація медико-педагогічного контролю за проведенням і ефективністю занять із фізичної культури влітку».

Для забезпечення загартування дитячого організму під час проведення занять із фізичної культури в літній період особливо важливо правильно підібрати одяг для дітей. Гігієнічні вимоги до спортивного одягу передбачають забезпечення дитині свободи рухів і оптимальної терморегуляції. Для безпечного виконання фізичних вправ дитиною важливе значення має взуття, воно повинно бути легким і зручним.

Під час проведення занять на свіжому повітрі доцільно використовувати вправи, спрямовані на розвиток витривалості, зокрема біг, стрибки, рухливі та спортивні ігри, естафети. Ці вправи сприяють розширенню функціональних можливостей серцево-судинної та дихальної систем, удосконаленню діяльності центральної нервової системи, а отже, загальному зміцненню здоров'я та збільшенню працездатності організму. При цьому варто зауважити, що в занадто спекотливу погоду, навпаки, варто передбачати для дітей спокійніші види рухової діяльності.

Для збільшення моторної щільності заняття слід урізноманітнювати способи організації дітей (фронтальний, груповий, поточний, у т.ч. паралельно-поточний, колове тренування).

Інструктор із фізкультури та вихователь мають дотримуватися вимог щодо створення безпечних умов для проведення занять із фізичної культури, спортивних і рухливих ігор на свіжому повітрі. Зокрема, усе **фізкультурне обладнання** в приміщеннях і на території закладу дошкільної освіти має бути:

- надійно закріплено та перебувати в робочому стані;
- на спортивному і ігрових майданчиках ґрунт має бути рівним та утрамбованим, без вибоїн, бугрів; кущі, які оточують майданчик, мають бути акуратно підрізані та ін.

Дотримання вимог безпеки під час активної рухової діяльності дітей, зокрема під час проведення занять із фізичної культури на свіжому повітрі, дозволить ефективно організувати фізкультурно-оздоровчу роботу влітку й досягти високих результатів у зміцненні фізичного та психічного здоров'я вихованців.

З метою *оздоровлення дітей, попередження в них гіподинамії*, удосконалення рухових навичок у природних умовах та розвитку фізичної витривалості замість фізкультурних занять один раз на тиждень доцільно організовувати дитячий туризм у формі прогулянок-походів за межі закладу дошкільної освіти (піших, велосипедних), але лише за наявності відповідних природно-ландшафтних умов (ліс, луг, поле, водойма, лісосмуга, парк та ін.) і сприятливої погоди.

З метою *оптимізації рухової активності в літній період*, крім занять із фізкультури, доцільно використовувати й такі форми роботи, як: рухливі ігри (малої, середньої, великої рухливості, сюжетні, безсюжетні, у тому числі змагального й естафетного типу, ігри з елементами спортивних вправ, атракціони, забави та ін.), фізичні вправи на прогулянках, фізкультурні свята (1 раз на квартал) і розваги (1-2 рази на місяць), самостійна рухова діяльність, дні (1 раз на місяць) та тижні (1 раз на літо) здоров'я, заняття плаванням у басейні, індивідуальна робота з фізичного виховання, які також бажано проводити на свіжому повітрі. Варто зазначити, що перебування дітей на свіжому повітрі скорочується або виключається

за таких несприятливих умов: сильний вітер, температура повітря вище +35°C у затінку, злива, гроза.

Просвітницька робота з батьками щодо охорони здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей у літній період передбачає створення інформаційних матеріалів (папки-пересувки, фотостенди, бюлетені, тематичні добірки та ін.), обговорення проблем зміцнення здоров'я та фізичного розвитку дітей на батьківських зборах, консультаціях; проведення семінарів-практикумів для батьківського загалу; заохочення рідних дитини до участі в освітньо-оздоровчій роботі закладу дошкільної освіти (свята, розваги, виставки, туристичні походи), до створення сприятливого розвивального середовища (оформлення фізкультурних осередків у групових кімнатах, облаштування спортивного майданчика, «Стежки здоров'я», виготовлення фізкультурного обладнання власними руками) тощо.

Дотримання психолого-педагогічних, методичних, санітарно-гігієнічних вимог до організації фізкультурно-оздоровчої роботи в закладі дошкільної освіти в літній період, ефективне використання погодних умов і природних чинників дасть змогу педагогам створити необхідні умови для збереження, зміцнення, відновлення здоров'я та гармонійного фізичного розвитку дітей раннього і дошкільного віку [11].

2.4. Основні вимоги безпеки під час організації трудової діяльності дітей у закладі дошкільної освіти

1. Вимоги до умов організації праці дошкільнят

Будь-яка діяльність дітей, зокрема праця, пов'язана з використанням інструментів, здійснюється лише під керівництвом і наглядом дорослих.

Усі шафи, полиці, обладнання, предмети, посібники повинні бути надійно закріплені або розміщені з урахуванням повної безпеки та стійкості.

Інвентар та інструменти мають бути розміщені на полицях і шафах на рівні грудей дитини.

Акваріуми, кімнатні квіти, клітки з птахами і тваринами розміщуються так, щоб діти могли їх доглядати, стоячи на підлозі.

Категорично забороняється в групах дітей раннього й молодшого дошкільного віку утримувати кактуси та інші колючі рослини, а також живих птахів і тварин.

Приміщення, у яких організовується трудова діяльність дітей, повинні бути чистими, світлими, добре провітрюватися, з достатнім освітленням робочих місць.

Забороняється перенесення дітьми вантажу вагою більше 2–2,5 кг (для дітей старшого дошкільного віку).

При виконанні дітьми обов'язків чергових у їдальні категорично забороняється перенесення дітьми гарячої їжі, води та інших гарячих предметів; діти можуть відвідувати кухню лише в супроводі дорослих.

Категорично забороняється залучати дітей до прибирання санвузлів, збору брудної білизни, побутових відходів тощо.

Не можна залучати дітей до розпалювання вогнищ, спалювання сухого листа, сміття.

2. Вимоги до обладнання та матеріалів

Меблі, якими користуються діти, повинні відповідати їх росту.

Для користування дітям видаються тільки справний інструмент та інвентар з добре закріпленими ручками. Ножиці повинні бути з тупими кінцями, пилка – у розпилювальній коробці тощо.

Забороняється видавати дітям інструменти й обладнання, призначені для дорослих.

Колючі та ріжучі інструменти повинні зберігатися в закритих місцях, використовуватися дітьми тільки під контролем дорослих. Швейні голки зберігаються в спеціальних скриньках, завжди з нитками; їх кількість систематично перевіряється вихователем.

Для роботи дітям забороняється видавати матеріал із гострими кутами, ріжучу траву, отруйні ягоди, гриби й рослини, твердий дріт, бите скло, сірники з незнятою сіркою, скловату, скловолокно, штучний (синтетичний) матеріал, свинець, нітро- й емалеві фарби і лаки, епоксидну смолу й органічні розчинники.

3. Вимоги до організації роботи з деревиною

Робота з деревиною у весняно-літній період проводиться на майданчику, а в осінньо-зимовий – у спеціально обладнаному приміщенні площею не менше 60 кв. м. Кожне робоче місце або куточок повинні мати денне освітлення.

Для роботи з деревиною потрібно мати зручні інструменти відповідних розмірів, а також робочі столи (верстати), обладнані затискуючими пристроями. У робочій кімнаті для прибирання повинні бути віник, совок, щітка, дитяче відерце.

Для дитячих виробів використовується деревина м'яких порід (сосна, смерека, липа, осика, вільха). Матеріал для роботи заготовляється у вигляді брусків, дощочок, рейок, круглячків діаметром не більше 4 см.

Кожна дитина повинна бути забезпечена для роботи фартухом і зручним головним убором.

Перед початком роботи вихователь зобов'язаний перевіряти справність верстаків, інструментів, надійність затискуючих пристроїв. Діти працюють стоячи.

Під час роботи дитина повинна стояти за робочим столом або верстаком так, щоб хребет був прямий, плечі розправлені, грудна клітка не стискувалась.

4. Вимоги до методики керівництва трудовою діяльністю дітей у закладі дошкільної освіти

Навчаючи дітей прийомів і навичок роботи, вихователь повинен забезпечити грамотний і чіткий їх показ.

Під час роботи з інструментом кількість дітей, які працюють одночасно, не повинна перевищувати 4-5 чоловік. Відстань між працюючими дітьми має зберігатися не менше 1 м.

При виконанні роботи, яка вимагає значної витрати сил (перекопування землі, перенесення піску та інших предметів, поливання грядок і квітників, очищення майданчиків узимку та ін.), вихователь повинен уважно слідкувати за дітьми, не допускаючи їх перевтоми, перегріву й охолодження. Такі роботи повинні перериватися відпочинком і переключенням на більш спокійну діяльність.

Час виконання одноманітної й монотонної роботи не повинен перевищувати 25-30 хвилин. Через кожні 7-10 хвилин роботи необхідно проводити перерви або зміну діяльності.

У жаркі сонячні дні праця дітей на городі, у квітнику організовується вранці та під час вечірньої прогулянки.

Вихователь привчає дітей працювати уважно, зосереджено, не відволікаючись і не розмахуючи інструментами, здійснює постійний контроль за зберіганням правильної пози дитини.

Усі колючі та ріжучі інструменти вихователь видає і приймає строго за підрахунком, пильно стежить за їх використанням.

При організації екскурсій для ознайомлення з працею дорослих вихователь зобов'язаний ретельно підготуватися до неї: заздалегідь детально вивчити запланований об'єкт, скласти маршрут, забезпечити

безпеку дітей при ознайомленні з роботою механізмів і машин; провести бесіду з дітьми про правила поведінки під час екскурсії.

Дітей повинні супроводжувати не менше двох дорослих.

5. Правила поведінки дітей у процесі трудової діяльності

Під час організації трудової діяльності діти повинні знати й строго виконувати такі правила:

1. Виконувати доручену роботу тільки в місцях, спеціально відведених для даного виду праці.

2. До початку роботи одягнути фартух або інший спеціальний одяг, підібрати волосся, здійснити інші необхідні приготування.

3. Відповідно до завдання підготувати своє робоче місце, зручно й красиво розкласти потрібні матеріали та інструменти, перевірити їх справність.

4. Під час роботи постійно підтримувати порядок на своєму робочому місці, не допускати захаращеності.

5. Використовувати обладнання, інструменти виключно за призначенням, застосовуючи правила та прийоми, показані вихователем. Інструменти, необхідні для самостійної роботи, дозволяється брати лише з дозволу вихователя.

6. Працювати уважно, не відволікаючись, не ходити з інструментом у руках і не заважати іншим дітям.

7. У процесі роботи голки класти тільки на голочник, цвяхи – у коробку, ножиці – на спеціальну підставку з'єднаними кінцями від себе.

8. Відрізати нитку тільки ножицями, дріт – гострозубцями, цвяхи виймати кліщами.

10. Після закінчення роботи прибрати робоче місце, почистити та скласти інструмент, перевірити обладнання. Робоче місце

прибирається за допомогою щітки, віника, вологої ганчірки. Забороняється здувати та змахувати руками тирсу й сміття.

11. Після роботи вимити руки, зняти й покласти на місце робочий одяг, зачесати волосся, поправити одяг.

12. У випадку навіть незначного поранення звернутися до вихователя [5].

3. Санітарно-гігієнічні умови діяльності закладу дошкільної освіти

Санітарно-гігієнічне забезпечення, влаштування, обладнання, утримання закладів дошкільної освіти та організації життєдіяльності дітей здійснюється відповідно до Санітарного регламенту для закладів дошкільної освіти, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України № 234 від 24.03.2016 р., зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 14.04.2016 р. за № 563/28693 [22].

Витяг із Санітарного регламенту для закладів дошкільної освіти

3.1. Улаштування території

1. *Обладнання території* закладу дошкільної освіти (груп) повинно бути справним.

Територія повинна бути освітлена відповідно до діючих норм (не менше 10 лк на рівні землі в темну пору доби).

2. Для *озеленення території* закладів дошкільної освіти забороняється використовувати дерева, кущі, рослини з колючками

(біла акація, глід, шипшина тощо), отруйними плодами та рослини згідно з Переліком рослин, дерев, кущів з колючками, отруйними плодами, наведеним у додатку 1 до Регламенту.

3. *Пісочниці* на групових майданчиках повинні бути огорожені бортиками. На ніч пісочниці необхідно закривати.

Заміна піску проводиться не рідше одного разу на рік. Щоденно перед грою пісок перемішується і злегка зволожується, перекопується. У міру забруднення пісок замінюється на чистий.

У теплу пору року, з квітня по жовтень, *2 рази* впродовж усього періоду засновник (власник) організовує *лабораторні дослідження* піску на наявність яєць гельмінтів.

4. Для загартовування дітей та організації ігор з водою допускається організовувати облаштування *плескальних басейнів* глибиною 0,25 м (з підводом водопровідної води та відводом стічних вод до каналізації).

У плескальних басейнах вода замінюється кожного дня. Басейн після спускання води миється проточною водою, а 1 раз на тиждень – з використанням мийних і дезінфекційних засобів.

5. На території закладу дошкільної освіти допускається обладнання *теплиці та вольєра для тварин*, які розташовуються на відстані не менше 25 м від будівлі закладу дошкільної освіти і найближчих житлових будинків.

У закладах дошкільної освіти можливе обладнання *ділянки для рослин*, зокрема овочевих і плодово-ягідних культур. Застосування пестицидів і агрохімікатів у закладах дошкільної освіти, у тому числі на земельній ділянці, забороняється.

6. *Санітарне очищення території* закладів дошкільної освіти повинно здійснюватися згідно з вимогами Державних санітарних норм і правил утримання територій населених місць, затверджених

наказом Міністерства охорони здоров'я України від 17 березня 2011 р. № 145, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 05 квітня 2011 р. за № 457/19195.

Територія підлягає прибиранню 2 рази на день, у тому числі вранці за 1-2 години до приходу дітей, та в разі забруднення (за умови відсутності дітей на ігрових майданчиках). Влітку прибирання необхідно супроводжувати поливом зі шланга (2 рази на день) і миттям підлоги тіньових навісів. Восени проводиться очищення території від листя, сухої трави, взимку – від снігу та криги. У закладі дошкільної освіти спалювання сміття і листя заборонено. Взимку і навесні, за відсутності дітей, з даху будівлі необхідно збивати бурульки та в разі очевидної небезпеки зсуву згрібати сніг. У разі неможливості термінової ліквідації загрози небезпечні місця огорожуються та вживаються заходи щодо недопущення до них дітей.

3.2. Гігієнічні вимоги до будівель і приміщень закладів дошкільної освіти

1. У будівлі закладу дошкільної освіти та на території земельної ділянки необхідно дотримуватися принципів раціонального розміщення приміщень, максимально уникаючи контакту між різними групами й адміністративно-господарськими приміщеннями.

Забороняється винесення групових майданчиків на дахи закладів дошкільної освіти або будівель, до яких вони добудовані.

При розміщенні закладу дошкільної освіти на радоно-небезпечних ділянках на першому поверсі можуть розташовуватися службово-побутові, медичні приміщення, харчоблок, пральня тощо. Недоцільним є розміщення приміщень для дітей на першому поверсі.

При цьому необхідно посилювати герметизацію перекриття над підвалом.

2. Бажано *обладнання будівель* закладів дошкільної освіти окремими входами: загальний; для раннього віку; дошкільного віку; для харчоблоку, ізолятора, пральні.

3. *Групові осередки для дітей раннього віку* доцільно розташовувати на першому поверсі та забезпечувати окремими входами. У приймальні першої групи раннього віку (від 1-го до 2-х років) виділяється за потреби місце для роздягання батьків і місце для грудного годування дітей матерями.

4. У *туалетних приміщеннях* не доцільно влаштовувати сходишки, пороги або будь-які перепади рівнів підлоги. Ванно-душову кімнату в групах цілодобового перебування дітей у закладах дошкільної освіти і в дитячих будинках необхідно відокремлювати вологонепроникною перегородкою в окреме приміщення.

Бажана наявність окремих туалетних приміщень для хлопчиків і дівчат.

5. У закладах дошкільної освіти допускається *додаткове обладнання* стоматологічного кабінету, фітокімнати, кабінету лікувальної фізкультури. Перелік оснащення медичного кабінету закладу дошкільної освіти затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства освіти і науки України від 30 серпня 2005 року № 432/496, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 22 вересня 2005 року за № 1091/11371.

6. Для *прання, сушіння та прасування білизни*, рушників тощо у закладах дошкільної освіти передбачаються відповідні приміщення. Прання та прасування особистих речей персоналу в закладі дошкільної освіти забороняються.

У разі відсутності власної пральні прання білизни може здійснюватись іншими пральнями, за винятком пралень, що обслуговують інфекційні заклади охорони здоров'я, об'єкти хімічної та іншої небезпечної промисловості.

7. *Підлога* в приміщеннях групових (житлових) осередків повинна мати вологостійкість, низьку теплопровідність, стійкість до мийних і дезінфекційних засобів, бути неслизькою. Допускається влаштування безпечних систем підігріву.

Підлога в харчоблоках, пральнях, туалетних, ванно-душових, душових повинна мати ухил у каналізацію (зливні трапи з нахилом підлоги до отвору трапу не менше 0,03 %) або інші технологічні рішення, які дозволяють забезпечити чистоту приміщень. Отвори трапу мають бути закриті решітками.

8. Матеріали, що використовуються для влаштування, оздоблення закладів дошкільної освіти, повинні бути безпечними.

3.3. Освітлення

Штори на вікнах групових приміщень не повинні зменшувати рівень природного освітлення та інсоляції. При розміщенні над вікнами основних приміщень закладу дошкільної освіти *ламбрекенів* не допускається їх звисання нижче верхнього краю вікна. Закривання вікон шторами допускається під час сну дітей, використання телевізора тощо.

При *висаджуванні рослин* слід запобігати затіненню приміщень. Густі крони дерев підлягають своєчасному розрідженню, що запобігатиме погіршенню показників природного освітлення. Щороку необхідно проводити декоративну обрізку кущів, вирубку сухих і низьких гілок, молоді порослі дерев.

Мити вікна необхідно регулярно, не рідше 3-х разів на рік в разі забруднення. Вікна не дозволяється затіняти кімнатними рослинами, що в'ються, а також рослинами великих розмірів. Рослини дозволяється розміщувати в підвісних вазонах на стінах приміщень або в кутах приміщень на підставках висотою до 70 см, що можна переміщувати.

Джерела штучного освітлення повинні забезпечувати достатнє та рівномірне освітлення всіх приміщень.

Під час проведення занять в умовах недостатності природного освітлення необхідно використовувати джерела штучного освітлення.

Як джерела освітлення використовуються лампи типу ЛБ (*білого кольору*), ТБС (*тепло-білого світла*). Застосування ксенонових ламп не допускається.

Світильники з люмінесцентними лампами повинні забезпечувати розсіяне світло, а з лампами розжарювання – повністю відбите світло (наприклад, з використанням плафонів, що перешкоджають засліпленню). При використанні ламп розжарювання рівень освітленості має бути не менше 200 лк.

Недоцільним є одночасне використання в одному приміщенні люмінесцентних ламп і ламп розжарювання, а також використання ламп ЛД (люмінесцентного денного світла).

Світильники на стелі групових, ігрових, приймальних, роздягальних приміщень, у залах для занять музикою, фізичною культурою розміщують рівномірно. Світильники, що можуть пошкодитися, повинні мати захисну арматуру. В ігрових необхідно передбачити окреме вмикання кожного ряду світильників, що розташовані паралельно вікнам.

Електричні розетки та вимикачі не бажано встановлювати на висоті менше 1,8 м від підлоги, при цьому в приміщеннях із

перебуванням дітей необхідно передбачити встановлення розеток, що закриваються.

У залах для занять фізичною культурою на світильниках і вікнах повинні бути захисні засоби.

Лампи, що перегоріли, підлягають своєчасній заміні. Також заміні підлягають люмінесцентні лампи, які під час роботи створюють шум, миготіння та стробоскопічний ефект. Несправні, перегорілі люмінесцентні лампи збирають у спеціальну тару – герметично закриті металеві ємності, контейнери, які зберігають у спеціально відведених ізольованих технічних приміщеннях, стіни, стеля та підлога яких не межують із приміщеннями групових осередків. При цьому доступ до такого технічного приміщення повинен мати лише спеціально призначений працівник закладу дошкільної освіти. При накопиченні чотирьох і більше перегорілих люмінесцентних ламп їх вивозять із закладу дошкільної освіти відповідно до Правил надання послуг з вивезення побутових відходів, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 10 грудня 2008 року № 1070. Зберігання перегорілих люмінесцентних ламп у будівлі закладу довше 2-х місяців не допускається.

Не дозволяється розміщення світильників над плитами, технологічним обладнанням, виробничими столами харчоблоків. Світильники (крім світлодіодних) у харчоблоці повинні мати захисну арматуру.

3.4. Повітряно-тепловий режим

1. *Оптимальною температурою* в групових осередках закладів дошкільної освіти є +19–23 °С. У приміщеннях басейну – +29–30 °С, у залах для занять музикою та фізичною культурою +18–19 °С, у теплих переходах – не менше +15 °С.

У приміщеннях, що займають кутове положення або знаходяться в торці будівлі закладу дошкільної освіти, температура повітря повинна бути не менше +21 °С.

Кімнатні термометри мають бути розміщені на внутрішній поверхні кожного приміщення, де перебувають діти, на рівні 0,8-1,2 м від підлоги залежно від зросту дітей.

2. *Природна вентиляція* приміщень закладів дошкільної освіти здійснюється через вентиляційні канали. Окремі системи вентиляції повинні бути в харчоблоці, ізоляторі, роздягальнях, туалетних кімнатах.

За відсутності дітей приміщення закладів дошкільної освіти повинні періодично провітрюватися. *Ефективним є наскрізне або кутове провітрювання. Забороняється провітрювання через туалетні кімнати.* Тривалість провітрювання залежить від температури зовнішнього повітря, напрямку вітру та ефективності роботи опалювальної системи. Наскрізне провітрювання має проводитися кожні 1,5–2 години з тривалістю не менше 10 хвилин. У спальнях наскрізне провітрювання здійснюється до та після сну дітей.

3. *У холодну пору року провітрювання* повинно бути закінчене не пізніше ніж за 30 хвилин до приходу дітей із занять або з прогулянки і за 30 хвилин до сну. Під час сну може бути забезпечено доступ свіжого повітря з одного боку приміщення, але за 30 хвилин до підйому дітей його припиняють. Після короточасних провітрювань допускається зниження температури повітря в групових осередках до +19 °С для дітей 4-5 років і до +18 °С для дітей старше 5 років.

У теплу пору року в приміщеннях із постійним перебуванням дітей забезпечується широкий доступ свіжого повітря через однобічну аерацію приміщень у присутності дітей. Денний і нічний сон має бути при відкритих вікнах, фрамугах, кватирках за відсутності протягів.

4. *Відносна вологість* повітря в приміщеннях, де перебувають діти, повинна бути в межах 40–60%.

5. *При вході* до закладу дошкільної освіти необхідно розміщувати *термометр* для контролю за температурою повітря на вулиці. Прогулянки на відкритому повітрі повинні проводитися не рідше 2-х разів на день. Оптимальний час перебування на відкритому повітрі – 3,5–4 години на день з достатньою руховою активністю. Основними причинами скорочення тривалості перебування на свіжому повітрі є погіршення самопочуття, порушення стану здоров'я дітей, ускладнення метеоумов.

6. Прогулянки на вулиці дозволяється проводити при температурі повітря не нижче –16 °С.

7. *Влітку* під час прогулянок діти повинні мати *головні убори*. Для запобігання перегріванню на сонці частину прогулянки необхідно проводити в тіні дерев і під тіншовими навісами. Прогулянки *влітку* за відсутності вітру бажано супроводжувати водними процедурами, іграми з водою з використанням плескальних басейнів, лійок, гідроіграшок.

8. Засновник (власник) організовує лабораторний контроль показників мікроклімату (температура, вологість) у закладах дошкільної освіти, який проводиться не рідше двох разів на рік (не менше 6 вимірів).

9. *Установлення* в закладі дошкільної освіти *нових систем*, що впливають на мікроклімат приміщення, повинно здійснюватися з *письмової згоди батьків* (опікунів) і має бути забезпечено відповідним і своєчасним сервісним обслуговуванням, та заміною витратних матеріалів. У разі підвищення захворюваності дітей, спричинених функціонуванням таких систем, експлуатація зазначених систем забороняється.

3.5. Санітарно-гігієнічні вимоги до утримання приміщень і обладнання

1. *Обладнання основних приміщень* закладу дошкільної освіти повинно відповідати зросту та віку дітей. Меблі повинні бути світлих тонів, матові, переважно без блиску.

Не дозволяється використовувати несправні меблі та обладнання. Матеріали для облицювання меблів повинні бути з низькою теплопровідністю, стійкими до дії теплої води, мийних і дезінфекційних засобів.

2. *Приймальні та роздягальні групових (житлових) осередків* для дітей раннього віку бажано обладнувати шафами для одягу дітей та персоналу, лавами, а за необхідності – столами для сповивання, умивальною раковиною.

3. Для дітей раннього віку у світлій частині групової кімнати на відстані 1,0 м від вікон і паралельно до них повинен бути розміщений *безпечний манеж*.

Для повзання дітей по підлозі виділяється місце (огороджується бар'єром), де можуть установлюватися гірки з драбинкою, інше безпечне розвиваюче обладнання.

Спеціальні столики для годування дітей віком 8–12 місяців (висота – 0,70–0,75 м, висота сидіння нижче від поверхні стола на 0,2 м) установлюються неподалік від буфетної.

4. *Меблі в групах* підбираються відповідно до зросту (довжини тіла) дітей та повинні відповідати вимогам, зазначеним у таблиці 3.1. У разі використання дитиною компенсаторних засобів (наприклад, інвалідної коляски) висота поверхні стола повинна бути вище ліктя опущеної руки дитини, що сидить у кріслі-колясці, на 2–4 см.

Підбір меблів для дітей дошкільного віку

Група меблів	Маркування кольорове	Зріст дитини, мм	Висота стола над підлогою, мм	Висота стільця над підлогою, мм
00	Зелений	до 850	340	180
0	Білий	з 850 до 950	400	210
1	Жовтогарячий	з 950 до 1160	460	260
2	Фіолетовий	з 1160 до 1210	530	310
3	Жовтий	з 1210	590	350

5. У групових приміщеннях уздовж вікон або стін дозволяється встановлювати столи для настільних ігор, безпечне фізкультурне обладнання.

У разі відсутності в закладі спортивної зали дозволяється в груповому (житловому) осередку облаштовувати спортивний/фізкультурний куточок, де розміщується фізкультурне обладнання та інвентар.

6. *Столи для занять* бажано встановлювати на відстані 1 м від вікна, так, щоб світло падало на робочу поверхню зліва. Для ліворуких дітей робочі місця організовують так, щоб світло падало з правого боку. Відстань між рядами та дошкою повинна бути 2,5-3,0 м (кут розглядання дошки на стіні – не менше 45°). Відстань від нижнього краю дошки до підлоги – 0,7-0,8 м.

Робоча поверхня столів повинна бути гладкою, матовою або з незначним блиском, у вигляді непрозорого покриття світлих тонів або покриття із збереженням текстури деревини світлих тонів.

Під час занять дітей необхідно розсаджувати з урахуванням стану здоров'я, гостроти зору, слуху, а також їх анатомо-фізіологічних показників. Дітей, які часто та тривало хворіють на респіраторні

інфекції, розсаджують на значній відстані від вікон та дверей, а дітей зі зниженою гостротою зору та слуху – поруч із дошкою.

7. *Ігрові в групових осередках* обладнуються шафами для іграшок і підсобного матеріалу. У спальнях установлюються шафи для білизни.

8. *Спальні* мають бути обладнані безпечними стаціонарними ліжками, що відповідають зросту та віку дитини.

Бажано закріпити ліжко за кожною дитиною. Воно повинно бути промарковане однаково з постільною білизною, мішками для зберігання постільної білизни (при використанні розкладних ліжок), рушником, горщиком (для дітей раннього віку), шафою у приймальні та роздягальні (цифрове маркування відповідно до списку дітей групи).

У закладах дошкільної освіти, де *відсутні спальні приміщення*, допускається використання розкладних ліжок із твердим рівним ложем або окремих матраців для дітей садового віку. При складанні розкладних ліжок постільна білизна зберігається в приміщенні (або спеціально відведеній зоні) для тимчасового зберігання розкладних ліжок, а також речей в індивідуальних промаркованих мішках.

При розміщенні ліжок повинна бути дотримана мінімальна відстань до опалювальних приладів – 20 см. Оптимальна відстань між узголів'ями двох ліжок – 30 см, між боковими сторонами – від 65 см.

Влітку допускається організовувати денний сон дітей на верандах за наявності розкладних ліжок із твердим ложем.

9. *Кожне спальне місце забезпечується* необхідними постільними речами, зокрема матрацом, подушкою, двома ковдрами (для холодного та теплого періоду року), трьома комплектами постільної білизни, двома чохлами на матрац, покривалом, мішком для постільної білизни (при використанні розкладних ліжок), рушниками

для обличчя та ніг. До комплекту постільної білизни входить підковдра.

Постільна білизна повинна бути промаркованою (з кожного краю).

Для дітей раннього віку та дітей з нейрогенним сечовим міхуром на ліжках передбачаються пелюшки (у тому числі вологопоглинаючі), використовують підгузки.

10. *Заміна постільної білизни* здійснюється при забрудненні, але не рідше одного разу на тиждень, за графіком заміни білизни (знаходиться у пральні).

Накопичувати та зберігати брудну білизну в групових (житлових) осередках забороняється.

Брудна білизна до пральні доставляється в мішках із тканини (2 шари тканини), полімерних матеріалів, пластику, іншої водонепроникної тканини, в інших водонепроникних ємностях із маркуванням «брудна білизна». Чиста білизна транспортується до групових (житлових) осередків у мішках із тканини з маркуванням «чиста білизна» і зберігається в спеціальних шафах. Ємності для брудної та чистої білизни підлягають обробці гарячою водою з милом, мийними засобами, содою. Забороняється прання постільної білизни, дитячого одягу, рушників тощо в групових (житлових) осередках.

Щотижня під час генерального прибирання спальні при відкритих вікнах необхідно безпосередньо на ліжках провітрювати матраци, подушки, ковдри, а також один раз на місяць виносити їх на свіже повітря. Не дозволяється струшувати ковдри, постільну білизну в приміщеннях.

Один раз на рік постільні речі доцільно піддавати сухому хімічному чищенню або обробці в дезінфекційній камері. При

враженні дітей ентеробіозом проводять щоденну зміну постільної та натільної білизни з її прасуванням.

11. *Туалетні кімнати* групових (житлових) осередків обладнуються вішалками для рушників і предметів особистої гігієни, які мають бути закріплені за кожною дитиною та відповідно промарковані. Для дітей раннього віку можуть використовуватися разові підгузки. Запас підгузків необхідно зберігати в сухому місці.

У туалетних кімнатах або в інших господарських приміщеннях повинні бути господарські шафи для зберігання інвентарю для прибирання, спеціального одягу тощо. У групах для дітей раннього віку встановлюються стелажі для горщиків.

З метою запобігання травматизму стаціонарне обладнання (стелажі, шафи, полиці) необхідно міцно кріпити до стін, підлоги.

12. При влаштуванні в закладі дошкільної освіти *куточків природи* догляд за тваринами та рослинами здійснює персонал закладу дошкільної освіти за участю дітей середнього та старшого дошкільного віку. У клітках для птахів і тварин щоденно проводиться персоналом закладу дошкільної освіти чищення годівниць, заміна підстилок, миття поїлок.

Кімнати природи обладнуються стелажми для рослин, тварин, акваріумів і для зберігання інвентарю, сухого корму для тварин за умови забезпечення їх недоступності для дітей. Рослини та тварини таких куточків повинні бути безпечними для здоров'я дітей та персоналу.

13. Висота *розміщення телеекрана* від підлоги має бути від 1,0 до 1,3 м. Відстань від першого ряду дітей до екрана має становити від 2,0 до 5,5 м (ширина екрана – 0,6-1,2 м). Дітей однієї групи необхідно розсаджувати з урахуванням зросту в 3-4 ряди (відстань між рядами – 0,5-0,6 м).

Під час денного перегляду телевізійних передач вікна необхідно закривати для попередження відбиття сонячних променів від екрана телевізора. Перегляд телевізійних передач у вечірній час повинен проводитися при штучному освітленні групової кімнати верхнім світлом або місцевим джерелом світла (бра, настільні світильники), які знаходяться поза межами поля зору дітей.

14. Приміщення закладу дошкільної освіти повинні утримуватися в порядку й чистоті. Роботи, пов'язані з організацією харчування дітей, у тому числі сервірування столів, отримання та порціонування готових страв, годування дітей, прибирання обідніх столів, миття посуду тощо, проводяться в санітарному одязі (білий або світлий халат, фартух із тканини для отримання та видачі їжі, косинка, ковпак, фартух із полімерних матеріалів для миття посуду).

Санітарний одяг необхідно зберігати на вішалці поруч із буфетною. Забороняється застібати санітарний одяг шпильками, голками та зберігати в кишенях різні сторонні предмети. Для персоналу повинно бути не менше 3-х комплектів санітарного одягу на одного працівника.

15. *Прибирання приміщень* необхідно здійснювати при відчинених фрамугах, вікнах, у спеціальному одязі. Для прибирання приміщень використовують халати світлих відтінків (які зберігаються в групових кімнатах), а туалетних – халати темного кольору (які зберігаються на вішалці в туалетних кімнатах). Після закінчення прибирання здійснюється ретельне миття рук. Санітарний і спеціальний одяг має бути промаркованим. Санітарний одяг необхідно зберігати поруч із буфетною. Дітям із чотирирічного віку, які чергують під час харчування, видаються фартушки, косинки (ковпаки), що зберігаються на вішалках також поруч із буфетною (у куточку чергового).

16. *Підлогу необхідно мити 2 рази на день* (після обіду та наприкінці дня), у тому числі під час одного з прибирань обов'язково проводиться відсування меблів і обладнання для попередження накопичення пилу. Спальні миють після сну (денного, нічного).

Меблі, у тому числі шафи для одягу дітей, обладнання (столи для сповивання, манежі, гірки тощо), опалювальні прилади, підвіконня, стіни, ручки дверей тощо щоденно протирають гарячою водою з милом. Ручки дверей миють з окремих ємностей, бажана їх дезінфекція. При забрудненні меблів, обладнання фекаліями проводиться механічне очищення, миття з милом і обробка дезінфекційним засобом. Серветки після миття підлягають обробці дезінфекційними засобами в спеціальній промаркованій ємності відповідно до інструкцій з використання цих засобів. Зали для музичних і фізкультурних занять необхідно провітрювати після кожного заняття й щодня, за потреби – частіше, а також здійснювати вологе прибирання.

Столи в ігрових і групових приміщеннях, нагрудники з полімерних матеріалів після кожного прийому їжі миють гарячою водою з милом. Ємності, серветки для миття мають бути промарковані. Після миття серветки необхідно випрати, просушити та зберігати в сухому вигляді в спеціальному посуді з кришкою. Мило в разі необхідності може бути замінено мийним засобом.

Жалюзійні решітки на отворах вентиляційної системи не дозволяється прикривати. Жалюзійні решітки на отворах і шахту вентиляційної системи необхідно 2 рази на рік очищати від пилу.

17. *Генеральне прибирання приміщень проводиться 1 раз на тиждень (наприкінці тижня) з використанням мийних засобів та 1 раз на місяць із використанням дезінфекційних засобів.*

В умовах ускладнення епідемічної ситуації з метою попередження поширення інфекційних хвороб проводяться профілактичні заходи, у тому числі миття підлоги приміщень групових осередків 1 раз наприкінці кожного дня, а туалетних – 2 рази на день із застосуванням дозволених до використання дезінфекційних засобів. Воду після прибирання зливають в унітаз з наступною дезінфекцією останнього.

18. У приміщеннях закладів дошкільної освіти можуть бути встановлені *бактерицидні лампи* (екрановані та відкриті). Дезінфекція приміщень бактерицидними лампами проводиться за відсутності людей відповідно до інструкції.

19. Підлогу, умивальні раковини, ванни, душові піддони, унітази тощо в туалетних кімнатах, ванно-душових, умивальнях, буфетних необхідно мити 2 рази на день із використанням мийних засобів, з них останній раз після залишення дітьми закладу дошкільної освіти з використанням дезінфекційних засобів.

Сидіння унітазів щоденно миють теплою мильною водою. Унітази очищуються від сечокислих солей 2 рази на місяць. Підлога в туалетних кімнатах груп дітей раннього віку повинна митися після кожного висаджування дітей на горщики.

Інвентар для миття підлоги в приміщеннях групових осередків і туалетів необхідно маркувати та зберігати окремо з унеможливленням доступу до них дітей. Після закінчення прибирання інвентар необхідно промити гарячою водою з мийними засобами.

20. Щоразу після використання горщики миють із мийними засобами з використанням квачів під протічною водою, а при ускладненні епідемічної ситуації – дезінфекційними засобами.

21. *Дезінфекційні засоби*, що використовуються в закладі дошкільної освіти, повинні бути зареєстровані відповідно до вимог

Порядку державної реєстрації (перереєстрації) дезінфекційних засобів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 03 липня 2006 р. № 908. Як дезінфекційні засоби використовуються розчини препаратів із низькою токсичністю. З метою запобігання розкладу активної речовини дезінфекційні засоби повинні зберігатися в затемнених місцях. Мийні і дезінфекційні засоби зберігаються в недоступних для дітей місцях.

22. *Килими* щодня підлягають чистці пиłosосом, один раз на місяць їх слід вибивати на вулиці та протирати вологою щіткою.

При лікуванні дітей від ентеробіозу необхідно вилучати: килими (після камерної обробки); м'яконабивні іграшки (після обробки бактерицидними лампами).

23. У закладі дошкільної освіти потрібно унеможливити проникнення гризунів та використовувати механічні засоби для запобігання потраплянню комах (наприклад сітки).

24. За епідемічними показаннями в закладі дошкільної освіти повинні проводитися дезінсекція та дератизація (за відсутності дітей).

25. У закладі дошкільної освіти під час функціонування груп забороняється проведення капітального ремонту, а також проведення малярних ремонтних робіт. Поточний ремонт проводиться за відсутності дітей у приміщенні, де такий ремонт здійснюється.

3.6. Санітарно-гігієнічні вимоги до особистої гігієни персоналу

1. Персонал закладу дошкільної освіти повинен бути охайно одягненим і перебувати в приміщеннях закладу в змінному взутті.

Працівникам закладу дошкільної освіти необхідно мати промаркований *санітарний одяг* для робіт, що пов'язані з

організацією харчування, і промаркований *спеціальний одяг* для прибирання приміщень.

У санітарному одязі забороняється: виконувати роботи з прибирання приміщень; заходити та перебувати в туалеті; виходити на вулицю; знаходитись у цьому одязі в інших приміщеннях, поза місцем харчування дітей. Перед відвідуванням туалету санітарний одяг необхідно залишати на вішалці поруч із дверима туалету. Після відвідування туалету персонал повинен обов'язково мити руки, а працівники харчоблоку після миття рук повинні проводити їх дезінфекцію препаратами, дозволеними до використання.

Спеціальний одяг для прибирання приміщень групових (житлових) осередків і туалетів необхідно маркувати, використовувати за призначенням і зберігати окремо, так само, як інвентар для прибирання (відра, швабри, серветки).

Заміна санітарного та спеціального одягу здійснюється в міру забруднення.

Персоналу закладу дошкільної освіти забороняється курити тютюнові вироби, уживати алкогольні напої в приміщеннях і на території закладу дошкільної освіти, користуватися туалетами для дітей.

Після закінчення робочого дня персонал повинен прибрати робоче місце. небезпечні для дітей предмети повинні зберігатися в закритих ящиках, які унеможливають їх доступність.

2. Персонал закладів дошкільної освіти повинен проходити *обов'язкові медичні огляди* відповідно до наказу Міністерства охорони здоров'я України від 23 липня 2002 р. № 280 «Щодо організації проведення обов'язкових профілактичних медичних оглядів працівників окремих професій, виробництв і організацій, діяльність яких пов'язана з обслуговуванням населення і може призвести до

поширення інфекційних хвороб», зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 08 серпня 2002 р. за № 639/6927.

У кожного працівника повинна бути особова медична книжка. Особові медичні книжки зберігаються в медичному кабінеті. Медична сестра повинна вести розгорнутий лист проходження персоналом обов'язкових медичних оглядів.

3. Працівники, які своєчасно не пройшли обов'язковий медичний огляд, а також ті, що не ознайомлені з Регламентом, до роботи не допускаються.

4. Категорично забороняється перебування на робочому місці працівників із симптомами інфекційних хвороб. При підозрі на захворювання вони підлягають обов'язковому відстороненню від роботи.

5. Упродовж карантину з приводу підвищення захворюваності населення на грип і гострі респіраторні вірусні інфекції в закладі дошкільної освіти повинен бути введений масковий режим і налагоджена співпраця із структурним підрозділом із питань охорони здоров'я місцевої державної адміністрації відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

3.7. Вимоги до розпорядку дня та навчання, організації життєдіяльності, рухової активності дітей

1. *Ранкове приймання дитини* до закладу дошкільної освіти щодня повинен проводити вихователь групи. Здійснюється *обов'язкове опитування батьків* або осіб, які їх замінюють, стосовно стану здоров'я дитини та візуально визначається стан здоров'я (шкірні покрови, нежить тощо). *За потреби проводиться термометрія та огляд зів*а. Вихованцям груп із цілодобовим перебуванням і дітям карантинних груп проводяться термометрія та огляд зіва. До

використання чисті шпателі та термометри повинні зберігатись у чистому сухому промаркованому посуді («чисті термометри», «чисті шпателі»). Після використання їх збирають у посуд із маркуванням «для дезінфекції термометрів», «для обробки шпателів».

2. *Діти з ознаками інфекційного захворювання* до закладу дошкільної освіти не приймаються. Після перенесеного інфекційного захворювання приймання дітей до закладу дошкільної освіти дозволяється за наявності медичної довідки закладу охорони здоров'я, у якому дитина перебуває під медичним наглядом. У довідці лікарем-педіатром або лікарем загальної практики – сімейним лікарем указуються рекомендації щодо індивідуальних особливостей режиму дитини-реконвалесцента на перші 10-14 днів.

Діти після тимчасової відсутності в закладі дошкільної освіти з інших причин приймаються без медичних довідок за умови відсутності явних ознак захворювання.

3. Персонал закладу дошкільної освіти зобов'язаний здійснювати *санітарно-протиепідемічні заходи* щодо попередження занесення інфекційних хвороб в організований дитячий колектив, а у випадку їх занесення – заходи щодо запобігання розповсюдженню інфекції. У закладі дошкільної освіти доцільно дотримуватися групової ізоляції (на території, у будівлі).

Працівники закладів дошкільної освіти зобов'язані вести спостереження за станом здоров'я дітей, а в разі виявлення ознак інфекційної хвороби – повідомляти медичного працівника. Щодня в дітей раннього віку повинен контролюватися характер випорожнень, у випадку діареї невідкладно інформуються медичний персонал закладу дошкільної освіти та батьки дитини.

4. *Розпорядок дня вікових груп* має відповідати гігієнічним нормам щодо тривалості сну, занять різними видами діяльності та

відпочинку, у тому числі організації навчальних занять, перебування на свіжому повітрі, рухової активності, кратності приймання їжі тощо.

5. *Загальна тривалість сну* для дітей дошкільного віку – 12-12,5 години, з яких 2-2,5 години відводиться на денний сон. Для дітей від 1 до 1,5 року денний сон організовують два рази на день загальною тривалістю 3,5 години. Для дітей віком від 1,5 року та старше організовують однократний денний сон тривалістю до 3-х годин.

6. У розпорядку дня дітей дошкільного віку не менше 4-х годин відводиться на діяльність, не пов'язану з навчальним навантаженням.

7. З метою *запобігання навчальному перевантаженню* дітей раннього та дошкільного віку необхідно дотримуватися Гранично допустимого навчального навантаження на дитину у закладах дошкільної освіти різних типів і форм власності, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 20 квітня 2015 р. № 446, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 13 травня 2015 р. за № 520/26965.

Використання технічних засобів навчання

1. Заняття з використанням *комп'ютерів* дозволяється проводити для дітей старшого дошкільного віку два рази на тиждень (не більше одного разу протягом дня). Безперервна тривалість роботи з комп'ютером не повинна перевищувати 10 хвилин. Заняття проводяться у формі спеціальних вправ, ігор дидактичного характеру. Після занять з дітьми проводять зорову гімнастику (додаток 7). Для дітей із хронічними захворюваннями; дітей, що часто хворіють; після перенесених

захворювань (протягом 2-х тижнів); дітей з порушеннями зору тривалість занять із комп'ютером зменшується до 5-7 хвилин.

Для роботи з комп'ютером необхідно забезпечити *раціональну організацію робочого місця*: меблі повинні відповідати зросту дитини, верхня горизонталь екрана відеомонітора повинна знаходитися на рівні очей, відстань від очей до екрана – не менше 50 см. У закладі дошкільної освіти заборонено використання дітьми нетбуків, ноутбуків і подібної комп'ютерної техніки, де клавіатура конструктивно не може бути відокремлена від монітора.

2. Заняття з використанням електронних технічних засобів навчання (далі – ТЗН) з *дітьми молодшого та середнього дошкільного віку* проводяться в разі згоди батьків не більше 10 хвилин. Для дітей старшого дошкільного віку безперервна тривалість занять із використанням ТЗН (інтерактивні дошки, відеопроєктори тощо) не повинна перевищувати 15 хвилин.

3. При встановленні в закладі дошкільної освіти комп'ютерних мереж електромагнітне випромінювання в усіх приміщеннях не повинно перевищувати граничнодопустимі рівні відповідно до Державних санітарних норм і правил захисту населення від впливу електромагнітних випромінювань, затверджених наказом Міністерства охорони здоров'я України від 01 серпня 1996 р. № 239, зареєстрованих у Міністерстві юстиції України 29 серпня 1996 р. за № 488/1513.

4. *Перегляд розважальних телепередач, мультфільмів і діафільмів* для дітей дошкільного віку допускається не частіше одного разу на день. Тривалість перегляду розважальних телевізійних передач не повинна перевищувати 20 хвилин на день для дітей 3-4 років і 30 хвилин для дітей 5-6 років.

5. У різновікових групах тривалість навчальних занять необхідно диференціювати залежно від віку дитини.

6. Заняття, які потребують підвищеної пізнавальної активності, необхідно проводити переважно в першу половину дня та в дні з високою працездатністю (вівторок, середа). Доцільно поєднувати й чергувати їх із заняттями з музики, фізичного виховання, ритміки.

Не дозволено вимагати від дітей виконання домашніх завдань.

3.8. Санітарно-гігієнічні вимоги до особистої гігієни дітей

1. Умивання, чищення зубів, розчісування волосся проводяться вдома вранці. Дітей раннього віку в закладах (групах) із цілодобовим перебуванням умивають і розчісують після нічного сну та ранкової зарядки. Діти старшого дошкільного віку вмиваються й розчісуються самостійно під наглядом вихователя.

2. При відвідуванні туалету дітей привчають використовувати туалетний папір, а після туалету – обов'язково мити руки й користуватися індивідуальними рушниками. Влітку перед денним сном дітей привчають мити ноги й користуватися індивідуальними рушниками для ніг. У дошкільних закладах (групах) із цілодобовим перебуванням перед нічним сном діти обов'язково миють ноги або миються у ванно-душових під обов'язковим наглядом обслуговуючого персоналу.

3. Немовлят і, за необхідності, дітей раннього віку в закладах дошкільної освіти (групах) необхідно підмивати при кожній заміні підгузків або перед кожним сповиванням. Перед нічним сном цих дітей купають. Підмивання проводять теплою проточною водою. Температура води для підмивання та купання має бути + 37 °С. Після купання кожної дитини ванночка миється. Дітей дошкільного віку

привчають самотійно підмиватися й митися у ванно-душових під обов'язковим наглядом персоналу груп.

При купанні необхідно ретельно мити дитині складки тіла, за вухами, область шиї, ліктів і колін, промежину. Для немовлят повинна використовуватися дитяча присипка, дитячий крем.

4. У закладах дошкільної освіти (групах) цілодобового перебування дітей під час нічного сну поруч із дітьми постійно знаходяться чергові помічники вихователя (молодші медичні сестри).

На ніч під ліжка дітей раннього віку, дітей з нейрогенним сечовим міхуром, а також дітей, які перебувають у закладах дошкільної освіти (групах) цілодобово, дозволяється ставити горщики з кришками, які після використання або вранці переносяться до туалету.

5. Доцільно здійснювати контроль за індивідуальним використанням дітьми одягу та речей.

За кожною дитиною бажано закріпити: шафу для одягу; місце за столом; ліжко; чарунок для рушників і предметів особистої гігієни на вішалці в умивальній; горщик для дітей раннього віку; постільну білизну, мішки для зберігання постільної білизни (при використанні розкладних ліжок); індивідуальну мочалку, тапочки, шапочку, плавки, рушник для басейну; спортивну форму з мішечком для її зберігання.

Дітей раннього віку, дітей з нейрогенним сечовим міхуром, а також дітей, які перебувають у дошкільних закладах (групах) цілодобового функціонування, батьки (опікуни) повинні забезпечити запасним одягом, який зберігається в шафах для одягу дітей та спеціальних шафах для чистої білизни.

3.9. Безпека іграшок

При надходженні в заклад дошкільної освіти *нових іграшок* (за винятком м'яконабивних) їх миють теплою проточною водою з милом (бажана тривалість миття – 15 хвилин) і сушать на повітрі. Гумові, пінополіуретанові, пінолатексні та пластизолеві іграшки після миття віджимають і висушують.

Надалі іграшки необхідно мити гарячою водою з милом або 2% розчином питної соди (у групах для дітей віком до 1,5 року – 2 рази на день, а в групах для дітей старше 1,5 року – наприкінці дня) з наступним полосканням під проточною водою та сушінням на відкритому повітрі або на столах.

М'яконабивні іграшки дезінфікують бактерицидними лампами.

Під час карантину іграшки обробляють дезінфекційними засобами. Ємності та щітки для миття іграшок повинні бути промарковані та зберігатися в групових осередках.

У закладах дошкільної освіти не дозволяється організація пунктів прокату та обміну ігор, іграшок та інвентарю [13].

Щоб іграшка була корисною

Іграшки повинні бути не тільки радістю для дітей, а й гарантією їхнього здорового розвитку. Саме тому при виборі іграшок батьки мусять проявити надзвичайну відповідальність.

Вироби, що призначені для використання в грі дітьми віком до 14 років, повинні відповідати установленим вимогам щодо безпечності, а також санітарно-гігієнічним нормам [21].

ВИМОГИ

щодо безпечності іграшок

1. Іграшки та їх деталі, іграшки, що фіксуються, їх кріплення, повинні мати необхідну механічну міцність і стійкість до навантажень, яким вони піддаються під час користування, для запобігання руйнуванню чи деформації, що створює ризик заподіяння тілесних ушкоджень.

2. Доступні краї, виступи, шнури, кабелі й елементи кріплення іграшок повинні бути розроблені та виготовлені таким чином, щоб мінімізувати ризик тілесних ушкоджень у результаті контакту з ними.

3. Іграшки повинні бути розроблені та виготовлені таким чином, щоб не становити ризику або становити мінімальний ризик, пов'язаний з їх використанням і спричинений рухом частин.

4. Іграшки та їх деталі повинні відповідати таким вимогам:

- не становити ризику удушення від перекриття повітряного потоку внаслідок порушення прохідності дихального шляху через ротову чи носову порожнину;
- бути таких розмірів, щоб не становити ризику удушення від перекриття повітряного потоку внаслідок внутрішнього порушення прохідності дихального шляху предметами, що застрягли в ротовій порожнині або зверху на вході до нижніх дихальних шляхів;
- іграшки, які призначені для використання дітьми до 36 місяців, та їх складові частини і відокремлювані деталі повинні мати розміри, які унеможливають їх ковтання або вдихання (ця вимога також поширюється на інші іграшки, призначені для потрапляння в ротову порожнину, і на їх складові частини та відокремлювані деталі);

- пакування, у якому іграшки надходять для роздрібної торгівлі, не повинно становити ризику удушення дитини від перекриття повітряного шляху ззовні до ротової або носової порожнини;
- іграшки, що розміщуються всередині продукту харчування, повинні мати власне пакування такого розміру, що унеможливило б їх ковтання та/або вдихання.

5. Забороняється продаж іграшок, які закріплені на харчовому продукті таким чином, коли для того, щоб отримати безпосередній доступ до іграшки, харчовий продукт необхідно спожити.

6. Конструкція іграшок, призначених для гри на воді, повинна виключати (у разі використання за призначенням) втрату іграшкою плавучості, а дитиною – можливості триматися на воді.

7. Іграшки, всередину яких можна потрапити та які мають закритий простір для перебування в них, повинні мати вихід, який користувач може легко відкрити зсередини.

8. Іграшки, які надають змогу користувачам пересуватися на них, повинні, наскільки це можливо, включати гальмівну систему, яка є прийнятною для відповідного типу іграшок і пропорційною створюваній ними кінетичній енергії. Така система повинна бути для користувача легкою в керуванні без ризику випадіння чи отримання тілесних ушкоджень ним або третьою стороною.

9. Форма, склад кульок і кінетична енергія, яку вони можуть створити під час пострілу з розробленої для цієї мети іграшки, повинні бути такими, щоб із урахуванням характеру іграшки не виникало ризику тілесних ушкоджень для користувача чи третьої сторони.

10. Іграшки повинні бути виготовлені в такий спосіб, щоб: максимальна та мінімальна температура їх доступних поверхонь не

спричиняла тілесних ушкоджень у разі дотику; рідина і газ, що містяться в них, не досягали значень температури або тиску, за яких виділення таких рідини і газу з іграшки за умов, не передбачених особливостями функціонування іграшки, могло спричинити опік, ошпарювання чи інші тілесні ушкодження.

11. Іграшки, що розповсюджують звук, повинні бути розроблені та виготовлені таким чином, щоб за максимальної гучності для імпульсних і безперервних звуків вони не завдавали шкоди слуху дитини.

12. Іграшки для стимулювання активності повинні бути виготовлені таким чином, щоб мінімізувати ризик руйнації, падіння, ударів і утоплення або захоплення частин тіла чи одягу. Поверхня такої іграшки, на якій може гратися одна дитина чи більше, повинна бути розроблена таким чином, щоб витримувати їх вагу.

13. Іграшки не повинні становити ризику займання в дитячому середовищі. Іграшки повинні бути виготовлені з матеріалів, які відповідають таким умовам:

- не горять під безпосередньою дією полум'я чи іскри або іншого потенційного джерела вогню;
- не є легкозаймистими (полум'я загасає одразу після усунення причини загоряння);
- у разі загоряння горять повільно та характеризуються низькою швидкістю поширення полум'я;
- незалежно від хімічного складу іграшки розроблені таким чином, що механічно уповільнюють процес горіння.

Такі матеріали не повинні спричиняти ризику займання для інших матеріалів, з яких виготовлена іграшка.

14. Іграшки, які містять речовини або суміші, зокрема матеріали та обладнання для хімічних дослідів, складання моделей, відливання

виробів із пластмаси чи кераміки, емалювання, фотографічних або подібних робіт, не повинні мати речовини або суміші, які можуть стати займистими внаслідок втрати незаймистих летких компонентів.

15. Іграшки, крім іграшкових пістонів, не повинні бути вибуховими матеріалами або містити елементи чи речовини, здатні до вибуху під час використання за призначенням чи в передбачуваний спосіб з урахуванням поведінки дітей.

16. Іграшки не повинні містити речовин або сумішей, які:

- у разі змішування можуть вибухнути внаслідок хімічної реакції або нагрівання;
- можуть вибухнути в разі змішування з окислювальними речовинами;
- містять леткі компоненти, займисті в повітрі та здатні до утворення займистої або вибухової пари (повітряної суміші).

17. Іграшки не повинні містити алергенні ароматичні речовини.

18. Іграшки не повинні працювати від джерел електричної енергії з номінальною напругою вище ніж 24 В постійного струму або еквівалентного значення напруги змінного струму; їх доступні частини не повинні перебувати під напругою, що перевищує 24 В постійного струму або еквівалентне значення напруги змінного струму.

Усередині іграшки напруга не повинна перевищувати 24 В постійного струму або еквівалентного значення напруги змінного струму, крім випадку, коли комбінація напруги і струму не призводить до жодного ризику електричного удару навіть у разі пошкодження іграшки.

19. Частини іграшок, які підключаються або призначені для підключення до джерела електроенергії, здатного спричинити

електричний удар, разом із шнурами або іншими провідниками, через які електроенергія подається на такі частини, повинні бути належним чином ізольовані та механічно захищені для запобігання виникненню ризику такого удару.

20. Електричні іграшки повинні бути розроблені й виготовлені таким чином, щоб максимальна температура, якої досягає доступна зовнішня поверхня іграшки, не спричиняла опіків у разі торкання до неї.

21. Електричні іграшки не повинні створювати пожежної небезпеки.

22. Електричні іграшки повинні бути розроблені і виготовлені таким чином, щоб електричні, магнітні, електромагнітні поля та інше випромінювання, створюване ними, перебувало в межах, необхідних для роботи іграшки.

23. Іграшки повинні бути розроблені та виготовлені таким чином, щоб не становити небезпеку для здоров'я або ризик ушкодження очей чи шкіри лазером, світловипромінювальними діодами (LEDs) або будь-яким іншим типом випромінювання.

24. Іграшки повинні бути розроблені та виготовлені у спосіб, що відповідає вимогам нормативно-правових актів щодо гігієни і чистоти, з метою запобігання виникненню ризику інфікування, захворювання або зараження.

25. Іграшка, призначена для дітей віком до 36 місяців, повинна бути розроблена та виготовлена у спосіб, що забезпечує можливість її чищення. Для забезпечення дотримання зазначеної вимоги іграшка з тканини повинна бути придатна до прання, за винятком іграшки, що містить механізм, який може пошкодитися від води під час прання. Така іграшка повинна відповідати вимогам безпечності також після її чищення згідно з інструкціями виробника.

ПОПЕРЕДЖЕННЯ

щодо безпечного використання іграшок

1. *Обмеження стосовно користувачів* повинні включати щонайменше мінімальний або максимальний вік користувача, його здібності, максимальну або мінімальну вагу та необхідність забезпечення нагляду дорослої особи під час користування іграшкою.

2. Іграшки, що можуть бути небезпечними для дітей віком до 36 місяців, повинні містити таке попередження: «Не призначено для дітей віком до 36 місяців» чи «Не призначено для дітей віком до 3 років», або мати відповідне зображення.

У попередженні обов'язково зазначається конкретна небезпека.

Зазначене попередження може не застосовуватися до іграшок, які через свої функції, розміри, інші характеристики очевидно не підходять для дітей віком до трьох років.

3. *Іграшки для стимулювання активності* повинні містити попередження такого змісту: «Лише для використання в домашніх умовах».

До іграшок для стимулювання активності, що приєднуються до поперечки (балки), а також інших іграшок для стимулювання активності в разі потреби додається інструкція, у якій зазначається необхідність проведення перевірок і технічного обслуговування основних частин (підвісок, кріплень, стопорів тощо) через визначені інтервали часу із застереженням, що в разі, коли така перевірка не проведена, іграшка може призвести до падіння або перевертання користувача.

4. *Функціональні іграшки* повинні містити попередження: «Використовувати під безпосереднім наглядом дорослої особи».

Інструкції до таких іграшок повинні додатково містити попередження, що порушення рекомендацій стосовно використання призведе до виникнення небезпеки, а також, що такі іграшки повинні зберігатися в місці, недоступному для дітей певного віку, який установлюється виробником.

5. *Іграшки, які призначені для безпосереднього поводження з хімічними речовинами та сумішами*, повинні містити на пакуванні та додатково в інструкціях таке попередження: «Не призначено для дітей віком до _____ року (років). Використовувати під наглядом дорослої особи».

Зазначеними іграшками, зокрема, є хімічні комплекти, пластилінові набори, мініатюрні майстерні для виготовлення кераміки, емалювання або фотографії та подібні іграшки, під час використання яких відбувається хімічна реакція або аналогічна зміна речовини.

6. *Іграшки для гри на воді* повинні містити таке попередження: «Використовувати лише у воді, в якій дитина відчуває дно під ногами, та під наглядом дорослої особи».

7. Іграшки, що розміщені в харчових продуктах або поєднані з ними, повинні містити таке попередження: «Усередині іграшка. Рекомендується нагляд дорослої особи» [21].

Це важливо знати!

Запам'ятайте основні вимоги безпеки дитячих іграшок:

- безпечний матеріал, з якого виготовлена іграшка, і безпечне покриття;
- відсутність неприємного різкого запаху;
- міцність;
- безпечний колір;

- безпечний звук;
- безпечна конструкція;
- безпечний розмір;
- безпечна вага;
- гігієнічність.

4. Окремі аспекти забезпечення пожежної безпеки

Пожежна безпека в закладах дошкільної освіти регламентується *Правилами пожежної безпеки для навчальних закладів та установ системи освіти України*, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 15.08.2016 р. № 974, зареєстрованими в Міністерстві юстиції України 08 вересня 2016 р. за № 1229/29359.

Пожежна безпека в закладах і установах **забезпечується** шляхом проведення організаційних і практичних заходів та використання технічних засобів, спрямованих на запобігання пожежам, забезпечення безпеки учасників освітнього процесу, зниження можливих майнових втрат і зменшення негативних екологічних наслідків у разі їх виникнення, створення умов для успішного гасіння пожеж.

Під час перебування учасників освітнього процесу в будівлях дозволяється двері евакуаційних виходів замикати лише зсередини за допомогою запорів (засувів, крічків тощо), які легко (без ключів) відмикаються.

У приміщеннях, де перебувають діти, покриття повинно кріпитися до підлоги (крім закладів дошкільної освіти) та мати помірну димоутворювальну здатність.

Відповідно до Правил пожежної безпеки для навчальних закладів і установ системи освіти України в будівлях закладів і установ

не дозволяється:

- розміщувати людей у мансардних приміщеннях, а також на поверхах (будівлях), не забезпечених двома евакуаційними виходами;
- здійснювати перепланування приміщень без урахування будівельних норм і правил;
- установлювати ґрати та інші незнімні сонцезахисні, декоративні та архітектурні пристрої на вікнах приміщень, де перебувають учасники освітнього процесу, сходових клітках, у коридорах, холах і вестибюлях. У разі необхідності встановлення на вікнах приміщень ґрат (кабінет інформатики, інші приміщення з обладнанням, що має матеріальну цінність), вони повинні розкриватися, розсуватися або зніматися, під час перебування в цих приміщеннях людей ґрати мають бути відчиненими;
- знімати дверні полотна в отворах, що з'єднують коридори зі сходовими клітками, та двері евакуаційних виходів;
- застосовувати з метою опалення нестандартні (саморобні) нагрівальні пристрої;
- використовувати електроплитки, кип'ятильники, електрочайники, газові плити тощо для приготування їжі, за винятком спеціально обладнаних приміщень;
- захаращувати шляхи евакуації;
- установлювати дзеркала та влаштовувати фальшиві двері на шляхах евакуації;

- влаштовувати на шляхах евакуації пороги, виступи, турнікети, розсувні, підйомні двері та інші пристрої, що перешкоджають евакуації людей;
- здійснювати вогневі, електрогазозварювальні та інші види пожежонебезпечних робіт у будівлях у разі наявності в їх приміщеннях людей;
- застосовувати для освітлення свічки, газові лампи та ліхтарі;
- здійснювати відігрівання труб системи опалення, водопостачання, каналізації тощо із застосуванням відкритого вогню (з цією метою використовують гарячу воду, пару чи нагрітий пісок);
- зберігати на робочих місцях, у шафах і залишати в кишенях спецодягу використані обтиральні матеріали;
- залишати без нагляду ввімкнені в мережу електроприлади.

Після закінчення занять у групах чи інших приміщеннях вихователі та інші працівники закладу повинні оглянути приміщення, усунути виявлені недоліки й зачинити приміщення, знеструмивши електромережу.

Порядок дій у разі виникнення пожежі

1. У разі виникнення пожежі дії працівників закладів і установ мають бути спрямовані на створення безпеки людей, у першу чергу дітей, їх евакуацію та рятування.

2. У випадку виникнення пожежі в закладах і установах із цілодобовим перебуванням дітей необхідно керуватися Порядком

спільних дій на випадок виникнення надзвичайних ситуацій та пожеж в організаціях, установах і закладах з цілодобовим перебуванням людей, затвердженим наказом Міністерства надзвичайних ситуацій України, Міністерства соціальної політики України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 31 липня 2012 р. № 1061/468/587/865, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 20 серпня 2012 року за № 1396/21708.

3. *Працівник закладу та установи, який виявив пожежу* або її ознаки (задимлення, запах горіння або тління різних матеріалів, різке підвищення температури в приміщенні тощо), **зобов'язаний:**

- негайно повідомити про це за телефоном до найближчого пожежно-рятувального підрозділу (при цьому слід чітко назвати місцезнаходження об'єкта, місце виникнення пожежі, а також свою посаду та прізвище);
- задіяти систему оповіщення людей про пожежу; розпочати самому та залучити інших осіб до евакуації людей з будівлі до безпечного місця згідно з планом евакуації;
- сповістити про пожежу керівника закладу та установи або особу, що його заміщує;
- організувати зустріч пожежно-рятувальних підрозділів, вжити заходів щодо гасіння пожежі наявними в закладі та установі засобами пожежогасіння.

4. *Керівник закладу та установи або особа, яка його заміщує, що прибув на місце пожежі, **зобов'язаний:***

- перевірити, чи повідомлено пожежно-рятувальний підрозділ про виникнення пожежі;

- здійснювати керівництво евакуацією людей та гасінням пожежі до прибуття пожежно-рятувальних підрозділів. У разі загрози для життя людей негайно організувати їх рятування, використовуючи для цього всі наявні сили та засоби;
- організувати перевірку наявності всіх учасників освітнього процесу, евакуйованих з будівлі, за списками й журналами обліку навчальних занять;
- виділити для зустрічі пожежно-рятувальних підрозділів особу, яка добре знає розміщення під'їзних шляхів і вододжерел;
- перевірити включення в роботу системи протипожежного захисту;
- вилучити з небезпечної зони всіх працівників та інших осіб, не зайнятих евакуацією людей та ліквідацією пожежі;
- у разі потреби викликати до місця пожежі медичну та інші служби;
- припинити всі роботи, не пов'язані із заходами щодо ліквідації пожежі;
- організувати відключення мереж електро- і газопостачання, систем вентиляції та кондиціонування повітря, здійснення інших заходів, що сприяють запобіганню поширення пожежі;
- організувати евакуацію матеріальних цінностей із небезпечної зони, визначити місця їх складування та забезпечити в разі потреби їх охорону;
- інформувати керівника пожежно-рятувального підрозділу про наявність людей у будівлі.

5. Під час проведення евакуації та гасіння пожежі необхідно:

- з урахуванням обстановки, що склалася, визначити найбезпечніші евакуаційні шляхи й виходи до безпечної зони в найкоротший строк;
- ліквідувати умови, які сприяють виникненню паніки; з цією метою працівникам закладів і установ не можна залишати дітей без нагляду з моменту виявлення пожежі та до її ліквідації;
- евакуацію людей слід починати з приміщення, у якому виникла пожежа, і суміжних із ним приміщень, яким загрожує небезпека поширення вогню та продуктів горіння (дітей молодшого віку і хворих слід евакуювати в першу чергу);
- у зимовий час на розсуд осіб, які здійснюють евакуацію, діти старших вікових груп можуть заздалегідь одягтися або взяти теплий одяг із собою, а дітей молодшого віку слід виводити або виносити, загорнувши в ковдри або інші теплі речі;
- ретельно перевірити всі приміщення, щоб унеможливити перебування в небезпечній зоні дітей;
- виставляти пости безпеки на входах у будівлі, щоб унеможливити повернення дітей і працівників до будівлі, де виникла пожежа;
- у разі гасіння слід намагатися в першу чергу забезпечити сприятливі умови для безпечної евакуації людей;
- з метою запобігання поширенню вогню, диму утримуватися від відчинення вікон і дверей, а також від розбивання скла.

Залишаючи приміщення або будівлі, що постраждали від пожежі, потрібно зачинити за собою всі двері та вікна.

Під час проведення новорічних вечорів ялинка має встановлюватися на стійкій основі з таким розрахунком, щоб не утруднювався вихід із приміщення. За відсутності в закладі та установі електричного освітлення або його відключення новорічні вистави та інші культурно-масові заходи слід проводити в денний час.

Дозволяється застосовувати гірлянди та інші прикраси промислового виробництва для ялинки за наявності паспорта або сертифіката відповідності на них.

Підключення гірлянд до мережі необхідно виконувати тільки за допомогою штепсельних з'єднань [20].

Орієнтовний план евакуації учнів і вихованців у разі виникнення пожежі наведено в додатку 12.

5. Окремі аспекти забезпечення цивільного захисту

*Новікова Валентина Миколаївна, завідувач; Сулій Катерина Андріївна,
вихователь-методист КЗ «Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 38»*

Харківської міської ради

Основні обов'язки учасників освітнього процесу у сфері цивільного захисту:

- дотримуватися заходів безпеки, не допускати порушення виробничої дисципліни, вимог екологічної безпеки;
- вивчати основні засоби захисту населення і територій від наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та

природного характеру, надання першої медичної допомоги потерпілим, правила користування засобами захисту.

- дотримуватися відповідних вимог у разі виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.

Захист дітей, як найбільш незахищених в умовах надзвичайних ситуацій, є чи не найголовнішим обов'язком для кожної свідомої дорослої людини.

Адміністрація ЗДО зобов'язана:

- підготувати керівний склад органів управління та сил цивільного захисту (далі – ЦЗ) щодо попередження й реагування на надзвичайні ситуації;
- організувати навчання вихователів і дітей щодо дій у надзвичайних ситуаціях техногенного, екологічного, природного та воєнного характеру;
- створити в ЗДО штаб ЦЗ на чолі з начальником штабу – завідувачем, чітко розподілити обов'язки між оперативними працівниками;
- начальникові штабу ЦЗ ЗДО для призначених посадових осіб із ЦЗ необхідно розробити та затвердити функціональні обов'язки, необхідні документи, плани згідно з рекомендаціями штабу ЦЗ району.
- заняття з ЦЗ із персоналом ЗДО проводити по групах, згідно з рекомендованою та розробленою тематикою під час навчального року.

Штаб ЦЗ ЗДО повинен розробити й опрацювати з працівниками інструкції за наступними розділами:

1. Правила поведінки та дії населення при стихійних лихах.

2. Норми поведінки при радіаційних аваріях і радіоактивному забрудненні території. Дії працівників, які відповідальні за життя і здоров'я дітей. Санітарна обробка дітей. Обеззараження будівель, робочих місць, одягу.

3. Дії робітників при аваріях із викидом сильнодіючих токсичних речовин, у тому числі ртуті. Невідкладна та перша допомога ураженому. Профілактика отруєнь токсичними речовинами.

4. Дії робітників при масових інфекційних захворюваннях. Профілактична робота. Карантинні правила поведінки в ЗДО.

5. Профілактика отруєнь недоброякісними їстівними продуктами та грибами.

6. Засоби захисту органів дихання та шкіри. Медичні засоби індивідуального захисту. Засоби захисту дітей.

7. Евакуація дітей: тренувальні заняття (сходження по пожежній драбині, надягання ватно-марлевих пов'язок, накладання шин, бинтування та перев'язки, надягання протигазів, тренувальний перехід до пункту евакуації дітей та робітників ЗДО).

8. Надання само- та взаємодопомоги при пораненнях, кровотечах, переломах.

9. Основи догляду за хворим.

Рекомендується щороку розробляти План заходів із ЦЗ в кожному ЗДО, у якому відображати роботу в таких напрямках: робота з дітьми, робота з вихователями, робота з батьками.

Мета проведення «Тижня безпеки дитини» в ЗДО:

- поліпшення якості освітньої роботи з дітьми в ЗДО із питань особистої безпеки та захисту життя в надзвичайних ситуаціях (далі – НС);

- удосконалення теоретичних знань і практичних навичок педагогічних працівників ЗДО із питань захисту та дії в умовах НС;
- пропаганда педагогічного досвіду з проблем виховання та організації заходів із запобігання та реагування на НС.

Тиждень безпеки дитини не носить суворо регламентованого характеру, а залежить від місцевих умов, традицій, природно-техногенних особливостей, території, творчих здібностей вихователів і підготовленості дітей.

Підготовка до заходу починається з планування. Загальну частину плану розробляють методист і фахівці-спеціалісти (інструктор із фізкультури, муз. керівник, медична сестра).

При плануванні в дитячих закладах заходів із питань підготовки до «Тижня безпеки дитини» слід чітко визначити час і місце їх проведення для кожної вікової групи та відповідальних. Особлива увага звертається на виконання вимог безпеки життєдіяльності для учасників «Тижня безпеки дитини» під час практичного відпрацювання заходів.

Орієнтовний зміст загальної частини:

1. Урочисте відкриття (урочисті збори дітей старшого дошкільного віку, вихователів, батьків із запрошенням представників державних служб допомоги, засобів масової інформації, спонсорів).
2. Свята, розваги, вікторини, змагання, комбіновані естафети для дітей, які планують і проводять фахівці та вихователі.
3. Перегляд театралізованих вистав (відвідування театрів чи перегляд спектаклів, що поставлені силами дорослих і дітей).
4. Огляд-конкурс на кращий малюнок із ОБЖД.

5. Зустрічі працівників ЗДО, батьків, дітей з працівниками служби ЦЗ та з надзвичайних ситуацій.
6. Заходи агітаційно-пропагандистського характеру для батьків із питань ОБЖД.
7. Навчально-методичні заходи з ОБЖД із педагогічними працівниками та обслуговуючим персоналом.
8. Виставки, огляди-конкурси наочних посібників, ігрового та навчального обладнання, виготовленого власноруч.

Підготовлений варіант загальної частини плану розглядається та схвалюється на педагогічній раді.

Базуючись на загальному плані, вихователі складають план «Тижня безпеки дитини» для кожної вікової групи. Загальний план наповнюється конкретним змістом освітньої роботи з дітьми.

Заняття, бесіди, екскурсії, ігри з дошкільниками проводяться з розділів:

1. Дитина серед людей.
2. Предмети навколо нас.
3. Вогонь – друг, вогонь – ворог.
4. Безпечні та небезпечні вулиці та дороги.
5. Природа – мати, коли ти добре знаєш її.

Кожен день тижня має свою тему. Вихователь відповідно до віку дітей, індивідуальних особливостей та знань підбирає матеріал і проводить різні форми роботи з дітьми та батьками.

Підсумки «Тижня безпеки дитини», Дня здоров'я узагальнюються у формі змагань, брейн-рингу, виставки, лялькового театру, квесту, драматизації тощо.

План роботи з батьками

Пор. №	Зміст роботи	Термін виконання	Відповідальні
1.	Батьківські збори.		
2.	Консультації, лекції, зустрічі з працівниками поліції, пожежного нагляду, ЦЗ.		
3.	Тематика папок-пересувок: «Обережно! Небезпечні предмети», «Увага! Пожежа!», «Увага всім! Сигнали ЦЗ!» «Дитина на дорозі!».		
4.	Вікторина «Зелений вогник» (Правила дорожнього руху).		
5.	Тематика стендів: «Батьки, пам'ятайте!» (особиста безпека дитини). Дії населення при виникненні надзвичайних ситуацій. Небезпечні предмети. Сірники – не іграшка.		
6.	День відкритих дверей. Перегляд різних видів діяльності дітей. Виставка наочного матеріалу та літератури.		
7.	Консультації для батьків: «Увага! Ожеледиця!», «Дії під час виникнення пожежі», «Батьки – приклад для наслідування» (Правила поведінки на вулицях, дорогах, в транспорті), «Температурні травми: опіки, обмороження», «Особиста безпека дитини», «Правила поведінки на водоймі, у лісі, у полі».		
8.	Індивідуальні бесіди з батьками на теми безпеки дітей: «Попередження пожежі», «Чужі люди», «Спілкування з тваринами», «Електроприлади, розетки, вимикачі».		
9.	Спортивна розвага на закріплення правил особистої безпеки «Тато, мама і я – розважлива сім'я».		
10.	Організація та проведення тижня ЦЗ у ЗДО сумісно з батьками та школою.		
11.	Анкетування батьків і вручення пам'яток із різних питань безпеки дитини.		

Література

Основна:

1. Астахова М. Визначна роль педагога у формуванні в учнів культури безпеки / М. Астахова // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»: зб. наук. пр. – Переяслав-Хмельницький, 2013. – Вип. 30. – С. 32–36.
2. Астахова М. С. Організація системи «безпека життєдіяльності» та ефективне її впровадження – невід’ємна складова створення здоров’язберігаючого освітнього середовища в навчальному закладі / М. С. Астахова // Педагогіка здоров’я. Здоров’я людини в умовах ноосферогенезу : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 12 березня 2013 р.). – Х. : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2013. – С. 45–47.
3. Базовий компонент дошкільної освіти України / [науковий керівник А. М. Богуш; авт. кол-в: Богуш А. М. та ін.]. – К.: Видавництво, 2012. – С. 11–27.
4. Безпека життєдіяльності та цивільний захист і методика їх вивчення: навч.-метод. посібник / [Атаманчук П. С., Білик Р. М., Мендерецький В. В., Несільська У. І., Панчук О. П., Чорна О. Г.]. – Кам’янець-Подільський : 2013. – 248 с.
5. Безпека життєдіяльності. Нормативні документи для навчальних закладів. – К. : Основа, 2010. – 1024 с.
6. Галяпа М. Безпека дошкільників – турбота дорослих / М. Галяпа // Вихователь-методист закладу дошкільної освіти. – 2009. – № 2. – С. 15–17.

7. Дитячий садок: управління / упоряд. Т. Вороніна. – 2-ге вид., без змін. – К. : Вид. дім «Шкіл. світ»: Вид. Л. Галіцина, 2006. – С. 111–118.

8. Жеребцова Н. М. Абетка безпеки здоров'я дошкільника / Н. М. Жеребцова // Формування навичок та вмінь з безпеки життєдіяльності дитини за базовим компонентом дошкільної освіти / Антипець В. П., Жеребцова Н. М., Полуюн О. Ф. – Чернігів: Чернігівський обл. інститут післядипл. пед. освіти імені К. Д. Ушинського, 2013. – Ч.1. – С. 2–4.

9. Закон України «Про дошкільну освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2628-14/page2>.

10.Зеркалов Д. В. Безпека життєдіяльності : навч. посібник / Д. В. Зеркалов. – К. : Основа, 2011. – 526 с.

11.Інструктивно-методичні рекомендації «Організація фізкультурно-оздоровчої роботи у закладах дошкільної освіти»: лист МОН України № 1/9-456 від 02.09.2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/6124>.

12.Інформаційні пам'ятки для населення, підготовлені фахівцями Державної служби з надзвичайних ситуацій України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mns.gov.ua/coNteNt/abc_survival_9.html

13.Кодекс цивільного захисту України від 02.10.2012, № 403-VI. – Х. : Вид-ви «Індустрія», 2013. – 148 с.

14.Корнєєва О. Система організації безпеки життєдіяльності дітей та цивільного захисту в ЗДО / О. Корнєєва // Вихователь-методист закладу дошкільної освіти. – 2009. – № 12. – С. 15–17.

15.Кугуєнко Н. Ф. Компетентный педагог в формировании здорового безопасного образа жизни дошкольников / Н. Ф. Кугуєнко // Сохранение, укрепление и формирование здоровья обучающихся в

современном образовательном процессе: проблемы и перспективы : материалы Межрегион. науч.-практ. конф. с междунар. участием (Белгород, 24 апреля 2013 г.). – Белгород : ООО ГиК, 2013. – С. 39–41.

16. Курмазенко Л. В. Безпека дитини – в наших руках: методичний посібник / Л. В. Курмазенко, К. А. Гром. – НМЦ ЦЗ та БЖД Донецької області. – Донецьк, 2011. – С. 4.

17. Курчій Б. О. Енциклопедія безпеки життєдіяльності / Б. О. Курчій. – Ірпінь: Видавничий центр ВП НУБіП України «ІЕК», 2014. – 158 с.

18. Лист КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» від 10.09.2015 № 764 «Про профілактику травматизму на уроках основ здоров'я та у виховній роботі ЗНЗ Харківської області» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://edu-post-diploma.kharkov.ua/index.php?option=com_.

19. Мендерецький В. В. Значення навчання з безпеки життєдіяльності в освітній системі України / В. В. Мендерецький, У. І. Недільська, О. Г. Чорна // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка. – 2012 . – № 18. – С. 215–216.

20. Правила пожежної безпеки для навчальних закладів та установ системи освіти України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1229-16>.

21. Про затвердження Технічного регламенту безпечності іграшок: постанова Кабінету Міністрів України від 11.07.2013 р. № 515 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/515-2013-п>.

22. Санітарний регламент для закладів дошкільної освіти: затверджено наказом МОЗ України від 24.03.2016 № 234

[Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0563-16/page>.

23.Цісельська В. М. Методичні аспекти організації роботи з ОБЖД у сучасному закладі дошкільної освіти / В. М. Цісельська, Н. Б. Кутенцова // Формування навичок та вмінь з безпеки життєдіяльності дитини за базовим компонентом дошкільної освіти / Антипець В.П., Жеребцова Н. М., Полуян О. Ф. – Чернігів : Чернігівський обл. інститут післядипл. пед. освіти імені К. Д. Ушинського, 2013. – Ч. 1. – С. 34–35.

24.Черепаха В. М. Методичні рекомендації для педагогів дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів, майстрів виробничого навчання і викладачів ДУ «НМЦ ЦЗ та БЖД Харківської області» / В. М. Черепаха, С. М. Рачков. – Харків, 2012. – 108 с.

Програмно-методичне забезпечення

Назва	Укладач	Мова	Видавництво	Затвердження
Про себе треба знати, про себе треба дбати. Парціальна програма з основ здоров'я та безпеки Життєдіяльності дітей дошкільного віку.	Лохвицька Л. В.	укр.	Мандрівець	Лист ПТЗО від 08.11.2013 № 14.1/12-Г-632
Казкова фізкультура. Парціальна програма з фізичного виховання дітей раннього та дошкільного віку.	Єфименко М. М.	укр.	Мандрівець	Лист ПТЗО від 11.06.2014 № 14.1/12-Г-869
Смайлик. Програма з формування основ комп'ютерної грамотності у дітей старшого дошкільного віку.	Резніченко І. Ю.	укр.	Берегиня	Лист ПТЗО від 23.03.2014 № 14.1/12-Г-1583

Дитина в світі дорожнього руху. Програма з формування основ безпечної поведінки дітей дошкільного віку під час дорожнього руху.	Тимовський О. А., Репік І. А.	укр.	Мандрівець	Лист ПТЗО від 25.12.2014 № 14.1/12-Г- 1856
Веселкова музикотерапія: оздоровчо-освітня робота з дітьми старшого дошкільного віку.	Малашевська І. А., Демидова С. К.	укр.	Мандрівець	Лист ПТЗО від 25.02.2015 № 14.1/12-Г-54
Горизонтальний пластичний балет (пластик-шоу). Програма з фізкультурно- корекційної роботи у закладах дошкільної освіти за авторською естетико-оздоровчою системою.	Єфіменко М. М., Мельниченко Ю. В.	укр.	Вінниця Нілан-ЛТД	Лист ПТЗО від 05.05.2015 № 14.1/12-Г- 264
Шкіряний м'яч. Програма та методичні рекомендації з навчання дітей старшого дошкільного віку гри у футбол.	Дрозд юк В. І., Д'яконова Н. С., Коваленко Г. М., Якименко Н. І.	укр.	ВД Мадрид	Лист ПТЗО від 18.06.2015 № 14.1/12-Г- 526
Настільний теніс. Програма та методичні рекомендації з навчання дітей старшого дошкільного віку гри в настільний теніс.	Авраменко О. М., Дроздюк В. І., Коваленко Г. М., Якименко Н. І.	укр.	ВД Мадрид	Лист ПТЗО від 18.06.2015 № 14.1/12-Г- 528
Юний легкоатлет. Парціальна програма з фізичного виховання дітей старшого дошкільного віку.	Кулік Н. А., Масляк І. П.	укр.	Суми ВВП Мрія	Лист ІМЗО від 28.12.2015 № 2.1/12-Г-157
Музично-оздоровчі мандрівки з дітьми п'ятого року життя: програма, методичні рекомендації.	н. к. пр. Малашевська І. А., к. пр. Трофімченко І. Є., авт. кол.: Бондар С. В. та ін.	укр.	Мандрівець	Лист ІМЗО від 31.10.2016 № 2.1/12-Г-795

Додаткова:

1. Бадрак С. Щоб здоровими зростати, корисну їжу треба вживати. Інтегроване заняття / С. Бадрак // Дошкільне виховання, 2010. – № 6.
2. Бондар С. В. Музично-оздоровчі мандрівки з дітьми п'ятого року життя: програма і методичні рекомендації / С. В. Бондар, А. Д. Гончарук, Н. В. Заводяна. – Тернопіль: Мандрівець, 2017. – 128 с.
3. Борусевич Л. Проектування в освітньому процесі. Міні-проект «Школа безпеки» / Л. Борусевич // Палітра педагога, 2012. – № 1.
4. Бунда Т. Правила дорожнього руху: цікаво і корисно / Т. Бунда // Палітра педагога, 2011. – № 5.
5. Грибова В. Абетка харчування: шлях до здорового способу життя / В. Грибова // Палітра педагога, 2009. – № 6.
6. Гузиніна В. Гори, свічко! Комбіноване заняття з основ безпеки життєдіяльності та образотворчості для старших дошкільнят / В. Гузиніна // Дошкільне виховання, 2011. – № 1.
7. Джемула Г. Будьмо обережні / Г. Джемула // Палітра педагога, 2012. – № 1.
8. Дуброва Н. Тиждень з охорони праці та безпеки життєдіяльності у закладі дошкільної освіти / Н. Дуброва // Практика управління дошкільним закладом, 2011. – № 3, №10.
9. Єніна Л. Літній тиждень безпеки. Орієнтовний план / Л. Єніна // Палітра педагога, 2006. – № 2.
10. Єфименко М. М. Програма з фізичного виховання дитини раннього та дошкільного віку «Казкова фізкультура» / М. М. Єфименко. – Тернопіль: Мандрівець, 2014. – 52 с.

11.Зав'язун Т. Вчимося берегтися. Опис організації діяльності дітей 4-го-6-го років життя у різновіковій групі / Т.Зав'язун, О.Семенюк // Палітра педагога, 2010. – № 2.

12.Зав'язун Т. Сам удома. Психолого-педагогічне проектування діяльності дітей 5-го та 6-го років життя / Т.Зав'язун // Палітра педагога, 2009. – № 4.

13.Канафоцька Л. Я залишився сам удома. Інтелектуально-розважальна гра / Л. Канафоцька // Дошкільне виховання, 2010. – № 1.

14.Лимаренко Н. Організація безпечного проведення занять з фізичної культури влітку / Н. Лимаренко // Вихователь-методист закладу дошкільної освіти. 2011. – № 6.

15.Литвиненко І. Як говорити з дитиною про тероризм / І. Литвиненко // Палітра педагога, 2011. – № 3.

16.Лохвицька Л. В. «Про себе треба знати, про себе треба дбати». Програма з основ здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей дошкільного віку / Л. В. Лохвицька, Т. Н. Андрущенко. – Тернопіль: Мандрівець, 2014. – 120 с.

17.Лохвицька Л. Навчи мене дбати про себе! Робочий зошит з основ здоров'я для дошкільнят / Л. В. Лохвицька, Т. Н. Андрущенко.. – Тернопіль : Мандрівець, 2009. – 64 с.

18.Мельник Л. Отрута в плящі / Л. Мельник // Дошкільне виховання, 2010. – №6.

19.Ніколаєнко В. Наука для Незнайки. Тематичне заняття у старшій групі / В. Ніколаєнко // Палітра педагога, 2006. – №1.

20.Ніколаєнко В. Як від лиха вберегтися. Заняття-гра / В. Ніколаєнко // Дошкільне виховання, 2006. – №10.

21.Репік І. А. Дитина у світі дорожнього руху: програма поведінки дітей дошкільного віку під час дорожнього руху / І. А. Репік, О.А. Тимовський. – Тернопіль : Мандрівець, 2016. – 32 с.

22.Свириденко С. Абетка харчування вчить берегти здоров'я / С. Свириденко, О. Ващенко, О. Чорновіл // Палітра педагога, 2011. – № 1.

23.Сергієнко Л. Без дорослих, діти, – не ходіть у ліс по квіти // Палітра педагога, 2011. – № 1.

24.«Тиждень безпеки дитини» у закладі дошкільної освіти // Вихователь-методист закладу дошкільної освіти. 2009. – № 12.

25.Цивільний захист: підбірка матеріалів на сайті Харківської обласної бібліотеки для дітей [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http: // www.bibl.kharkiv.ua/tsivilnij-zakhist](http://www.bibl.kharkiv.ua/tsivilnij-zakhist).

Додатки

Додаток 1

Протокол експертизи вивчення стану освітньої роботи з питань охорони життя та здоров'я вихованців і запобігання всім видам дитячого травматизму

Малько Ольга Вікторівна, вихователь-методист КЗ «Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 461» Харківської міської ради

№ пор.	Фактор	Критерії оцінки	Ступінь прояву				
			1	0,75	0,5	0,25	0
1	Планування освітньої роботи	– відповідність планування вимогам Базового компонента дошкільної освіти, Програми виховання і навчання дітей від двох до семи років «Дитина»					
		– наявність тематики експертизи в перспективному та календарному плануванні					
		– систематичність і системність питань експертизи в плануванні освітньої роботи					
		Загальна кількість балів – 3	Фактична кількість балів				
2	Стан матеріально-технічної бази групи щодо запобігання всім видам дитячого травматизму	– куточок із БЖД					
		– методична та психолого-педагогічна література					
		– художня література					
		– дидактичні ігри, плакати, посібники					
		– ігрове обладнання					
		– папки-пересувки, ширми					
		Загальна кількість балів – 6	Фактична кількість балів				
3	Освітній процес	– групові заняття					
		– міні-заняття					
		– робота в повсякденному житті: спостереження, бесіди, читання					

		творів художньої літератури, рухливі ігри					
		– попередження дитячого травматизму під час проведення освітньої роботи з дітьми					
		Загальна кількість балів – 4	Фактична кількість балів				
4	Робота з батьками	– зошит протоколів засідання батьківських зборів (ведення, наявність питань експертизи)					
		– інформаційні матеріали в батьківських куточках (наявність, змістовність)					
		– інструктажі з попередження дитячого травматизму (системність ведення, змістовність)					
		– спільні форми роботи					
		Загальна кількість балів – 4	Фактична кількість балів				

Загальна кількість балів – 17

Фактична кількість балів –

Коефіцієнт –

Висновки:

Пропозиції:

Анкета
виявлення труднощів у роботі вихователів
щодо організації освітньої роботи з питань БЖД

№ пор.	Аспекти педагогічної діяльності	Ступінь виникнення труднощів			
		дуже складно	складно	майже не складно	не викликає труднощів
1	Оволодіння змістом Базового компонента дошкільної освіти				
2	Оволодіння змістом Програми виховання і навчання дітей від двох до семи років «Дитина» та програми розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт»				
3	Планування роботи із самоосвіти та підвищення професійної майстерності				
4	Перспективне планування освітньої роботи з урахуванням освітніх ліній та ліній розвитку				
5	Календарне планування освітньої роботи з урахуванням освітніх ліній та ліній розвитку				
6	Визначення мети, форми роботи з дітьми				
7	Використання різноманітних форм організації дітей, методів і прийомів				
8	Здійснення диференційованого підходу до дітей				
9	Використання міжпредметних зв'язків та інтегрованого навчання				
10	Розвиток зацікавленості				

	дітей під час оволодіння матеріалом				
11	Уміння оцінити результати освітньої роботи згідно з поставленою метою				
12	Облік оцінювання досягнень дітей в оволодінні програмовим змістом				
13	Впровадження ЕПД, інноваційних методів і технологій				
14	Ефективне використання дидактичних і наочних матеріалів, технічних засобів навчання				
15	Забезпечення матеріально-технічної бази новинками методичної та психолого-педагогічної літератури				
16	Робота з батьками				

**Анкета для батьків щодо основ знань із питань безпеки
життєдіяльності**

1. Укажіть вік Вашої дитини _____.
2. Яку інформацію про себе та батьків повинна знати дитина?
  - ✓ Прізвище, ім'я, домашня адреса, телефон.
  - ✓ Місце роботи батьків і все вищевказане.
  - ✓ Взагалі не повинна знати таку інформацію.
3. Які правила безпеки Ви вважаєте найбільш необхідними для дітей дошкільного віку?
  - ✓ Правила дорожнього руху.
  - ✓ Основи пожежної безпеки.
  - ✓ Спілкування з незнайомими людьми.
  - ✓ Безпека вдома.
  - ✓ Безпека на воді.
  - ✓ Інше (вказіть) _____.
4. Чи повинна дитина дошкільного віку знати телефони служб: 101, 102, 103, 104, 112? _____.
5. Що допоможе Вам ознайомити дитину з правилами особистої безпеки?
  - ✓ Гра.
  - ✓ Бесіда.
  - ✓ Казка.
  - ✓ Малювання.
  - ✓ Лялькова вистава.
  - ✓ Телевізійні передачі.
  - ✓ Інше (вказіть) _____.
6. Чи відпускаєте Ви свою дитину гуляти саму?
  - ✓ Так, часто.
  - ✓ Ні.

✓ Іноді.

7. Чи розповідає Вам дитина про те, що трапилося з нею на вулиці?

✓ Так.

✓ Ні.

✓ Тільки коли питаємо.

8. Чи зможе Ваш малюк за певних обставин звернутися за допомогою?

✓ Так (укажіть, до кого)_____.

✓ Ні.

✓ Не знаю.

9. Які із запропонованих застережних фраз Ви використовуєте?

✓ Не розмовляй із незнайомцями.

✓ Не бери цукерок у незнайомих людей.

✓ Не ходи на річку (озеро).

✓ Не йди далеко від під'їзду (будинку).

✓ Нічого не чіпай на вулиці.

✓ Не виходь на дорогу.

✓ Не забруднись.

✓ Інше (вказіть)_____.

10. З яких джерел Ви черпаєте інформацію для бесід із дитиною про правила безпечної поведінки?

✓ Телевізійні передачі.

✓ Газети, журнали.

✓ Спеціальна література.

✓ Вихователі ЗДО.

✓ Родичі та близькі.

✓ Інше (вказіть)_____.

11. Чи потрібна Вам допомога в підборі матеріалів і способів ознайомлення дитини з правилами безпечної поведінки з незнайомими людьми?

✓ Так.

✓ Ні.

12. У якому вигляді Ви б хотіли отримувати інформацію для бесід із дитиною про безпечну поведінку на вулиці?

✓ Консультація спеціаліста (якого?) _____.

✓ Консультація вихователя групи.

✓ Спеціальна література.

✓ Телевізійні передачі.

✓ Спеціальні рубрики в газетах і журналах.

✓ Пам'ятки, стенди.

✓ Інше (вказіть) _____.

13. Чи вважаєте Ви, що Ваша дитина засвоїла основні правила безпечної поведінки:

✓ перехід через дорогу – *так / ні*

✓ поводження з вогнем – *так / ні*

✓ поведінки в лісі, біля водойм – *так / ні*

✓ прогулянка на вулиці – *так / ні*

✓ спілкування з незнайомими людьми – *так / ні*

14. Чи оснащені електророзетки у Вашій квартирі заглушками?

Так

Ні

15. Чи має Ваша дитина доступ до газових та електричних приладів?

Так

Ні

16. Чи дозволяєте Ви своїй дитині:

✓ самотійно вмикати телевізор? *Так Ні*

✓ переглядати телепередачі на самоті? *Так Ні*

17. Чи користується Ваша дитина ліфтом без супроводу дорослих?

Так

Ні

18. Де Ви зберігаєте небезпечні для дітей предмети?

Ліки – _____;

Сірники, запальнички – _____;

Гострі та ріжучі інструменти – _____.

19. Коли Ваша дитина гуляє у дворі сама, які заходи безпеки Ви передбачаєте?

- ✓ нагадуєте дитині правила поведінки на вулиці
- ✓ часто поглядаєте з вікна
- ✓ доручаєте догляд тим батькам, які гуляють зі своїми дітьми
- ✓ прохаєте про догляд старших дітей
- ✓ довіряєте своїй дитині й упевнені, що вона знайде вихід із будь-якої ситуації
- ✓ інший варіант _____.

20. Ваші думки щодо виховання безпечної поведінки в дітей у домашніх умовах: _____

Дякуємо за співпрацю!

**Анкета для педагогів
із питань вивчення рівня професійної компетентності
з основ безпеки життєдіяльності дошкільників**

1. Зазначте напрями та форми роботи, за допомогою яких досягається максимальний ефект в освітній роботі з означеної проблеми?

2. Який підхід у навчанні дітей ОБЖД є неприпустимим?

3. Що повинен урахувувати педагог у роботі з дітьми з указаної теми з точки зору психологічної науки?

4. У якій віковій групі здійснюється:

- формування уявлень про найпростіші правила вуличного руху;
- ознайомлення із загрозливими явищами природи;
- навчання правил безпечного поводження з електроприладами та необхідністю контролю з боку дорослих;
- навчання опору загрозливим пропозиціям;
- навчання самодопомоги при носовій кровотечі, укусах та ін.;
- вправляння у практичних ситуаціях загрози життю, здоров'ю;
- навчання правил виклику служб допомоги;
- навчання елементарних правил поводження в ситуаціях, якщо загубився;
- навчання поводження з незнайомими предметами, речовинами?

5. Що, на Вашу думку, необхідно змінити, доповнити в методичній роботі для підвищення рівня професійної компетентності з ОБЖД?

**Перелік знань і практичних навичок, які має засвоїти дитина
з метою застосування в різних екстремальних ситуаціях**

Ситуація «Дитина одна вдома»

1. Дитина не повинна відчиняти двері квартири, будинку незнайомим особам, коли вона одна вдома.

2. Дитина не повинна надавати по телефону інформації незнайомим чи малознайомим людям щодо відсутності вдома дорослих, натомість варто сказати неправду, наприклад: «Мама не може зараз взяти слухавку, бо приймає ванну», «Мама на хвилинку вийшла до сусідки» тощо.

3. Дитина повинна вміти викликати поліцію, рятувальників, швидку допомогу, як користуючись стаціонарним, так і мобільним.

4. У випадку, коли незнайомі люди ламають двері чи в інший спосіб намагаються проникнути в помешкання, дитина повинна:

– зателефонувати в поліцію і не класти слухавку; постукати до сусідів або зателефонувати їм;

– вийти на балкон і привернути увагу перехожих криком і/чи киданням предметів.

5. Дитина має знати, що в жодному разі не можна відкривати невідомі їй ємкості та куштувати їх вміст на смак.

6. За відсутності дорослих дитина віком до 10-12 років не повинна користуватися електроприладами.

7. Якщо в приміщенні дитина відчула якийсь сторонній незнайомий запах або побачила дим, вона має негайно залишити помешкання та звернутися за допомогою до сусідів або після виходу з квартири зателефонувати за номерами «101» і «104».

Ситуація «Один на вулиці»

1. Дитина має знати:
  - домашню адресу, прізвище, імена, по батькові батьків;
  - правила дорожнього руху, що стосуються безпеки пішоходів;
  - значення застережних знаків, наприклад, «висока напруга».
2. Дитина має бути впевнена, що рідні знають, де саме вона знаходиться, і що вона завжди може з ними зв'язатися.
3. Дитині в жодному разі не можна гратися в безлюдних і темних місцях. Вона має знати, що це не прояв боягузтва, а захід безпеки.
4. Перебуваючи на вулиці, дитина має триматися подалі від проїжджої частини дороги. Особливо вона повинна остерігатися машин, що раптом зупиняються біля неї.
5. Дитині не можна чіпати, піднімати сторонні предмети, особливо ті, які їй невідомі.
6. Дитина в жодному разі не повинна куштувати на смак рослини, плоди, ягоди, що ростуть навколо.
7. Ніколи не можна їсти під час руху. Якщо дитина впаде, їжа може потрапити в її дихальні шляхи.
8. Пересуваючись по вулиці (пішки чи на велосипеді, самокаті, роликах), дітям слід оминати кришки каналізаційних люків, решітки дощових стоків.
9. Діти не повинні вступати в розмову з незнайомими дорослими людьми, спокушатися на будь-які їхні «цікаві пропозиції».
10. Граючись на подвір'ї чи знаходячись на екскурсії з групою, дитина завжди має слідкувати за тим, щоб дорослі (батьки, вихователі, учителі) постійно знаходилися в полі її зору.
11. Дитина має знати, що їй слід робити під час нападу зловмисників:
  - насамперед упевнено й сміливо заявити, що близькі дорослі знаходяться неподалік і зараз підійдуть;

- негайно покликати дорослих, будь-яким чином привернути їхню увагу;

- у жодному разі не захищати свої речі, навпаки, кинути предмет, який вимагають нападники, їм під ноги й тікати.

Ситуація «Дитина заблукала»

1. Якщо є можливість дитина насамперед має зателефонувати батькам, рідним.

2. Дитині треба розказати, що в такій ситуації вона може звернутися по допомогу до працівників поліції, найближчого магазину, пошти тощо.

Ситуація «Користування ліфтом»

Для кожної дитини має стати за правило:

- не заходити в кабінку ліфта з незнайомими людьми;
- користуватися ліфтом лише в присутності батьків, сусідів або знайомих людей; заходити в кабінку ліфта тільки після дорослих, а виходити – першою.

Ситуація «Пограбування квартири»

Повернувшись додому, дитина бачить зламаний замок на вхідних дверях або відчинені двері. Вона має пам'ятати, що в такій ситуації вона повинна:

- ні в якому разі не заходити до квартири;
- не зчиняючи галасу, тихо й спокійно піднятися на верхній поверх і повідомити про це сусідам, батькам, поліції [6; 22].

ПРИКЛАД
вправ для фізкультурних хвилинки під час занять

№ з/п	Назва вправи, початкове положення	Зміст вправи	Тривалість виконання або кількість повторювань	Методичні рекомендації
1.	Стоячи, ноги на ширині плечей	Розтерти долоні рук і поплескати у них 5–6 разів.	5-10 с	Спина пряма
2.	Стоячи, ноги на ширині плечей, руки перед собою	Кругові оберти кистями рук назовні та всередину.	по 5-6 обертів	Темп середній
3.	«Гора» Стоячи, руки опущені	Повільно підняти руки вгору та зціпити їх у замок над головою. Уявіть, що ваше тіло – як гора. Одна половинка говорить: «Сила в мені!» – і тягнеться вгору. Інша говорить: «Ні, сила в мені!» – і також тягнеться вгору. «Ні! – вирішили вони. – Ми дві половинки однієї гори, і сила в нас обох». Потягнутися обома руками. Напружити всі м'язи. Повільно опустити руки та посміхнутися.	20-30 с напруження м'язів 5-6 сек.	Випрямити спину, голову не нахилати
4.	«Пружина» Стоячи, руки опущені	Максимально підняти плечі й у цей момент додати напруження м'язів на 5-6 сек. Опустити плечі, в кінці руху тягнути руки до низу з невеликим зусиллям	5-6 разів	Спина пряма, голову тримати прямо і не рухати
5.	Стоячи, ноги на ширині плечей	Виконати оберти тазом вправо та вліво	по 5-6 кругових обертів	Темп повільний
6.	«Пташка» Стоячи	Плавні кругові рухи руками вперед-назад (наче крилами)	по 5-6 разів	Спина пряма, голову тримати прямо

ПРИКЛАД
вправ зорової гімнастики

1. Міцно заплющити очі на 3–5 секунд, відкрити на 3–5 секунд. Повторити 4–5 разів.

2. Колові рухи очима праворуч, рахуючи до п'яти, потім – ліворуч. Повторити 4–6 разів. Те саме із заплющеними очима. Виконувати в повільному або середньому темпі, після закінчення вправи подивитися вдалечінь.

3. Рухи очима вгору, униз, уліво, вправо, по діагоналі. Повторити 4–6 разів. Те саме із заплющеними очима.

4. Швидкі моргання очима протягом 10–20 секунд.

5. Узяти в руку олівець, подивитися на його кінчик. Перевести погляд удалечінь. Повторити 4–6 разів.

Пам'ятки

«ДОРОЖНЯ АБЕТКА»

Головна мета виховної роботи з навчання дітей основ безпеки дорожнього руху повинна полягати у формуванні у них необхідних умінь і навичок, у виробленні позитивних, стійких навичок безпечної поведінки на вулиці. Виховний процес

рекомендується здійснювати:

- через безпосереднє сприйняття дорожнього середовища під час цільових прогулянок, де діти спостерігають рух транспорту та пішоходів, дорожні знаки, світлофори, пішохідні переходи й т. д.;
- у процесі спеціальних розвивальних і навчальних занять із дорожньої тематики.

Особливе місце в системі навчання дітей необхідно відвести вивченню поширених причин дорожньо-транспортних пригод за участю дітей:

1. Вихід на проїжджу частину в невстановленому місці перед транспортом (мало хто з наших дітей має звичку зупинятися перед переходом проїжджої частини, уважно її оглядати (з поворотом голови) і контролювати ситуацію ліворуч і праворуч під час руху).

2. Вихід на проїжджу частину з-за автобуса, тролейбуса чи іншої перешкоди (наші діти не звикли йти до пішохідного переходу, вийшовши з транспортного засобу чи оглядати проїжджу частину, перш ніж вийти з-за чагарника або заметів).

3. Гра на проїжджій частині (наші діти звикли, що вся вільна територія – місце для ігор).

4. Ходьба по проїжджій частині (навіть за наявності поряд тротуару більша частина дітей має звичку йти по проїжджій частині, при цьому найчастіше з різними порушеннями).

ДЛЯ БЕЗПЕЧНОГО ПЕРЕХОДУ ДІТЕЙ ЧЕРЕЗ ДОРОГУ

1. Знайди безпечне місце для переходу.
2. Стій на тротуарі біля узбіччя (проїзної частини).
3. Озирнись або прислухайся – чи немає автомобілів.
4. Якщо бачиш автомобіль, що наближається, – дай можливість йому проїхати. Знову подивися по сторонах.
5. Якщо поблизу немає автомобілів – переходи дорогу під прямим кутом.
6. Продовжуй уважно дивитися та прислухатися, поки не перейдеш дорогу.

Варто відзначити, що вивчення правил дорожнього руху так само необхідне, як і вивчення основних предметів (математики, української мови). Адже безпека життя наших дітей важлива не менше ніж показник їх інтелектуального розвитку, і навіть набагато значніша.

Корисна інформація для батьків та дітей

- Переходи дорогу тільки «зеброю» на зелений сигнал світлофора;
  - користуйся підземними переходами;
  - не перетинай дорогу в недозволених місцях;
  - не вискакуй зненацька перед транспортними засобами;
  - не сідай до міського транспорту без супроводу дорослих;
- на зупинці трамвай обходи тільки попереду, автобус і тролейбус позаду;
  - не грайся та не катайся на санчатах, лижах, роликах, ковзанах поблизу проїжджої частини;
- не подавай дітям негативних прикладів, порушуючи правила дорожнього руху;
  - якщо біля під'їзду будинку можливий рух транспортних засобів, відразу зверніть на це увагу дитини й разом подивіться, чи не наближається до вас автомобіль, мотоцикл, мопед, велосипед;
  - якщо біля під'їзду стоять транспортні засоби або ростуть дерева, що закривають огляд, призупиніть свій рух і озирніться: чи немає за перешкодою небезпеки.

Коли рухається тротуаром:

- дотримуйтеся правого боку тротуару;

- не ведіть дитину по краю тротуару: дорослий повинен бути з боку проїжджої частини;
- маленька дитина має йти поруч із дорослим, міцно тримаючись за руку;
- привчіть дитину, щоб вона, йдучи по тротуару, уважно спостерігала за виїздом із двору або з території підприємства;
- роз'ясніть дітям, що закидання проїзної частини камінням, склом тощо й пошкодження дорожніх знаків можуть призвести до нещасного випадку;
- не привчайте дітей виходити на проїжджу частину, коляски та санки з дітьми везіть тільки по тротуару.
- при пересуванні групи дітей навчайте їх йти в парі, виконуючи всі вказівки дорослих, які супроводжують групу.

Готуючись перейти дорогу:

- зупиніться або сповільніть рух, огляньте проїзну частину;
- привчайте дитину до спостереження за обстановкою на дорозі;
- підкреслюйте свої рухи: поворот голови для огляду вулиці, зупинку для огляду дороги, зупинку для пропуску автомобілів;
- навчайте дитину розрізняти транспортні засоби, що наближаються;
- не стійте з дитиною на краю тротуару, оскільки під час проїзду транспортний засіб може зачепити, збити, наїхати задніми колесами;
- зверніть увагу дитини на транспортний засіб, що готується до повороту, розкажіть про сигнали покажчиків повороту в автомобіля та в рухах мотоцикліста й велосипедиста;
- неодноразово показуйте дитині, як транспортний засіб зупиняється біля переходу, як рухається за інерцією.

При переході проїзної частини:

- переходьте дорогу лише по пішохідних переходах або на перехрестях – по лінії тротуару, інакше дитина звикне переходити там, де доведеться;
- ідіть тільки на зелений сигнал світлофора: дитина повинна звикнути, що на червоний і жовтий сигнали не переходять, навіть якщо немає транспорту;

- виходячи на проїжджу частину, перестаньте говорити; дитина повинна засвоїти, що під час переходу дороги розмови зайві;
- не поспішайте і не біжіть; переходьте дорогу завжди розміреним кроком;
- не переходьте дорогу навскіс, підкреслюйте та показуйте дитині щоразу, що йдете суворо поперек вулиці; потрібно пояснити їй, що це робиться для кращого спостереження за автомобототранспортними засобами;
- не виходьте на проїжджу частину із-за транспортного засобу або з-за кущів, не оглянувши попередньо вулицю, і привчайте дитину робити так само;
- не поспішайте перейти дорогу, якщо на іншій стороні ви побачили друзів, родичів, знайомих, потрібний автобус або тролейбус; не поспішайте й не біжіть до них, поясніть дитині, що це небезпечно;
- не починайте переходити вулицю, по якій рідко проїжджає транспорт, не подивившись навколо; поясніть дитині, що автомобілі можуть несподівано виїхати з провулка, із двору будинку;
- при переході проїзної частини по нерегульованому переходу в групі людей ваша дитина має уважно стежити за початком руху транспорту, інакше вона може звикнути при переході слідувати за супутниками, копіюючи їх поведінку, не спостерігаючи за рухом транспорту.

При посадці й висадці з громадського транспорту (автобуса, тролейбуса, трамвая і таксі):

- виходьте попереду дитини; маленька дитина може впасти, дитина старшого віку може вибігти з-за нерухомого транспорту на проїзну частину;
- підходьте для посадки до дверей транспортного засобу лише після повної його зупинки (дитина, як і доросла людина, може оступитися й потрапити під колеса);
- не сідайте в громадський транспорт (тролейбус, автобус) в останній момент при його відправленні – може притиснути дверима; особливу небезпеку становлять передні двері, тому що можна потрапити під колеса транспортного засобу;

- навчіть дитину бути уважною в зоні зупинки – це небезпечне місце: автобус, що стоїть, скорочує огляд дороги в цій зоні, крім того, пішоходи тут часто поспішають і можуть випадково виштовхнути дитину на проїжджу частину.

При очікуванні громадського транспорту:

- стійте разом із дітьми тільки на посадкових майданчиках, а при їх відсутності – на тротуарі або узбіччі.

Коли автомобіль рухається:

- привчайте дітей дошкільного віку сидіти в автомобілі тільки на задньому сидінні, не дозволяйте сидіти поруч із водієм, якщо переднє сидіння не обладнане спеціальним дитячим сидінням (дитяче автокрісло необхідне й на задньому сидінні, однак багато батьків зневажають ці рекомендації з безпеки); поясніть дитині, що при різкій зупинці або зіткненні сила інерції кидає дитину вперед, і вона може вдаритися об вітрове скло або передню панель (цього досить, щоб дитина загинула або була сильно поранена);

- не дозволяйте малолітній дитині під час руху стояти на задньому сидінні: при зіткненні або раптовій зупинці вона може перелетіти через спинку сидіння й ударитися об лобове скло або передню панель;

- дитина повинна бути привчена до того, що першим із автомобіля виходить батько (мати), щоб допомогти зійти дитині й довести її до переходу або перехрестя;

- не дозволяйте дітям перебувати в автомобілі без нагляду;

- дитина повинна знати, що на велосипеді дозволено перевозити тільки одну дитину до семи років за умови, що велосипед обладнаний додатковим сидінням і підніжками;

При поїзді в громадському транспорті:

- привчайте дітей міцно триматися за поручні, щоб під час гальмування дитина не отримала травму від удару;

- поясніть дитині, що входити в будь-який вид транспорту й виходити з нього можна тільки тоді, коли він стоїть.

«ПОЖЕЖНА БЕЗПЕКА»

- не бався з сірниками, запальничками, жаринками;
- не вмикай телевізор та інші електроприлади за відсутності дорослих;
- не користуйся газовими приладами, коли ти вдома сам;
- якщо відчуваєш запах газу, у жодному разі не вмикай світло й електроприлади;
- якщо відчуваєш запах газу, негайно сповісти про це сусідів і залиш квартиру;
- при розповсюдженні вогню покинь житло, затуливши рот і ніс вологою тканиною та пересуваючись якомога ближче до підлоги, бо там більше кисню для дихання;
- при виникненні пожежі не відчиняй вікна, щоб не підживлювати вогонь притоком свіжого повітря;
- якщо вогонь відрізав шлях до виходу, виходь на балкон, зачини за собою двері та голосно клич на допомогу;
- якщо полум'я охопило одяг, у жодному разі не біжи – приток кисню (вітер) його посилюватиме. Падай на землю та, катаючись по ній, намагайся збити вогонь.

ЯКЩО ВИНИКЛА ПОЖЕЖА

1. Якщо виникла пожежа, відлік часу йде на секунди, тому необхідно заздалегідь знати, де і які засоби пожежогасіння розміщуються та як ними користуватися.
2. Під час пожежі остерігайтеся: високої температури, задимленості та загазованості, обвалу конструкцій будинків і споруд, вибухів технологічного обладнання та приладів, падіння обгорілих дерев і провалів.
3. Небезпечно входити в зону задимлення.
4. У дуже задимленому приміщенні рухайтесь поповзом або пригинаючись; для захисту від чадного газу необхідно дихати через

зволожену тканину; насамперед рятуйте дітей, інвалідів і старих людей;

5. Пам'ятайте, що маленькі діти від страху часто ховаються під ліжку, у шафу та забиваються в куток.

6. Виходити з осередку пожежі необхідно в той бік, звідки віє вітер.

7. Побачивши людину, на якій горить одяг, зваліть її на землю та швидко накиньте пальто, плащ або будь-яку ковдру чи покривало (бажано зволожену) та щільно притисніть до тіла, за необхідності викличте медичну допомогу.

8. Якщо загорівся ваш одяг, падайте на землю й перевертайтеся, щоб збити полум'я, ні в якому разі не біжіть – це ще більше роздмухує вогонь.

9. Під час гасіння пожежі використовуйте вогнегасники, пожежні гідранти, а також воду, пісок, землю, кошму, ковдри та інші засоби, пристосовані для гасіння вогню.

10. Бензин, гас, органічні масла та розчинники, що загорілися, гасіть тільки за допомогою пристосованих видів вогнегасників, засипайте піском або ґрунтом, а якщо осередок пожежі невеликий, накрийте його азбестовим або брезентовим покривалом, зволоженою тканиною чи одягом.

11. Якщо горить електричне обладнання або проводка, вимкніть рубильник, вимикач або електричні пробки, а потім починайте гасити вогонь.

Дії, якщо пожежа застала вас у приміщенні:

- якщо ви прокинулися від шуму пожежі та запаху диму, не сідайте в ліжку, а скотіться з нього на підлогу;

- повзіть підлогою під хмарою диму до дверей вашого приміщення, але не відчиняйте їх відразу;

- обережно доторкніться до дверей тильним боком долоні, якщо двері не гарячі, то обережно відчиніть їх і швидко виходьте;

- якщо двері гарячі – не відчиняйте їх, дим і полум'я не дозволять вам вийти;

- щільно зачиніть двері, а всі щілини й отвори заткніть будь-якою тканиною, щоб уникнути подальшого проникнення диму, і

повертайтеся поповзом у глибину приміщення та вживайте заходів для порятунку;

- присядьте, глибоко вдихніть повітря, відчиніть вікно, висуньтеся та кричіть: «Допоможіть, пожежа!»;

- якщо ви не в змозі відчинити вікно – розбийте віконне скло твердим предметом і зверніть увагу людей, які можуть викликати пожежну команду;

- якщо ви вибралися через двері, зачиніть їх і поповзом рухайтесь до виходу з приміщення;

- обов'язково зачиніть за собою всі двері;

- під час пожежі заборонено користуватися ліфтами;

- якщо ви перебуваєте у висотному будинку, не біжіть униз крізь вогнище, а користуйтеся можливістю врятуватися на даху будівлі.

У всіх випадках, якщо ви маєте змогу, зателефонуйте «101» або «112» і викличте пожежну команду.

Дії, якщо ви опинилися в осередку пожежі:

- не панікуйте та не приймайте поспішних, необдуманих рішень;

- не тікайте від полум'я, що швидко наближається, у протилежний від вогню бік, а рухайтесь крайкою полум'я проти вітру, закривши голову й обличчя одягом;

- з небезпечної зони, до якої наближається полум'я, виходьте швидко, перпендикулярно до напрямку поширення вогню;

- якщо втекти від пожежі неможливо, то вийдіть на відкриту місцевість або галявину, ввійдіть у водойму або накрийтеся мокрим одягом і дихайте повітрям, що над самою поверхнею землі (воно тут менш задимлене) рот і ніс при цьому прикривайте одягом чи шматком будь-якої тканини;

- гасити полум'я невеликих низових пожеж можна, забиваючи його гілками листяних порід дерев, заливаючи водою, закидаючи вологим ґрунтом і затоптуючи ногами;

- під час гасіння пожежі не відходьте далеко від доріг і просік, не опускайте з виду інших учасників гасіння пожежі, підтримуйте з ними зв'язок за допомогою голосу;

- будьте обережні в місцях горіння високих дерев (вони можуть упасти та травмувати вас);

- особливо обережними будьте в місцях торф'яних пожеж, оскільки там можуть створюватися глибокі вирви, тому рухайтесь, за можливості, перевіряючи палицею глибину шару, що вигорів;

- після виходу з осередку пожежі повідомте місцеву адміністрацію та пожежну службу про місце, розміри й характер пожежі.

Якщо людина знає правила поведінки під час пожежі, то вона в змозі не лише вистояти за будь-яких обставин і врятувати своє життя, а й надати допомогу в рятуванні інших людей та врятувати матеріальні цінності від вогню.

(Для підготовки використано інформаційні пам'ятки для населення, підготовлені фахівцями Державної служби з надзвичайних ситуацій України, http://www.mns.gov.ua/coNoteNot/abc_survival_9.html [10]).

Проблемно-пошукові питання для перевірки знань дітей

- Для чого нам потрібен вогонь?
- Які причини виникнення пожежі ти знаєш?
- Як рятуватися з приміщення, охопленого полум'ям?
- Чому не можна ховатися в кімнаті під час пожежі?
- Що потрібно робити, якщо вода з чайника чи каструлі загасила газ?
- Як можна загасити малий вогонь?
- Чи можна відчиняти вікна під час виникнення пожежі?
- Яка небезпека від пожежі?
- Чому найчастіше гинуть не від полум'я, а від диму?
- Чому всі предмети на пожежному щиті червоного кольору?
- За яким номером телефону викликають пожежників?
- Що потрібно казати по телефону під час виклику пожежників?
- Для чого на пожежному авто встановлено синій маячок і сирену?
- Для чого пожежній машині драбина?

- Чому пожежна машина має червоний колір?
- Як пожежники дізнаються про пожежу?
- Як водій пожежної машини попереджає рух на дорозі, що він поспішає на пожежу?
- Поясни вислів «Поспішає, як на пожежу».
- Чому полум'я гасне, якщо його накрити важкою тканиною?
- За яких умов і якими електроприладами дозволено користуватися дошкільникам?

ПАМ'ЯТКА ДЛЯ БАТЬКІВ

Шановні батьки!

Велика кількість пожеж розпочинається від дитячих пустощів із вогнем. Своїм прикладом навчайте дітей обов'язкового виконання протипожежних вимог. Пам'ятайте, що приклад старших є для дітей кращим методом виховання.

Щоб не допустити пожежі, необхідно виконувати такі правила пожежної безпеки:

- зберігати сірники в місцях, що недоступні для дітей;
- не дозволяти самотійно вмикати електронагрівальні прилади;
- не дозволяти користуватися газовими приладами;
- не дозволяти дітям розводити багаття;
- не допускати перегляд телепередач, користування комп'ютером за відсутності дорослих;
- не залишати малолітніх дітей без нагляду;
- не вмикати електроприлади з пошкодженим дротом чи струмоприймачем;
- не сушити речі над газовою плитою;
- не зберігати на балконах легкозаймисті речовини (бензин, ацетон);
- не палити в ліжку;
- не заставляти шляхи евакуації (лоджії, балкони, коридори).

ДІЇ ПІД ЧАС ВИНИКНЕННЯ ПОЖЕЖІ

Щоб зберегти життя своє та ваших близьких, дотримуйтесь послідовності дій під час виникнення пожежі:

- зателефонувати до служби порятунку за номером 101;
- викликаючи службу порятунку, чітко називати адресу, поверх, номер квартири та своє прізвище; сповістити, що саме горить;
- негайно евакуювати з приміщення дітей, немічних людей та людей похилого віку;
- при евакуації уникати користування ліфтом, бо є ризик відключення ліфта від електроструму;
- при евакуації з висотного будинку більше шансів мають ті люди, які не біжать униз крізь дим і вогонь, а шукають порятунку на даху будівлі;
- пересуватися потрібно швидко, але зважати на те, що кисню більше біля підлоги, а тому краще до виходу повзти, закриваючи обличчя вологою тканиною;
- при евакуації заручитися чиеюсь підтримкою, хто вас підстрахує й допоможе, якщо ви знепритомнієте від диму;
- намагатися загасити полум'я засобами первинного пожежогасіння;
- до первинних засобів належить вода, пісок, товста зволожена тканина (ковдра, килим), вогнегасник;
- вимкнути електропроводку, щоб уникнути враження електрострумом;
- не відчиняти вікна, щоб не підживлювати пожежу свіжим повітрям;

Усі названі вище дії можливі лише в тоді, коли пожежа піддається знищенню в перші хвилини. У разі значного розповсюдження вогню слід негайно залишити приміщення, бо в сучасних квартирах багато матеріалів із синтетичним покриттям, що виділяє дуже ядучу субстанцію.

Шановні батьки! При виникненні пожежі не втрачайте здорового глузду, негайно орієнтуйтеся у ситуації та вживайте рішучий заходів щодо запобігання тяжким наслідкам!

Дітям і дорослим про безпеку газу та газових приладів!

Якщо запах газу в приміщенні:

- припиніть користуватися газовими приладами; перекрийте крани до приладів і на приладах;
- відчиніть вікно і двері, провітріть приміщення;
- не запалюйте вогню, не паліть цигарок, не вмикайте і не вимикайте електроосвітлення та електроприлади, не користуйтеся електричними дзвінками;
- викличте аварійну службу газу за телефоном «104».

Якщо запах газу в підвалі, під'їзді, на подвір'ї, на вулиці:

- повідомте аварійну газову службу за телефоном «104»;
- виведіть людей із загазованого середовища, попередьте присутніх у приміщенні про небезпеку вмикання і вимикання електроосвітлення, а також відкритого вогню та іскри;
- до прибуття аварійної бригади організуйте провітрювання приміщення.

Виявлення витoku газу здійснюйте:

- візуально – на поверхні газових труб, що змочені мильною водою (на місці витoku газу утворюються бульбашки);
- на слух – у випадку сильного витoku газу виривається зі свистом;
- за запахом – характерний запах газу стає сильнішим поблизу місця витoku.

Пам'ятайте! Не можна шукати місце витoku газу за допомогою відкритого вогню. Якщо загорівся газ у місці витoku – негайно евакуюйте всіх!

Для безпеки необхідно дотримуватися таких правил:

1. Неухильно дотримуйтеся правил користування газовими приладами, стежте за тим, щоб вони були чистими та справними.
2. Користуйтеся віконними кватирками для систематичної вентиляції приміщень.

3. Перевіряйте наявність тяги в димоходах опалювальних печей перед розпалюванням і під час роботи цих приладів.

4. Стежте за справністю припливно-витяжної вентиляції.

5. Категорично забороняється при відсутності тяги користуватися колонками, котлами місцевого опалення, гарячого водопостачання та печами.

6. Не розміщуйте баки для кип'ятіння білизни на звичайних конфорках газової плити.

7. Посуд із широким дном потрібно встановлювати на спеціальні конфорки з високими ребрами.

8. Для ремонту газового обладнання залучайте лише спеціалістів газового господарства.

9. Не відключайте автоматику безпеки та регулювання.

10. Не перекривайте частково чи повністю димові та вентиляційні канали, не змінюйте їх конструкції.

11. Не дозволяйте дітям користуватися газовими приладами.

12. Будьте завжди уважні при користуванні газом – це запорука вашої безпеки!

Якщо в приміщенні розбито ртутний градусник:

◆ виведіть із приміщення всіх людей, у першу чергу дітей, інвалідів, людей похилого віку;

◆ відчиніть настіж усі вікна в приміщенні;

◆ максимально ізолюйте від людей забруднене приміщення, щільно зачиніть всі двері;

◆ захистіть органи дихання хоча б вологою марлевою пов'язкою;

◆ негайно починайте збирати ртуть: збирайте спринцівкою великі кульки й відразу скидайте їх у скляну банку з розчином (2 г перманганату калію на 1 літр води), більш дрібні кульки збирайте щіточкою на папір і теж скидайте в банку, яку потім щільно закрийте кришкою (використання пилососу для збирання ртуті забороняється);

◆ вимийте забруднені місця мильно-содовим розчином (400 грамів мила і 500 грамів кальцинованої соди на 10 літрів води) або розчином перманганату калію (20 грамів на 10 літрів води);

◆ зачиніть приміщення після обробки так, щоб не було сполучення з іншими приміщеннями і провітрюйте протягом трьох діб;

◆ утримуйте в приміщенні, по можливості, температуру не вище 18-20°C для скорочення термінів обробки протягом проведення всіх робіт;

◆ вичистіть і промийте міцним, майже чорним, розчином марганцівки підошви взуття, якщо ви наступили на ртуть.

«ПРИРОДА»

• Не ламай гілок і кущів – зелені дерева й рослини очищують повітря та збирають пил;

• не їж незнайомі ягоди та плоди – серед них можуть бути отруйні;

• запам'ятай зовнішній вигляд дурману, болиголову, цикути, вовчого лика – не чіпай ці рослини;

• ягода конвалії отруйна, не бери її до рук;

• у жодному разі не чіпай ніяких грибів – серед них можуть опинитися смертельно отруйні;

• ніколи не їж незнайомі страви та не пий незнайомі напої;

• не дражни та не знущайся з тварин;

• не чіпай бджіл, ос, джмелів, павуків;

• не розривай нір – там може знаходитися небезпечна тварина чи комаха;

• не дратуй собак, не забирай у них їжу – вони будуть її захищати та можуть укусити;

• не бери до рук і не гладь бродячих кішок – вони можуть бути хворими;

• якщо тебе вкусила якась тварина, негайно звернися до близьких;

• кошачі подряпини слід обробити перекисом водню та змастити зеленкою;

• не дражни домашніх птахів – півень може боляче вдарити дзьобом, а гусак пощипати;

• не дратуй домашню худобу – коза чи корова можуть завдати травм рогами, а кінь – ударити копитами.

«СТИХІЙНІ ЛИХА»

Гроза – сховайся в укриття:

- на відкритій місцевості знайди заглибину чи кущ;
- не ховайся під металевими конструкціями;
- не ставай під високими деревами – у них може поцілити блискавка;
- не сиди біля відчиненого вікна;
- не світи лазерним ліхтариком у хмари, існує версія, що це притягає блискавку.

Повінь – піднімись на верхні поверхи чи на горище, якщо одноповерхове:

- надай допомогу слабшому за себе;
- сигналізуй рятівникам зі вікна (можна використати яскраву тканину), щоб тебе побачили;
- промочивши одяг, по можливості зміни його на сухий;
- якщо необхідно покинути приміщення, а вода на вулиці сягає ще рівня чобіток, радимо надіти по кілька великих поліетиленових пакетів на кожен ногу та примотати їх над коліном – це допоможе зберегти ноги сухими.

Землетрус – вийди на відкриту місцевість:

- негайно залиш будівлю;
- якщо вийти неможливо, шукай порятунку, знайшовши безпечне місце (під столом, у дверному отворі);
- не підходь до застелених вікон, дверей, шаф – є небезпека травмування уламками розбитого скла;
- не користуйся ліфтом – імовірна його зупинка та блокування між поверхами.

Буря – сховайся у безпечному місці:

- намагайся сховатися в будь-якій будівлі;
- якщо ти знаходишся вдома, міцно зачини всі вікна та двері;
- якщо ти перебуваєш на вулиці, знайди заглиблення в землі й заховайся в ньому (яма, неглибокий рів);

- ховаючись на рівній поверхні, знайди опору, за яку ти можеш міцно вхопитися (кущі, великі каменюки, бордюри тощо);
- не хапайся за телеграфні стовпи або бікборди, щоб утриматись.

Ожеледиця – уникай травм:

- взувай неслизьке взуття на низьких підборах або рівній підошві;
- іди повільніше, ніж завжди, по можливості уникаючи великих льодових ділянок;
- падаючи, намагайся приземлитися на бік;
- при падінні не виставляй руки вперед.

Правила безпеки при спілкуванні з тваринами!

1. Не можна показувати свій страх і хвилювання при зустрічі із собакою. Собака може відчувати це й поводити себе агресивно.
2. Не можна тікати від собаки.
3. Не годуйте чужих собак і не чіпайте собаку під час їжі або сну.
4. Уникайте наближатися до великих собак охоронних порід. Деякі з них вивчені кидатися на людей, які наближаються на певну відстань.
5. Не робіть різких рухів, знаходячись біля собаки та його господаря (собака може подумати, що ви загрожуєте).
6. Не чіпайте цуценят і не відбирайте те, з чим собака грає.
7. Якщо у вузькому місці (наприклад, у під'їзді) собака йде вам назустріч на повідку, краще зупинитися і пропустити його господаря.
8. Тварини можуть поширювати такі хвороби, як сказ, лишай, чума, тиф та ін.
9. Під час спілкування з хворою твариною можна заразитися. Будь обережним!
10. Прийшовши до зоопарку, ніколи не просовуй руки в клітки з тваринами, не дразни їх.

Корисна інформація для педагогів і батьків щодо попередження дитячого травматизму

1. Про запобігання отруєнню грибами та рослинами:

- не збирати незнайомі гриби та рослини й не дозволяти робити це дітям;
- проводити бесіди з дітьми про небезпеку отруєння грибами та рослинами;
- забороняти дітям брати в руки незнайомі рослини та гриби, ні в якому разі не куштувати їх, не пробувати на смак;
- виключити з раціону харчування дітей страви з грибами.

2. Про поведінку на водоймищах:

- батькам перебувати на водоймищах тільки у тверезому стані;
- заборонити дітям користуватися надувними засобами без нагляду дорослих;
- не залишати дітей на самоті під час знаходження на водоймищах і в басейнах;
- дотримуватися правил безпечної поведінки на воді та вчити цього своїх дітей;
- дотримуватися тривалості перебування дітей на воді, не допускати переохолодження дитячого організму;
- забезпечувати перебування дітей на свіжому повітрі тільки в головних уборах;
- уміти надати першу допомогу при укусах комах і кліщів;
- не допускати знаходження дітей на вкритих кригою водоймищах (зимовий період).

3. Про організацію харчування дітей:

- стежити за чистотою рук дітей, учити їх часто мити руки в літній період;
- обов'язково мити всі фрукти й овочі, ополіскувати їх кип'яченою водою;

- усі молочні продукти, які вводяться в раціон дітей, повинні проходити термічну обробку;
- стежити за терміном використання продуктів харчування;
- не використовувати продукти харчування, які придбані на стихійних ринках;
- дотримуватися питного режиму дітей із використанням води гарантованої якості.

4. Про поведінку під час надзвичайних ситуацій природного характеру:

- не розводити багаття в лісі в спекотну погоду та не дозволяти робити це дітям;
- не дозволяти дітям перебувати на відкритому повітрі під час сильного вітру, урагану, снігопаду, при температурі повітря нижче – 15 °С;
- не дозволяти дітям перебувати під дахами будинків, на яких є бурульки;
- не допускати перегрівання та переохолодження дітей: одягати відповідно до температури повітря. не дозволяти дітям перебувати на відкритому повітрі під час сильного вітру, урагану, сильної зливи;
- не дозволяти дітям перебувати під дахами будинків, на яких є бурульки;
- не дозволяти дітям перебувати біля будинків, де проводяться ремонтні роботи або проводиться будівництво;

5. Про перебування дітей наодинці вдома:

- не залишати дітей вдома без нагляду дорослих;
- тримати в недоступних для дітей місцях ліки, побутову та промислову хімію;
- не дозволяти дітям користуватися електричними та газовими приладами;
- заборонити дітям відчиняти двері незнайомим, учити не вступати з ними в бесіду.

6. Про попередження дорожнього травматизму:

- не залишати дітей одних біля проїжджої частини дороги;
- переходити вулицю тільки в дозволених місцях і вчити цього своїх дітей;
- не дозволяти дітям гратися та кататися на санчатах і ковзанах, на велосипедах, роликах, самокатах біля проїжджих частин дороги, у місцях, де проводяться ремонтні роботи.

Малько Ольга Вікторівна, вихователь-методист КЗ «Заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 461» Харківської міської ради

ФОРМИ РОБОТИ З БАТЬКАМИ

Тематика лекцій для батьків:

- Зробимо свою квартиру безпечною для дітей.
- Дитина сама вдома, контакти з незнайомими.
- Здоров'я Вашої дитини (режим дня, культурно-гігієнічні, оздоровчо-загартовувальні заходи, харчування, фізичний і психічний розвиток).
- Розумні ігри (організація ігрової діяльності вдома).
- Організація та проведення відпочинку з дітьми (спілкування з природою з користю для розуму й без шкоди для здоров'я та навколишнього середовища).
- Засвоєння правил пожежної безпеки.
- Профілактика дорожньо-транспортного травматизму (засвоєння правил дорожнього руху).

Тематика консультацій для батьків:

- Отруйні рослини, гриби, ягоди нашої місцевості. Перша допомога при отруєнні рослинами, грибами, ягодами.
- Відпочинок улітку. Правила відпочинку з дітьми біля водойм (засмагання та купання дітей). Перша допомога при сонячному опіку, тепловому ударі.
- Дитячий дорожньо-транспортний травматизм. Умови запобігання.
- Заняття дітей удома – перегляд телепередач, ігри, заняття з комп'ютером.
- Виховуємо здорову дитину (умови для гармонійного розвитку дітей).

Орієнтовна тематика батьківських зборів:

- Як і коли Ви навчаєте свою дитину правил поведження в довкіллі?
- Чи можете вважати себе взірцем для дитини в дотриманні правил безпечної поведінки?
- Як поставити перепони агресії з телеекрана, комп'ютера?
- Як створити безпечні умови перебування дитини вдома?
- Як зробити відпочинок Вашої дитини корисним і безпечним?

Тематика диспутів:

- Хто і що створює безпечні умови перебування дитини в навколишньому середовищі?
- Який спосіб життя дитини можна вважати здоровим?
- Як діє людина в екстремальних ситуаціях – свідомо чи інстинктивно?
- Чи не викличуть у дитини почуття страху постійні заборони.

*Тішкова Людмила Степанівна, завідувач Золочівського закладу
дошкільної освіти (ясла-садок) № 2 Золочівської селищної ради
Золочівського району
Харківської області*

**Перелік
рослин, дерев, кущів із колючками, отруйними плодами**

НАЗВА	Короткий опис
АРНІКА ГІРСЬКА 	<p>Вид родини Айстрових або Складноцвітих, представлена життєвою формою багаторічних трав, заввишки до 35-40 см.</p> <p>Жовтогарячі квіти арніки гірської на альпійських і післялісових луках Карпат завжди причаровують туристів, проте ця рослина є отруйною, оскільки містить алкалоїд геленалін. Ця речовина легко проникає через слизові оболонки та шкіру в організм, спричиняючи інтоксикацію. Дія геленаліну не є такою потужною, як алкалоїди та глікозиди інших видів, але під час приготування чаїв чи спиртових витяжок можливе передозування ним. При цьому спостерігаються нудота, ускладнене дихання, блювота, пітливість, кишкові коліти, пронос, можлива зупинка серця.</p>
БЕЛАДОННА ЗВИЧАЙНА 	<p>Особливо небезпечний плід – фіолетово-чорна, блискуча, соковита ягода з темно-фіолетовим соком, тому діти плутають її з вишнею. Ознаки отруєння такі самі, як і при отруєнні блекотою чорною.</p>
БЛЕКОТА ЧОРНА 	<p>Росте скрізь – на дворах, пустирях, уздовж парканів і доріг. Стебло рослини клейкувате, у пухнастих волосках. Квіти подібні до квітів картоплі. Плід – двогнізда коробочка з кришкою. Розкривши коробочку й висипавши на руку насіння, маленькі діти можуть вкинути його до рота, приймаючи за зерна маку. Симптоми отруєння подібні до отруєння дурманом.</p>
БОЛИГОЛОВ	<p>Друга отруйна рослина сімейства зонтичних. Місця виростання – городи, пустирі, рідше</p>

	<p>береги річок. Стебло до 60-180 см, голе, гіллясте, у нижній частині з червоними плямами. Цвіте білими квітками, зібраними в зонтик, наприкінці червня – липня. Рослина неприємно пахне, якщо її розтерти між пальцями (запах миші). При отруєнні болиголовом потерпілі скаржаться на головний біль і запаморочення.</p>
<p>БОРЕЦЬ або АКОНІТ</p> 	<p>Рослина родини Жовтецевих, представлена життєвою формою багаторічних трав, заввишки до 1,8 м.</p> <p>В Україні розповсюджено 19 видів аконіту, 10 із яких зростають у Карпатах. Зовні борщі дуже схожі між собою, їх може розрізнити лише фахівець. Основним отруйним компонентом <i>аконіту</i> є алкалоїд аконітин, що є нейротоксином, який відкриває натрієві канали на поверхні мембран клітин, блокуючи, таким чином, нервові імпульси. Смертельною для людини є доза 1,5 – 6 міліграм. Аконітин дуже швидко поглинається слизовими оболонками рота й кишківника, проте, що найцікавіше, так само швидко він проникає через шкіру в організм. Дія отрути проявляється вже через кілька хвилин – виникає відчуття оніміння (парестезія) в ділянці проникнення токсину, яке розповсюджується по всьому організму, згодом настає повна втрата чутливості (анестезія), починає морозити, спостерігається активне потовиділення, іноді отруєння супроводжується проносом. При значних концентраціях настає смерть.</p>
<p>БОРЩОВИК</p> 	<p>Росте він обабіч річок, доріг, лісів і полів, а тепер поступово перебирається й на селянські поля, дачні ділянки. Борщовик – отруйна рослина висотою до двох метрів, а то й більше. Його листя та інші частини стебла можуть викликати небезпечні опіки. Коли сік потрапляє на шкіру, то через декілька годин, а то й днів вона червоніє. При сильних опіках піднімається температура, починається лихоманка, з'являються виразки. Після лікування на їх місці залишаються темні плями. Можливі смертельні випадки після контакту з борщовиком, особливо, якщо</p>

	вважаються рот чи гортань. Найчастіше від борщовика страждають діти.
ВОВЧЕ ЛИКО (вовча ягода) 	<p>Одна з найотруйніших рослин середньої смуги. Невисокий кущ, який переважно росте в листяних лісах. Цвіте до появи листків, коли ще не зійшов сніг. Кора жовтувато-сіра з дрібними бородавочками. Листки обернено-ланцетовидні. Плоди – яскраво-червоні, овально-довгасті ягоди, солодкі на смак. Кілька з'їдених ягід можуть спричинити смерть. Кора також отруйна – вона легко здирається. Квіти подібні до бузку й мають тонкий аромат, схожий на запах гіацинта.</p>
ГЛІЦІНІЯ 	<p>Квіти гліцинії утворюють пишні блакитні, рожеві та білі каскади на лозі, котра плететься парканами та деревами. Рослина, яку також називають декоративним горошком, є абсолютно токсичною й може спричинити нудоту, судоми та діарею, а для покращення стану недужого може знадобитися навіть крапельниця.</p>
ДУРМАН 	<p>Однорічна трав'яниста рослина з гіллястим порожнистим стеблом. Листки яскраво-зелені з більш блідою нижньою поверхнею. Квіти великі, з лійкоподібними білими віночками. Плід – коробочка, покрита численними колючками. Вся рослина отруйна. Явища отруєння: сильний головний біль, сухість у роті, нервові збудження, психічні розлади.</p>
ЖИМОЛОСТЬ 	<p>Кущ заввишки до двох метрів. Листки овальні, супротивні, з короткими черешками; молоді листки й гілочки у м'яких волосочках. Кора на старих гілках темно-сіра. Темно-червоні ягоди сидять попарно, так само розташовані і квіти (травень – червень), що мають жовто-білий колір.</p>
ЖОВТЕЦЬ ІДКИЙ	<p>Із сімейства лютикових. Сік жовтців дуже отруйний. Отруйна рослина виділяє пари, які найсильніше подразнюють слизову оболонку ока, носа та гортані. Від контакту зіткнення з</p>

	<p>жовтцем може виникнути сльозотеча, нежить, подразнення горла, кашель. аж до ядухи та спазму м'язів гортані. Проковтнута рослина викликає різкий біль у стравоході, шлунку, кишечнику. Отруєння супроводжується блювотою, проносом, у важких випадках зупиняється серце.</p>
<p>ЖОСТІР</p> 	<p>Небезпечними для вживання є ягоди деяких кущів. Жостір (крушина) – досить великий кущ, заввишки до трьох метрів. Листки еліпсовидні, розташовані на стеблі окремо один від одного, по спіралі. Квіти з внутрішнього боку білі, зовні – зеленуваті. Плоди червоні, потім чорніють. На одному кущі трапляються ягоди різного кольору й відтінків. Листки і плоди можуть спричиняти блювання та розлади травлення.</p>
<p>КОНВАЛІЯ ТРАВНЕВА</p> 	<p>Отруйні всі її частини – листки, квіти, плоди – червоно-жовтогарячі ягоди. Легке отруєння рослиною проявляється нудотою, блювотою, проносом, сильним головним болем і болем у шлунку. У важких випадках порушуються ритм і частота серцевих скорочень. Іноді уражається й нервова система. Про це свідчать збудження, розлад зору, судоми, втрата свідомості. Може наступити смерть від зупинки серця.</p>
<p>НАПЕРЕСТЯНКА ВЕЛИКОКВІТКОВА</p> 	<p>Вид родини Ранникових, представлений життєвою формою багаторічних трав, заввишки до 1,2 м. У середньовічній Європі з неї виготовляли ліки, проте дуже часто траплялись летальні випадки, тому популярність настоянок із цієї рослини зійшла нанівець. Лише в XIX столітті спиртові витяжки з наперстянки були введені в медицину з метою лікування серцево-судинних захворювань. В англійській мові наперстянка отримала дві назви: Дзвоники мерця та Відьмин вогонь. На відміну від двох попередніх видів Дигіталіс грандіфлора є менш отруйним. Основним токсином є глюкозид дигитоксин, який міститься в усіх частинах рослини. Симптоми отруєння проявляються у вигляді нудоти, блювоти,</p>

	кишкових колітів, анурексії, проносу, гарячки та марення, згодом розпочинаються галюцинації, послаблення кров'яного пульсу, тремор, конвульсії та може наступити смерть.
НАПЕРЕСТЯНКА ПУРПУРОВА 	Усі частини рослини отруйні навіть у невеликій дозі. Дітей особливо приваблюють плоди наперстянки – яйцеподібні коробочки з дуже дрібним насінням. Симптоми отруєння наперстянкою такі ж, як і при отруєнні конвалією травневою.
ОМЕЛА БІЛА 	Родина Ремнецвітникові. Омела біла – напівпаразит. Рoste на тополях, акаціях, липах, вербах, березах, глоді, яблунях, грушах та інших деревах. Кущова вічнозелена рослина, як правило, кулеподібної форми, від 20-30 до 120-130 см в діаметрі. Стебла має дерев'янисті, листки жовто-зелені, вилчасто або супротивно розгалужені. Квітки дрібні, жовтувато-зелені, розташовані пучками. Плід – клейка біляста несправжня ягода, яку в зимові місяці поїдають зголоднілі птахи й таким чином сприяють поширенню рослини. Омела біла отруйна, і тому її препарати не можна вживати всередину протягом тривалого терміну.
ЦИКУТА ОТРУЙНА 	Рослина сімейства зонтичних, заввишки від 60 до 120 см. Рoste на драговинних низинних місцях, біля рік і ставів, а то прямо у воді. Квіти білі, найотруйніша частина – кореневище. Воно здує, розподілене перетинками на окремі порожнини. Листки та інші частини рослини, якщо їх потерти пальцями, неприємно пахнуть. Отруєння бувають, коли приймають кореневища цикути або сік цієї рослини за їстівні.
ЧЕМЕРИЦЯ БІЛА	<p>Вид родини Лілійних, представлений життєвою формою багаторічних трав, заввишки до 1,6 м.</p> <p>В Україні зростає два види – чемериця біла та чемериця чорна, українські ботаніки виокремлюють ще третій вид – чемерицю Лобеля, хоча це лише підвид чемериці білої. Найбільш токсичною частиною чемериці є її</p>

	<p>м'ясисте кореневище, яке депонує низку різних видів алкалоїдів: вератридин, протовератрин, цевадин, гермерин, гермін, рубієрвін, ізорубієрвін та інші. На основі чемериці розробляють ліки проти раку. Листя, стебла і квіти містять значно менші концентрації токсинів, проте можуть спричинити сильне отруєння. Чемериця діє на нервову систему людини, спричиняючи блокаду передачі нервових імпульсів, зупинку дихання та серцебиття. Симптоми отруєння проявляються впродовж кількох годин після вживання чемериці – це нудота, блювота, розкоординація рухів (людина наче п'яна), параліч і смерть</p>
<p>ЧИСТОТІЛ ЗВИЧАЙНИЙ</p> 	<p>Місцеві назви – гладушник, прозорник, бородавник тощо. З родини макових – Papaveraceae. Багаторічна травниста рослина (30-100 см заввишки) з коротким кореневищем і жовтогарячим молочним соком. Лікарська, вітамінозна, інсектицидна, бактерицидна, отруйна та декоративна рослина. Ростає чистотіл на смітниках і узліссях, у листяних мішаних лісах. Тіньовитривала рослина. У соку чистотілу містяться такі алкалоїди: хелідонін, гомохелідонін, оксихелідонін, протопін, алокриптонін, берберин, спартеїн; органічні кислоти – яблучна, лимонна, хелідонові і хелідонінові; сліди ефірної олії, камеді та смоли. У траві чистотілу містяться також холін, метиламін, гістамін, тирамін, сапонін, флавіони, вітамін С, каротин, мінеральні речовини – кремній, залізо, кальцій, магній, фосфор, сірка, хлор, алюміній і радіоактивний калій. Застосування чистотілу в медицині ґрунтується на його жовчогінних, антисептичних, сечогінних і фунгіцидних властивостях. Цвіте у квітні – вересні.</p>

ЗАТВЕРДЖУЮ
Керівник навчального
закладу (установи)

_____
(підпис, прізвище, ініціали)

20__ р.

**Орієнтовний план евакуації
учнів і вихованців у разі виникнення пожежі**

№ з/п	Назва дії	Порядок і послідовність	Посада, прізвище виконавця
1	Повідомлення про пожежу	У разі виявлення пожежі або її ознак необхідно негайно повідомити телефоном до пожежно-рятувального підрозділу, підключити систему оповіщення людей про пожежу, повідомити керівника навчального закладу, установи або особу, яка його заміщує.	
2	Евакуація учнів, вихованців із будівлі, що загорілася, порядок евакуації	Негайно в разі виявлення пожежі або за сигналом оповіщення (зазначається вид сигналу) всі учні, вихованці мають виводитися назовні через коридори й виходити згідно з планом.	
3	Звірка спискового складу з фактичною наявністю евакуйованих із будівлі	Усі евакуйовані з будівлі учні, вихованці перевіряються за наявними в групах і класах поіменними списками (журналом обліку занять).	
4	Пункти розміщення евакуйованих учнів, вихованців	У денний час учні, вихованці групами (класами) розміщуються в будівлі (зазначити адресу). У нічний час вони евакуйовуються до будівлі (зазначити адресу).	
5	Гасіння пожежі працівниками закладу, установи до прибуття пожежно-рятувального підрозділу	Гасіння пожежі організовується негайно з моменту її виявлення, проводиться працівниками закладу, установи, не зайнятими евакуацією учнів, вихованців. Для гасіння використовуються всі наявні засоби пожегегасіння.	

ЗАТВЕРДЖЕНО
Начальник ЦЗ ЗДО № 38

№ з/п	Час	Зміст	Форма проведення	Місце проведення	Відповідальні
1	08.00-08.15	Повідомлення теми та завдання проведення Дня ЦЗ	Повідомлення	музична зала	Начальник ЦЗ
2	08.15-08.30	Інформація для батьків: «Формування у дошкільників ціннісного ставлення до власного життя і здоров'я».	інформація	музична зала	Начальник штабу ЦЗ
3	09.00-10.00	Підсумкові заняття ЦЗ на тему «Школа екстремальних ситуацій»: <ul style="list-style-type: none"> - міні-заняття «Допоможи собі й товаришу»; - заняття «Його величність сірничок»; - заняття «Безпека на вулиці»; - заняття «Один удома». 	підсумкові заняття	група	Вихователі груп:
4	10.10-11.30	Тренувальні вправи: <ul style="list-style-type: none"> - одягання на швидкість за сигналом; - евакуація пожежною драбиною до пункту евакуації; - дії на сигнали ЦЗ (увага, небезпека...); - надання першої невідкладної допомоги при різних ураженнях. 	тренувальні вправи	група, ігровий майданчик	Вихователі груп:
5	16.00-16.35	Сюжетно-рольові ігри на закріплення правил пожежної безпеки, дорожнього руху: <ul style="list-style-type: none"> - «Швидка допомога»; - «Рятівники»; - «Сім'я». 	сюжетно-рольові ігри	ігровий майданчик	Вихователі груп:

6	16.35-17.00	Моделювання екстремальних ситуацій, за участю батьків і школярів	моделюван-ня ігрових ситуацій, ігри-тренінги	ігровий майданчик	Вихователі груп:
7	17.00-17.30	Концерт «Щасливе дитинство»	концерт	музична зала	Усі учасники
8	17.30-17.45	Виставки дитячих малюнків і робіт батьків на тему «Безпека дитини».	виставка	музична зала	Начальник штабу ЦЗ
9	17.45-18.00	Підбиття підсумків.	інформація	музична зала	Начальник ЦЗ

Орієнтовне планування роботи з безпеки життєдіяльності з дітьми дошкільного віку

Пожежна безпека

Молодший дошкільний вік (4-й р. ж.)

Ігрова, практична діяльність, фізичні вправи	Бесіди, обговорення, художнє слово	Образотворча діяльність, індивідуальна робота	Наочність	Пошуково-дослідницька діяльність, моделювання ситуацій	Пішохідні переходи, екскурсії, спостереження
Дидактична гра-пазл «Збери пожежну машину»: набуття дітьми знань про службові машини та їх функціональне призначення (групи дітей).	Читання та гра з книжкою на колесах «Пожежна машина»: поглиблення знань про техніку, яка допомагає рятувати людей (групи дітей).	Малювання крейдою на асфальті «Вогнище»: поповнення знань про якості та особливості вогню (індивідуально).	Перегляд діафільму або мультфільму «Кицин дім»: знайомство з небезпекою від вогню та з первинними засобами пожежогасіння (група повністю).	Моделювання ситуації «Заллемо вогонь водою»: опрацювання елементарних навичок первинного гасіння вогню (групи дітей).	Екскурсія до куточка безпеки старшої групи «Усе про вогонь»: ознайомлення дітей з якостями вогню-помічника, вогню-ворога (група повністю).
Проведення сюжетно-рольової гри «Погасимо кицькин дім!»: набуття необхідних навичок у хвилину загоряння (групи дітей).	Бесіда за результатами перегляду мультфільму «Кицькин дім»: вчити дітей вмінню робити висновки (групи	Заняття з конструювання «Пожежна машина»: збагачення знань про машини, що працюють на допомогу людям (групи дітей)	Перегляд ілюстрацій до книжки Т. та М. Кінько «Наш номер — 101»: знайомство з роботою пожежних (групи дітей)	Моделювання ситуації «Засиплемо вогонь піском»: напрацьовування необхідних	Спостереження за грою-змаганням дітей старшої групи «Юні пожежні»: розширення понять про методи боротьби з малим

	дітей)			навичок та реакції під час виникнення пожежі (групи людей)	вогнем (група повністю)
Дидактична гра «Що зайве»: визначення найпростіших приладів для пожежогасіння (групи дітей).	Читання творів В. Гринько «Безпека дітей» або В. Сольченко «Казка про пожежу»: набуття знань про небезпеку ігор з вогнем (групи дітей).	Викладання казки на фланелеграфі «Кицин дім»: поглиблення знань про небезпеку від вогню (групи дітей).	Розглядання плаката «Дітям про вогонь»: закріплення теоретичних знань про причини виникнення пожежі (група повністю)	Моделювання ситуації «Врятуємо ляльку»: відпрацювання саморятівних дій – повзання підлогою, затуливши рота серветкою (групи дітей).	Екскурсія до стенда первинних засобів пожежогасіння, ознайомлення з призначенням на пожежі відра, лопати (група повністю).

Пожежна безпека

Середній дошкільний вік (5-й р. ж.)

Ігрова, практична діяльність, фізичні вправи	Бесіди, обговорення, художнє слово	Образотворча діяльність, індивідуальна робота	Наочність	Пошуково-дослідницька діяльність, моделювання ситуацій	Пішохідні переходи, екскурсії, спостереження
Сюжетно-рольова гра «Ми – пожежні»: опанування навичок гасіння малого вогню	Відгадування загадок і читання прислів'їв про вогонь. Вивчення	Самостійна художня діяльність: «Розфарбуй пожежну машину»: продовження	Розгляд ілюстрацій з набору карток «Як уникнути неприємностей»:	Моделювання ситуації «Пожежа в сусідній квартирі. Твої	Спостереження за практичними заняттями дітей старшого віку з евакуації із за-

(групи дітей).	«Грицевої лічки»: прищеплення обачності в повсякденні (група повністю).	ознайомлення зі спецтранспортом і його призначенням (індивідуально).	вивчення заборонних правил із пожежної безпеки (група повністю).	дії?»: запам'ятовування телефонного номера для виклику пожежної охорони – 101 (групи дітей).	димленого приміщення: набуття теоретичних навичок саморятівання (група повністю).
Дидактична гра «На що це схоже?»: відгадування предметів, призначених для пожежогасіння після словесного опису (групи дітей).	Читання твору Л. Яковенко «Маленькі пустуни» або Б. Житкова «Пожежа на морі»: обговорення небезпечних ситуацій (групи дітей).	Творче конструювання «Ліпимо пожежну машину зі снігу»: набуття елементарних знань про пожежну техніку через мистецтво (групи дітей).	Розглядання епідіакартинок на протипожежну тематику: збагачення уявлень про властивості вогню та формування вмінь стримувати його можливості (група повністю).	Моделювання ситуацій: «Заллемо вогонь водою», «Зіб'ємо вогонь килимком» і «Засиплемо вогонь піском»: набуття практичних навичок пожежогасіння (групи дітей).	Екскурсія на тему «Вогонь — це тепло і затишно, вогонь — це боляче й страшно» до кімнати безпеки: порівняння можливостей вогню (група повністю).
Заняття з фізкультури «Загаси вогонь»: відпрацьовування дій під час виникнення пожежі, вправи та	Бесіда за плакатом «Дітям про вогонь»: закріплення набутих	Конструювання з піску «Пожежна машина»: поглиблення знання про функціональність різних видів транспорту (групи	Перегляд діафільму «Сірник – не іграшка»: доведення до свідомого сприйняття дітьми	Моделювання ситуації «Вогнище на пікніку»: послідовність	Екскурсія на тему «Пожежі на захисті життя та здоров'я людей» до кімнати безпеки:

змагання (група повністю).	теоретичних знань (групи дітей).	дітей).	правдивості вислову «Сірник – не іграшка» (групи дітей).	дій при його погашенні (групи дітей).	ознайомлення з героїкою цієї професії (група повністю).
----------------------------	----------------------------------	---------	--	---------------------------------------	---

Пожежна безпека
Старший дошкільний вік

Ігрова, практична діяльність, фізичні вправи	Бесіди, обговорення, художнє слово	Образотворча діяльність, індивідуальна робота	Наочність	Пошуково-дослідницька діяльність, моделювання ситуацій	Пішохідні переходи, екскурсії, спостереження
Логічна гра «Побудуй ланцюжок: «сірники–папір–пожежа», «недопалок–ліс–згарище» тощо»: формування аналітичного сприйняття (групи дітей).	Бесіда за плакатом «Як слід поводитися під час виникнення пожежі»: закріплення теоретичних знань (групи дітей).	Образотворча діяльність, підготовка до тематичної виставки з протипожежної безпеки: закріплення набутих знань, самовираження через творчість (індивідуально).	Перегляд навчального діафільму «Діти і вогонь»: формування здатності до співчуття та бажання допомагати (група повністю).	Моделювання ситуації «Дії під час виникнення пожежі»: відпрацювання послідовності дій, знання телефонного номера «101» та своєї домашньої адреси (групи дітей).	«Евакуація із задимленого приміщення»: напрацювання практичних навичок у боротьбі з малим вогнем, розвиток необхідної реакції та вміння правильно оцінювати ситуацію (група повністю).
Гра-змагання «Юні пожежні»: демонстрація набутих	Читання: творів С. Я. Маршака «Оповідання про	Заняття із зображувальної діяльності «Пожежа в лісі»:	Розгляд ілюстрацій з набору карток «Сам удома»:	Дослід зі свічкою «Припинення	Екскурсія до найближчої пожежної

навичок у присутності дітей молодшої групи (група повністю).	невідомого героя», або Т. Коломійця «Козенята і вогонь»: обговорення сюжету (групи дітей).	малювання чи аплікація, можна з рваного паперу (групи дітей).	вивчення наказових правил пожежної безпеки (групи дітей).	горіння без доступу повітря»: уживання запобіжних заходів: підтвердження теоретичних знань практичними дослідженнями.	частини: розширення уявлень про професію пожежного, виховання поваги людей до цієї професії (група повністю).
Гра-тренінг «Перша допомога при опіках»: удосконалення навичок першої медичної самопомогі, розширення знань про методи допомоги при опіках (група повністю).	Бесіда «Чорнобильська катастрофа» (розповідь про подвиг героїв-ліквідаторів): збагачення знань про користь і небезпеку технічного прогресу (групи дітей).	Розмальовування тематичних сторінок у робочому зошиті «Безпека»: закріплення знань про вогонь і правила користування ним (індивідуально).	Перегляд ілюстрацій Г. Шалаєвої «Велика книга правил поведінки вихованих дітей»: поглиблення знань про поводження з вогнем (групи дітей).	Дослід у металевій ємності: «Запалювання паперу та гасіння водою й піском» із вживанням запобіжних заходів: набуття практичних навичок первинного пожежогасіння (група повністю).	Екскурсія до пожежного інституту (при наявності) чи пожежно-технічної виставки: формування стійких понять про правила безпечного користування вогнем (група повністю).

ДИТИНА НА ВУЛИЦЯХ МІСТА
Молодший дошкільний вік (4-й р. ж.)

Ігрова, практична діяльність, фізичні вправи	Бесіди, обговорення, художнє слово	Образотворча діяльність, індивідуальна робота	Наочність	Пошуково-дослідницька діяльність, моделювання ситуацій	Пішохідні переходи, екскурсії, спостереження
Рухлива гра «Горобчики та автомобілі» з використанням атрибутики та імітацією дорожнього руху: набуття знань про співіснування живих організмів і техніки (група повністю).	Заняття «У гості до бабусі» (Дитина і навколишній світ): вивчення правил безпечної поведінки в громадському транспорті (вся група).	Зафарбовування кругів намальованого світлофора у три кольори: ознайомлення з семантикою кольорів як світлофорних сигналів (індивідуально).	Розглядання ілюстрацій у книжці В. Гринько «Безпека дітей»: знайомство з елементарними правилами поведінки дітей на дорозі (групи дітей).	Моделювання ситуації з відповідними атрибутами «На перехресті» у виконанні дітей старшої групи, розширення уявлень про безпечну поведінку на дорозі (групи дітей).	Спостереження за рухом транспорту з вікна чи під час прогулянки майданчиком ЗДО: знайомство з різновидами транспорту (групи дітей).
Гра разом із дітьми старшого віку «Переведи маля через дорогу»: формування понять про взаємодопомогу та піклування старших дітей про молодших	Читання твору В. Кожевнікова «Пішоходів-малюку» або Л. Яковенко «Ми граємо»: вивчення заборонних правил для ігор	Самостійна художня діяльність «Машини на вулицях нашого міста (села)»: знайомство з різноманітним транспортом на вулицях міст і сіл (індивідуально).	Перегляд мультфільму за твором С. Михалкова «Дядя Стьопа – міліціонер»: формування позитивного образу працівника	Моделювання ситуації «Незнайко заблукав»: набуття знань про те, до кого необхідно	Екскурсія до старшої групи, знайомство з ігровим осередком «Вулиця»: формувати у дітей цілісне сприйняття макету

(групи дітей).	біля дороги (група повністю).		Національної Поліції як захисника правопорядку (група повністю).	звернутись, про що запитати, коли заблукав у незнайомому місці (групи дітей).	та викликати бажання бути дисциплінованим учасником руху. (група повністю).
Настільно-друкована гра «Ми їдемо, їдемо, їдемо...» (вид-во «Ранок»): вправлення у класифікації транспорту на наземний, повітряний та водний (групи дітей).	Читання та ігри з книжками на колесах «Міліція», «Автобус», «Трактор» (вид-во «Ранок»): знайомство з транспортом різного призначення (індивідуально).	Сюжетне малювання за змістом мультфільму «Дядя Стьопа – міліціонер»: формування знань про професійні обов'язки працівників поліції (групи дітей).	Розглядання ілюстрацій «Наземний транспорт»: розширення понять про призначення різного транспорту (групи дітей).	Моделювання ситуації «Прогулянка містом»: закріплення знань про дію світлофора (групи дітей).	Пішохідний перехід до найближчої вулиці. «Розмаїття транспорту»: спостереження за транспортним рухом на вулиці та перехресті (група повністю).

ДИТИНА НА ВУЛИЦЯХ МІСТА
Молодший дошкільний вік (5-й р. ж.)

Ігрова, практична діяльність, фізичні вправи	Бесіди, обговорення, художнє слово	Образотворча діяльність, індивідуальна робота	Наочність	Пошуково-дослідницька діяльність, моделювання ситуацій	Пішохідні переходи, екскурси, спостереження
Сюжетно-рольова гра на майданчику безпеки руху «Перехрестя»: формування уявлень	Бесіда на тему: «Ми – мандрівники»: управління в класифікації	Самостійна художня робота в зошитах – розмальовках із використанням наклею:	Розгляд ілюстрацій «Граємо з м'ячем», «Катаємося на велосипеді», «На	Моделювання ситуації «У метро»: набуття теоретичних	Спостереження за рухом транспорту за межами ЗДО «Класифікація видів транспорту»:

про дорожні правила за допомогою атрибутики та дорожньої розмітки (група повністю).	транспорту, повторення правил безпечної поведінки на дорозі та в громадському транспорті (групи дітей).	розмальовування та наклеювання деталей автомобілів (індивідуально).	санчатах» із набору карток Л. Яковенко «Як уникнути неприємностей»: вироблення у дітей стереотипів безпечної поведінки (група повністю).	знань про безпечність проходження через турнікет, про поведінку на ескалаторі (група повністю).	розвиток спостережливості, уміння оцінювати ситуацію на дорозі (групи дітей).
Рухлива гра «Потяг»: розвиток швидкості реакції, кмітливості (групи дітей).	Читання творів М. Познанської «Світлофор», С. Маршака «Світлофор», Н. Забіли «Пулями – дорогами»: закріплення правил поведінки на вулиці (група повністю).	Самостійна художня діяльність «Автомобілі майбутнього» або «Найбезпечніший транспорт» (індивідуально).	Знайомство з дорожніми знаками «Обережно – діти», «Місце зупинки автобуса», «В'їзд заборонено», «Пішохідний перехід»; поглиблення знань із правил дорожнього руху (групи дітей).	Моделювання ситуацій у куточку безпеки руху «Дорога з островцем безпеки»: розширення світогляду дітей, формування стійких навичок поведінки на дорозі (групи дітей).	Заняття «Світлофор та «зебра» — наші помічники» (Дитина і навколишній світ): набуття знань про пішохідний перехід (група повністю).
Настільно-друкована гра Л. Яковенко «Лихо мене обмине»: закріплення правил дорожнього руху	Розгадування загадок Л. Яковенко «Перша книга про техніку»: знайомство з призначен-	Підготовка до конкурсу малюнків «Безпека малюка»: учити дітей передавати власні знання та світосприйняття в	Розгляд плакатів «Безпека на дорозі»: учити дітей розуміння ситуації на дорозі та при-	Моделювання ситуації «Червоне світло застало посеред	Пішохідний перехід «Перехрестя»: знайомство з різноманітними дорожніми

(групи дітей).	ням різних машин (групи дітей).	малюнку (групи дітей).	стосовування до неї (вся група).	дороги»: ви-значення послідовності безпечних дій (групи дітей).	ситуаціями та способами їх розв'язання (група повністю).
----------------	---------------------------------	------------------------	----------------------------------	---	--

ДИТИНА НА ВУЛИЦЯХ МІСТА

Старший дошкільний вік

Ігрова, практична діяльність, фізичні вправи	Бесіди, обговорення, художнє слово	Образотворча діяльність, індивідуальна робота	Наочність	Пошуково-дослідницька діяльність, моделювання ситуацій	Пішохідні переходи, екскурси, спостереження
Настільно-поліграфічна гра «Ми їдемо, їдемо, їдемо...»: управління в класифікації транспорту на легковий, вантажний та спеціальний: розвиток описового мовлення (групи дітей).	Бесіда на тему «Як ми їхали в потязі»: згадування поїздки з батьками потягом у відпустку чи на вихідних, повторення правил безпечного користування залізницею (групи дітей).	Розмальовування сторінок у зошиті «Безпека», що відтворюють дорогу: запам'ятовування телефонного номера виклику поліції – 102 (індивідуально).	Узагальнююче заняття «Вулиця та транспорт. Чого нас навчили?» (Дитина і навколишній світ): повторення набутих знань і навичок (група повністю).	Моделювання ситуацій «Мама чи тато намагаються з тобою перейти вулицю в недозволеному місці. Твої дії?»: формування почуття відповідальності та вміння відстоювати свою позицію (групи Дітей).	Перехід вулиці: використання різних технічних допоміжних засобів (світлофора, підземного переходу, «острівця безпеки») для безпечного перетинання вулиці (група повністю)
Рухлива гра «Перегони» з	Складання оповідання за	Малюнок на тему «Будь обережним»: формування	Перегляд діафільму «Світлофор» із	Моделювання ситуацій «В	Пішохідний перехід до заліз-

використанням атрибутів та дорожніх знаків: учити дітей орієнтуватися на дорозі за сигналами світлофора (групи дітей).	опорними словами «перехід», і «зебра», «машини», «пішоходи», «світлофор», «транспорт»: учити дітей сприймати власну особистість як повноцінного учасника дорожнього руху (групи дітей).	стійких навичок безпечної поведінки на дорозі (індивідуально).	наступним обговоренням чи переглядом ілюстрацій на тему «Дорога, вулиця» з набору карток «Як уникнути неприємностей»: розвиток світогляду дітей (група повністю).	автобус зайшла людина похилого віку, ти сидиш поряд із мамою. Твої дії?»: формування вмінь самостійно приймати рішення відповідно до ситуації (групи дітей).	ничного переїзду: спостереження на відстані за семафором, шлагбаумом і рухом автомобілів і поїздів, закріплення правил безпеки на залізниці (група повністю).
Сюжетно-рольова гра з малюками «Переведи маля через дорогу»: учити дітей опікуватися малими та немічними, виховувати почуття відповідальності (групи дітей).	Читання творів В. Клименка «Хто найважливіший на вулиці» або С. Михалкова «Дядя Стьопа», «Моя вулиця»: формування позитивного сприйняття регулювальника як людини, що відповідає за порядок на дорогах (групи дітей).	Колективна образотворча діяльність «Безпека малюка»: вдосконалення вмінь передавати своє світосприйняття через малюнок (групи дітей почергово в різний час).	Розглядання плаката «Безпека на дорозі», складання оповідання за зображенням: формування вмінь передбачати дорожню ситуацію, знаходити вихід із неї (групи дітей).	Моделювання ситуацій у куточку безпеки руху «Обійди трамвай, обійди автобус»: засвоєння правил безпечного перетинання вулиці повз трамвай та інший транспорт (групи дітей).	Екскурсія до переходу з «острівцем безпеки», спостереження та перехід вулиці: засвоєння різних правил безпечного переходу вулиці різноманітними способами перетинання дороги (група повністю).

ДИТИНА ТА ПРИРОДА
Молодший дошкільний вік (5-й р. ж.)

Ігрова, практична діяльність, фізичні вправи	Бесіди, обговорення, художнє слово	Образотворча діяльність, індивідуальна робота	Наочність	Пошуково-дослідницька діяльність, моделювання ситуацій	Пішохідні переходи, екскурсії, спостереження
Дидактична гра «Відклади зайве» із використанням роздавального матеріалу з БЖД «Пригоди Фунтика і Фантика»: закріплення знань про отруйні гриби, ягоди, рослини (групи дітей).	Бесіда про способи самозбереження тварин – їх пристосування, до навколишнього середовища: виховання обережності та формування початкових знань про мімікрію тварин і комах (групи дітей).	Інтегроване заняття з мовленнєвого спілкування й образотворчої діяльності «Розваги на воді»: розвиток дитячої фантазії та бесіда за малюнками «Згадуємо літечко» (група повністю).	Розглядання плаката «Їстівні та неїстівні гриби» або проведення «Вечора загадок»: поглиблення знань щодо небезпеки вживання грибів (група повністю).	Дослід «Як пара перетворюється на воду» (накрити склом чашку з гарячою водою): установлення можливості отримання опіку від пари (групи дітей).	Пішохідний перехід до найближчого парку: спостереження за вітром, установлення залежності безпеки людини від потужності вітру (група повністю).
Рухлива гра «Два морози», після гри розповідь вихователя: «Переохолодження, запобігання термотравмам»: набуття знань про небезпеку низької температури (група повністю).	Читання твору Л. Яковенко «Зимові розваги»: обговорення наслідків обмороження, перемерзання, взаємодії металевої поверхні з вологою (група	Самостійна художня діяльність на тему «Як ми зайчика рятували»: повторення правил безпечної поведінки на водоймі взимку, визначення ознак обмороження (групи дітей).	Розглядання книжок «Подорож Європою», «Подорож Америкою»: розширення світогляду, поглиблення знань про навколишнє та тваринний світ різних частин Землі (індивідуально).	Дослід «Сніг-сніжок»: визначення, чи схожа чистота талої води з видимою білізною снігу (групи дітей).	Спостереження за білочкою (пташкою, собакою, кішкою тощо): визначення в поведінці тварин обачності, реакції на зовнішні чинники (група повністю).

	повністю).				
Дидактична гра «Хто скоріше та охайніше одягнеться на прогулянку»: відпрацювання послідовності та роз'яснення доцільності одягання відповідно до погодних умов (група повністю).	Бесіда «Тварини – наші друзі, але й у них буває поганий настрій»: визначення правил безпечної поведінки з безпритульними тваринами (групи дітей).	Малювання за оповіданнями Л. Яковенко «Нерозлучні друзі» (тварини поряд із нами): формування розумного сприйняття тварин, безпечне поводження з ними (групи дітей).	Перегляд «Бджоли, мурахи та інші комахи» в енциклопедії тварин: визначення способів безпечного співіснування з комахами, піклування про них (групи дітей).	Моделювання ситуації «Дослід із замороженою мокрою тканиною»: показ, як замерзле може ламатися, руйнуватися, визначення, що так само мороз діє й на живий організм (групи дітей).	Екскурсія на луки (у парк, ліс) «Мій гербарій»: показ отруйних рослин – конвалії, чистотілу (група повністю).

ДИТИНА ТА ПРИРОДА

Старший дошкільний вік

Ігрова, практична діяльність, фізичні вправи	Бесіди, обговорення, художнє слово	Образотворча діяльність, індивідуальна робота	Наочність	Пошуково-дослідницька діяльність моделювання ситуацій	Пішохідні переходи, екскурсії, спостереження
--	------------------------------------	---	-----------	---	--

Настільна гра-ходилка «Лихо мене обмине» чи дидактична гра «Збери гриби в кошик»: закріплення знань про отруйні гриби та рослини (групи дітей).	Бесіда про спілкування з тваринами «Тільки через життя собаче собака буває кусачою»: спонукання дітей до співчуття тваринам (групи дітей).	Перегляд відеозапису на тему захисту тварин: виховування чуйного ставлення до тварин, виключаючи зверхньє ставлення до них (група повністю).	Розглядання книжок зі стереоскопічними малюнками «Подорож Африкою», «Подорож Австралією»: розвиток допитливості та вміння обачно поводитись, спостерігаючи поведінку та звички тварин (індивідуально).	Заняття з рідної природи «Наші улюбленці» (робота в куточку природи): учити дітей доглядати за домашніми тваринами (група повністю).	Пішохідний перехід до парку (двору, лісу) «Годуємо своїх улюбленців»: учити дітей годувати птахів крихтами, підвішувати шматочки сала, зважаючи на те, що пташки будуть їсти лише за відсутності людей (групи дітей).
Дидактична гра «Можна – не можна»: закріплення правил співіснування людей, тварин і комах (групи дітей).	Читання творів Л. Толстого «Акула» або Л. Яковенко «Лісові пригоди»: учити дітей безпечної поведінки в екстремальній ситуації (групи дітей).	Розмальовування сторінок «Зимові розваги», змодельованих на комп'ютері: учити дітей обачної поведінки під час зимових ігор (групи дітей).	Заняття «Зима – чарівниця» (Дитина і навколишній світ): закріплення знань про обмороження (ознаки, перша допомога), про небезпеку бурульок під дахом, взаємодію замерзлих металевих поверхонь і вологи (група повністю).	Моделювання ситуації «Бурулька на сонці»: збиття бурульок та розглядання з безпечної відстані, пошкодження при цьому підстеленої тканини, паперу тощо (група повністю).	Пішохідний перехід до парку «Вчимося падати безпечно»: катання на ковзанці, санчатах (група повністю).

Дидактична гра «Пустощі на воді – бути біди»: повторення правил безпечної поведінки на морі, річці, ставку (групи дітей).	Бесіда на тему «Готуємося до літа»: обговорення безпечної поведінки на водоймі, у лісі; сонячні опіки та теплові удари (групи дітей).	Самостійна художня діяльність «Їдемо на море» або «Розваги на воді»: відтворення дитячих фантазій із застосуванням різних технік і прийомів малювання (групи дітей).	Обговорення ілюстрацій з набору карток «Природні явища та пори року»: збагачення словникового запасу (група повністю).	Моделювання ситуацій «Собака гризе кісточку» (дитина близько підійшла до собаки, а та загарчала. Чому?), «Ти вдома сам, а за вікном розпочався дощ із вітром. Твої дії?» (групи дітей).	Екскурсія «Зоопарк» або «Тваринна ферма»: визначення та дотримання правил безпечної поведінки з тваринами (група повністю).
---	---	--	--	---	---

НЕБЕЗПЕЧНІ ПРЕДМЕТИ В РУКАХ ДИТИНИ

Молодший дошкільний вік (4-й р. ж.)

Ігрова, практична діяльність, фізичні вправи	Бесіди, обговорення, художнє слово	Образотворча діяльність, індивідуальна робота	Наочність	Пошуково-дослідницька діяльність, моделювання ситуацій	Пішохідні переходи, екскурсії, спостереження
--	------------------------------------	---	-----------	--	--

Дидактична гра «Допоможемо Незнайкові»: спонукання дітей навчити Незнайку правил користування різними предметами (групи дітей).	Читання казки «Рукодільниця»: учити дітей самообслуговування, безпечного користування предметами побуту (групи дітей).	Малювання за мотивами казки «Рукодільниця»: закріплювати знання про обачну поведінку (групи дітей).	Розглядання стенда: «Гострі та небезпечні предмети»: учити дітей відрізняти небезпечні предмети від безпечних (групи дітей).	Моделювання ситуації «Проколювання кнопкою скіпки дерева»: розглядання сліду пошкодження, висновки (групи дітей)	Спостереження за помічником вихователя «Миємо наше посуд»: учити дітей безпечного користування скляним посудом (групи дітей).
Дидактична гра «Безпечно – небезпечно»: учити дітей диференціювати предмети на безпечні та небезпечні для малюків на матеріалі приказок (групи дітей).	Бесіда на тему «Яку шкоду може заподіяти хлопчик?» за твором Л. Яковенко «Ми граємо»: спонукання дітей замислюватись над наслідками власних непередбачених вчинків (групи дітей).	Розмальовування контурів голки, ножиць, ножа, виделки: запам'ятовування предметів, якими можна вколоти чи порізатися (групи дітей).	Заняття на тему «Будь обачнішим, малюк, – гостре не бери до рук!» (Дитина і навколишній світ): усвідомлення небезпеки від колючих і ріжучих предметів (група повністю).	Моделювання ситуації «Скалки»: роздивляння гострих дрібних черепків посуду, пошкодження скалкою шматочка паперу та тканини (групи дітей).	Спостереження за роботою двірника «Чистота у дворі»: виконання застережних правил під час роботи (групи дітей).

Дидактична гра «Можна – не можна»: з'ясування, чим не можна користуватися дитині молодшого дошкільного віку (групи дітей).	Читання віршів із книги Л. Яковенко «Якщо вдома ти один»: формування правил безпечної поведінки в домі, квартирі (групи дітей).	Розмальовування та запам'ятовування малюнка «Гострі та різучі предмети»: закріплення знань дітей про небезпеку від гострих предметів (групи дітей).	Розглядання ілюстрацій до творів В. Гринько, присвячених правилам безпечного користування гострими та різучими предметами: формування безпечних навичок (групи дітей).	Моделювання ситуації – «Розкидані кнопки, гнуті цвяхи, булавки» («походити» по них м'якою або гумовою іграшкою): демонстрація наслідків, коли стати на ці гострі предмети (групи дітей).	Екскурсія на кухню (до зали сирової продукції), спостереження за чисткою овочів: засвоєння правил обачності при роботі з ножем (група повністю).
--	---	---	--	--	--

НЕБЕЗПЕЧНІ ПРЕДМЕТИ В РУКАХ ДИТИНИ

Молодший дошкільний вік (5-й р. ж.)

Ігрова, практична діяльність, фізичні вправи	Бесіди, обговорення, художнє слово	Образотворча діяльність, індивідуальна робота	Наочність	Пошуково-дослідницька діяльність, моделювання ситуацій	Пішохідні переходи, екскурсії, спостереження
Дидактична гра «Розклади на дві купки безпечні та небезпечні предмети» із застосуванням роздавального матеріалу: учини дітей бути обачними, вибираючи іграшки для розваг (групи дітей).	Бесіда про самозбереження «Користь і небезпека в побуті» (цвяхи, ніж, виделка): учини дітей безпечного користуванню столовими приборами та іншими побутовими предметами (групи дітей).	Заняття «Мило, пральний порошок – це не з наших іграшок» (Дитина і навколишній світ); визначення небезпеки, які становлять ці речовини побутової хімії (групи дітей).	Розглядання малюнка «Бенгальські вогні, петарди, хлопавки: учини дітей диференціювати безпечні та і небезпечні предмети (групи дітей).	Моделювання ситуації «Зрізання ножом гілочки чистотілу або молочаю»: порівняння ушкодження рослини з пораненням шкіри — при порізі так само виступає кров (групи дітей).	Практична робота «Прибирання і листя на майданчику»: учини дітей обачного користування граблями (група повністю).
Дидактична гра «Склади в шухлядку»: вибирання серед купи речей ті, що повинні зберігатися в окремому місці (групи дітей).	Вивчення вірша з циклу «Небезпечні предмети» і довести до автоматизму сприйняття безпечного й небезпечного (групи і дітей).	Самостійна художня діяльність «Паперові сніжинки»: практичне вправляння з ножицями, безпечне користування ріжучим предметом (групи дітей).	Розглядання стенда «Дрібні предмети»: визначення небезпеки від дрібних предметів і обговорення способів її уникання (група повністю).	Практична діяльність «Нагодуємо і ляльку»: учини дітей безпечної поведінки за обіднім столом (групи дітей).	Екскурсія до комори м'якого інвентарю, спостереження за роботою кастелянш, (шиття, прасування).

<p>Дидактична гра «Хто яким інструментом працює?» із використанням настільно-друкованої гри «Професії»: визначення небезпеки від різних інструментів, закріплення правил безпечного користування ними (групи дітей).</p>	<p>Бесіда на тему «Користь та небезпека від електроприладів»: набуття чіткого уявлення про те, що електроприладами користуватися можуть тільки дорослі (група повністю).</p>	<p>Розмальовування сторінки «Не чіпай електричні розетки»: формування поняття про те що розетка – місце підвищеного ризику, тому малюкам користуватися нею суворо заборонено (групи дітей).</p>	<p>Заняття з конструювання «Подарунок для матусі»: управління в безпечному користуванні ножицями (групи дітей у різний час).</p>	<p>Моделювання ситуації «Спіймай рибку» (за допомогою риболовного гачка й клаптика тканини показати наслідки пошкодження): формування уявлень про небезпеку гострих риболовних снастей (групи дітей).</p>	<p>Спостереження за працею робітника з обслуговування приміщень під час ремонту обладнання: допомога працівникові з виконанням застережних правил безпечної поведінки (група повністю).</p>
--	--	---	--	---	---

НЕБЕЗПЕЧНІ ПРЕДМЕТИ В РУКАХ ДИТИНИ

Старший дошкільний вік

Ігрова, практична діяльність, фізичні вправи	Бесіди, обговорення, художнє слово	Образотворча діяльність, індивідуальна робота	Наочність	Пошуково-дослідницька діяльність	Пішохідні переходи, екскурсії, спостереження
Сюжетно-рольова гра «Приймаємо гостей»: безпечне частування, безпечне користування столовими приборами (групи дітей).	Бесіда «Феєрверк»: учити дітей виявляти обачність під час користування петардами, хлопавками, бенгальськими вогнями (групи дітей).	Розфарбовування сторінки «Вибухонебезпечні предмети» в зошиті Л. Яковенко «Безпека»; учити дітей сприймати з обережністю будь-які невідомі предмети (індивідуально).	Проведення «Вечора загадок» на тему «Твоя безпека»: учити дітей виявляти обачність під час користування побутовими предметами (група повністю).	Практична діяльність «Користування ножом і виделкою»: прищеплення безпечної поведінки, охайності, формування культурно-гігієнічних навичок (групи дітей).	Екскурсія до кухні, спостереження за роботою кухаря: звернути увагу дітей на дотримання правил безпеки (група повністю).

Дидактична гра «Розкажи, що ти про це знаєш»: закріплення знань про вибухонебезпечні речовини, побутову хімію та речі, що нас оточують (групи дітей).	Читання твору М. Шалаєвої «Велика книга правил поведінки» (розділ «Небезпечні предмети»): застосування приладів з дотриманням застережних правил (групи дітей).	Розмальовування та запам'ятовування сторінок «Небезпека від оголених проводів»: формування стереотипів обачного поводження з електроприладами (групи дітей)	Обговорення ілюстрацій з набору карток «Сам удома» на тему «Електроприлади»: з'ясування, що побутова техніка не призначена для ігор – це повинно бути жорстким правилом! (група повністю).	Трудова діяльність «Робота з молотком і маленькими цвяшками або кнопками» з використанням гри «Стукалочка»: безпечне користування інструментами (групи дітей).	Практична робота «Допомога двірникові у розчищенні доріжок»: вчити дітей безпечного користування лопатою (групи дітей).
Дидактична гра «Будь обачним!»: закріплення знань і практичних навичок у користуванні інструментами й побутовим обладнанням (групи дітей).	Вивчення вірша з циклу Л. Яковенко «Небезпечні предмети»: формування стійкого розуміння небезпечних маніпуляцій з предметами (групи дітей).	Заняття із зображувальної діяльності «Подарунок малюкам» (колективне виготовлення стенду «Дрібні іграшки та предмети, небезпечні для малюків»): формування бажання опікуватися молодшими, уберігати їх від нещасних випадків (група повністю).	Розглядання та обговорення ілюстрацій у зошиті О. Лози «Будь обережним»: виховання обережності та дотримання правил безпечної поведінки щодо користування побутовою технікою (групи дітей).	Трудова діяльність «Вишивання серветки»: вивчення застережних правил користування голкою і ножицями (групи дітей).	Екскурсія до майстерні, спостереження за роботою робітника з обслуговування приміщень: виконання дрібної технічної роботи із застосуванням техніки безпеки (група повністю).

ОСОБИСТА БЕЗПЕКА
Молодший дошкільний вік (4-й р. ж.)

Ігрова, практична діяльність, фізичні вправи	Бесіди, обговорення, художнє слово	Образотворча діяльність, індивідуальна робота	Наочність	Пошуково-дослідницька діяльність, моделювання ситуацій	Пішохідні переходи, екскурсії, спостереження
Рухлива гра «У ведмедя в бору»: розвиток мускульної сили, уміння швидко бігати, безпечно падати (групи дітей).	Бесіда про самозбереження за мотивами казки «Колобок»: визначення помилки, якої припустився казковий герой (групи дітей).	Малювання за мотивами казки «Колобок»: пропонування дітям придумати позитивну кінцівку (групи дітей).	Перегляд мультфільму «Маша та ведмідь»: з'ясування, як слід поводитися, щоб не заблукати (група повністю).	Гра-тренінг «Кошенятко загубилось»: визначити, до кого слід звертатись, якщо загубився (групи дітей).	Ігри на фізкультурном майданчику; відпрацювання правил безпечної поведінки під час рухливих ігор (група повністю).

Дидактична гра «Знайди місця, де чатує небезпека»: відбір карток, де зображені ігри в небезпечних місцях (групи дітей).	Читання казки «Вовк та семеро козенят»: пошук відповіді на запитання «Чи ввійшов би вовк до хати, якби у дверях було вічко?» (групи дітей).	Малювання за казкою «Вовк та семеро козенят»: учити дітей правил самозбереження на прикладі чужих помилок (групи дітей).	Розглядання ілюстрацій «Зимові розваги»: обговорення правил безпечного катання на санчатах, ліплення снігового колобка (групи дітей).	Дослід «Катання на ковзанці»: удосконалення вмінь падати безпечно, посипання льоду піском, пошук відповіді на запитання «Навіщо посипати слизьку дорогу піском?» (групи дітей).	Спостереження за катанням дітей старшого віку на лижах, ковзанах, санчатах: учити дітей безпечного зимового катання (групи дітей).
Сюжетно-рольова гра «Знайди свою маму» з використанням масок та іншої атрибутики: учити дітей звертатися до сторонніх людей з проханням про допомогу, не соромлячись (групи дітей).	Інценівка казки «Котик і півник» на занятті з художньої літератури (настільний, тіньовий, пальчиковий, настінний театр): удосконалення навичок самозбереження (група повністю).	Малювання за казкою «Маша і ведмідь»: учити дітей бути винахідливими та кмітливими в різних випадках (групи дітей).	Розглядання ілюстрацій «Балкон і вікна – джерело небезпеки» з читанням вірша: вчити дітей правил безпечної поведінки на висоті (групи дітей).	Моделювання ситуації «Пішли зі мною»: учити дітей правил спілкування з незнайомими особами (групи дітей).	Спостереження за місцями, де дзюркотять струмки, пускання човників: відповідь на запитання «Що можна і чого не можна робити біля води?» (група повністю).

ОСОБИСТА БЕЗПЕКА
Молодший дошкільний вік (5-й р. ж.)

Ігрова, практична діяльність, фізичні вправи	Бесіди, обговорення, художнє слово	Образотворча діяльність, індивідуальна робота	Наочність	Пошуково - дослідницька діяльність, моделювання ситуацій	Пішохідні переходи, екскурсії, спостереження
Дидактична гра «Допоможи знайти маму» з використанням відповідної настільно-поліграфічної гри: учити дітей звертатися до людей за допомогою (групи дітей).	Бесіда за казкою «Троє поросят»: визначення наслідків легковажної поведінки (група повністю).	Малювання за мотивами казки «Троє поросят»: учити дітей бути обачними при спілкуванні зі сторонніми людьми – не всі незнайомці мають добрі наміри (групи дітей).	Розглядання карток із набору «Як уникнути неприємностей»: вчити дітей передбачати і наслідки ігор не знайомих місцях (група повністю).	Моделювання ситуації «Незнайомець пропонує»: привчати дітей нічого не брати у сторонніх людей, не вступати з ними в бесіду та не погоджуватися на їхні пропозиції (групи дітей).	Екскурсія до скверу (лісу, парку): відповідь на запитання «Чи можна йти в такі місця та гратися там самим, без дорослих родичів? (група повністю).

Рухлива гра «Гуси-лебеді»: розвивати мускульну силу, уміння швидко бігати, безпечно падати (групи дітей).	Читання віршів «Ігри на будівельному майданчику», «Розповідай батькам, куди ти йдеш», з книги Л. Яковенко «Обережним будь завжди!»: учити дітей правил існування в соціумі (групи дітей).	Малювання масового новорічного святкування «Біля ялинки»: учити дітей безпечно святкувати (індивідуально).	Складання оповідання за зображенням на картці з набору «Сам удома»: формування в дітей стійких уявлень про правила безпечної поведінки вдома, коли поряд немає дорослих родичів (групи дітей).	Моделювання ситуації «Падіння з висоти» (настільний театр за мотивами казки «Курочка Ряба»): обговорення результатів падіння золотого яєчка та співставлення цієї ситуації з падінням із висоти людини (групи дітей).	Пішохідний перехід до сусіднього парку (ожеlediця, ковзанки): удосконалення навичок безпечного падіння (група повністю).
Заняття з фізкультури «Веселі сходинки»: учити дітей безпечно ходити по сходах, стрибати та бігати (група повністю).	Бесіда за казкою «Червона Шапочка»: визначення правил безпечного спілкування з незнайомцями на прикладах помилок у поведінці дівчинки та її бабусі (група повністю).	Малювання за казкою «Червона Шапочка»: зображення зміненого фіналу казки, коли дівчинка не стала зупинятися для бесіди з вовком (групи дітей).	Розглядання ілюстрацій до книжки К. Чуковського «Тарганище»: з'ясування змісту вислову «У страху – великі очі», відповідь на запитання «Чи вскочили б у халепу звірі, якби відразу не злякалися таргана?» (групи дітей).	Заняття «Якщо ти вдома сам» (Дитина і навколишній світ): визначення правил безпечної поведінки дитини, якщо вона перебуває вдома сама, а у двері хтось дзвонить (група повністю).	Екскурсія до скверу, спостереження за струмочками: визначення наслідків промокання ніг у калюжах, холодній воді (група повністю).

ОСОБИСТА БЕЗПЕКА

Старша група

Ігрова, практична діяльність, фізичні вправи	Бесіди, обговорення, художнє слово	Образотворча діяльність, індивідуальна робота	Наочність ТЗН, перегляд ілюстрацій	Пошуково - дослідницька діяльність, моделювання ситуацій	Пішохідні переходи, екскурсії, спостереження
Настільно-друкована гра-ходилка «Лихо мене обмине»: учити дітей безпечного існування в суспільстві (групи дітей).	Читання творів «Пам'ятай свою адресу», «Будь винахідливим у спілкуванні з незнайомцями», «Не сідай до незнайомих у машину» з книги Л. Яковенко «Обережним будь завжди»: учити дітей дбати про власну безпеку (групи дітей).	Розмальовування сторінок у зошиті О. Лози «Будь обережним» на тему «Сам удома»: розвиток умінь аналізувати різні непередбачені ситуації та безпечно їх вирішувати (індивідуально).	Перегляд ілюстрацій про небезпечне користування газовою плитою (залиття газу водою, сушіння над газом білизни тощо): визначення правил безпечного користування газовими побутовими приладами (групи дітей).	Заняття «Малюк та ліфт» (Дитина і навколишній світ): визначення алгоритму дій дитини, яка застрягла в ліфті або перебуває в ліфті з незнайомою людиною (група повністю).	Екскурсія в поле (на пустир, до містка) «Яка небезпека чатує на дітей у цих місцях?»: розвиток інтуїтивного сприйняття дітьми небезпеки (група повністю).

Рухлива гра з використанням матів та стільців «Вчимося падати»: удосконалення навичок щодо безпечного падіння на рівному місці, у глибину (групи дітей).	Бесіда на тему «Небезпечні місця для ігор» (будівництво, чагарники, підвали, горища сараїв і аварійні приміщення): формування уявлень щодо безпеки влаштування ігор у цих місцях (групи дітей).	Малюємо ситуацію і «Незнайко заблукав?»: обговорення способів, що допоможуть повернутися додому, та визначення, до кого слід звертатися дитині, якщо вона заблукала (група повністю).	Обговорення ілюстрацій: «Сам удома»: формування в дітей поняття, що не всі люди з приємною зовнішністю мають добрі наміри (група повністю).	Моделювання ситуації «Що ти робитимеш?» (ти загубився в місті; хтось просить почекати твоїх батьків у вашій квартирі; людина у службовій формі просить відчинити двері): виховання в дітей пильності, (групи дітей).	Пішохідний перехід до зимової водойми, спостереження за природою взимку: визначити із дітьми, яка небезпека чатує на дитину біля зимової водойми (група повністю).
Гра «Що? Де? Коли?»: закріплення правил безпечних ігор у безпечних місцях (групи дітей)	Бесіда на тему: «Твоя безпека залежить від тебе!» (групи дітей).	Читання казки «Червона Шапочка» з прикріпленням наліпок: вивчення правил безпечної поведінки під час спілкування зі сторонніми особами (групи дітей).	Перегляд мультфільму «Ну, потривай!»: обговорення застережних правил (група повністю)	Ознайомлення та вивчення «Пам'ятки з особистої безпеки дитини» (група повністю).	Екскурсія до найближчого будівництва: спостереження з безпечної відстані за роботою крана, бетонозмішувача; з'ясування призначення касок для будівників і тих, хто відвідує будівництво (група повністю).

Педагогічний проект

«Безпека ігор на зимовому майданчику»

Актуальність проекту

Сучасні темпи технологізації навколишнього середовища вимагають активного формування в дошкільників знань безпеки організму та діяльності. Ця тема стає дедалі актуальнішою, вимагає постійного розширення знань дітей, починаючи з перших кроків їхнього життя спочатку на побутовому рівні. Чинні програми розвитку дітей дошкільного віку завважають на важливість свідомого сприйняття дітьми правил безпечної поведінки. Зокрема, зміст роботи за фізичною лінією розвитку визначає вимоги щодо формування безпеки організму та діяльності в кожному віковому періоді розвитку дітей. Організація дозвілля, розваг вимагає дотримання правил і умов безпечної поведінки як удома, так і в закладі дошкільної освіти, будь-де. Тому педагогічний колектив разом із батьками здійснювати підійти до питання формування компетентної поведінки дітей під час ігор на зимовому майданчику на основі проектного підходу.

Мета: сформувати в дітей старшого дошкільного віку навички безпечної поведінки на зимовому майданчику.

Завдання:

- розширювати й уточнювати уявлення дітей про те, що може бути небезпечним на зимовому майданчику;
- продовжувати вчити дітей правильної поведінки в ситуації небезпеки;
- стимулювати розвиток самостійності й відповідальності;
- розвивати пізнавальну активність, творчі здібності, уяву, мислення, фантазію, комунікативні навички;
- формувати навички особистої безпеки.

Об'єкт – здоров'язбережувальна поведінка дітей.

Предмет – ігри дітей на зимовому майданчику.

Очікувані результати:

- розуміння дітьми того, що може бути небезпечним в іграх на зимовому майданчику;
- правильна поведінка дітей у різних небезпечних ситуаціях на ігровому майданчику;
- свідомо дисципліна, оцінювальне ставлення до своїх дій та дій навколишніх людей щодо дотримання вимог безпечної поведінки;
- уміння дітей вчасно звертатися за допомогою до дорослих;
- доцільне використання інформації про себе та свій організм відповідно до ситуації; уміння регулювати свою поведінку відповідно до кліматичних і погодних умов;
- розвиток у дітей пізнавальної активності, творчих здібностей, комунікативних навичок.

Учасники проекту:

- діти старшого дошкільного віку;
- вихователі груп;
- батьки вихованців;
- музичний керівник;
- практичний психолог.

Тип проекту:

За змістом: міжпредметний.

За кінцевим результатом: практичний.

За кількістю учасників: колективний.

За тривалістю: короткочасний.

За ступенем самостійності: репродуктивно-дослідний.

За характером контактів: внутрішній.

Методи дослідження: бесіди, співбесіди, дидактичні ігри, досліді, спостереження за поведінкою дітей під час ігор, анкетування батьків, анкетування працівників ЗДО, інтерв'ю, опитування, робота в осередках активності.

Термін реалізації: 21 січня – 21 лютого 2016 р.

База реалізації проекту: зимовий майданчик закладу дошкільної освіти № 38 м. Харкова.

Визначення етапів реалізації проекту

1. Підготовчий

Роз'яснення учасникам проекту важливості проблеми. Визначення джерел інформації, формування уявлення про бажаний результат. Формулювання теми, мети, завдання, очікуваних результатів, предмета, об'єкта, методів дослідження проектної роботи. Підбір програмно-методичної, науково-популярної та художньої літератури, ілюстративного матеріалу, іграшок, атрибутів ігрової, театральної, зображувальної та інших продуктивних видів діяльності за цією темою.

2. Планування

Складання орієнтовного плану заходів і координації дій педагогів і батьків. Підбір матеріалу, установлення процедури оцінки результату, планування презентації результатів проекту, розподіл завдань і визначення відповідальності.

3. Дослідження

Діагностика учасників проекту. Збирання інформації під час реалізації плану досліджуваної теми, використання основних інструментів дослідження (методів).

4. Результати

Аналіз отриманої інформації, формулювання висновків.

5. Оформлення звіту

Усний звіт перед педагогічним і батьківським загалом із подальшою презентацією результатів на батьківських зборах, на педагогічній раді, на засіданні методичного об'єднання.

6. Оцінка результатів і процесу

Рефлексія. Колективне обговорення й самооцінка.

Реалізація етапів проекту

1. Підготовчий етап

Опрацювання нормативних документів

1. Закон України «Про дошкільну освіту». – К., 2001 р.
2. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні (2012 р.).

3. Безпека життєдіяльності дошкільника. – К.-П. : «Абетка-НОВА», 2003.

4. Гавриш Н. Проектна модель організації освітнього процесу / авт.-укл. : Н. Гавриш // Дошкільне виховання. – №6. – 2009.

5. Основи безпеки дітей дошкільного віку / упор. Л. А. Шик. – Х. : Вид. група «Основа», 2010.

6. Педагогічний проект // Вихователь-методист закладу дошкільної освіти. – №12. – 2009.

7. Проектний підхід як складова педагогічної інноватики на шляху до якісної освіти: науково-методичний журнал. – Випуск №.2(50). – Х. : Харківська академія неперервної освіти, 2011.

8. Яковенко Л. В. Абетка безпеки дошкільників. Методичні матеріали та розробки занять / Л. В. Яковенко. – 2-ге вид. – Х. : Вид. «Ранок», 2010.

2. Планування

№ з/п	Зміст роботи	Термін виконання	Відповідальний	Примітка
1. Підготовчий етап				
1.1	Затвердити склад творчої групи щодо створення педагогічного проекту «Безпека ігор на зимовому майданчику»	18.01. 201_	Завідувач	
1.2	Опрацювати нормативну й законодавчу базу щодо організації проектної діяльності та безпеки в ЗДО	21-22.01. 201_	Завідувач, вихователь-методист	
1.3	Дібрати сучасну психолого-педагогічну літературу з даної теми	23.01. 201_	Вихователь-методист	
1.4	Скласти педагогічний проект	24-25.01. 201_	Завідувач, вихователь-методист	
2. Організаційний етап				
Матеріально-технічне забезпечення				
2.1	Обладнати осередки активності: <u>*природознавчий осередок</u> – підібрати картини «На Півночі», ілюстрації про одяг людей взимку, ігри: «Одягнемо ляльку на прогулянку», «Безпечні ігри на водоймі»;	28-29.01. 201_	Завідувач, вихователь-методист, вихователь	

	<p><u>*осередок дослідницької діяльності</u> –_стаканчики, колби, форми для льоду, металеві бруски;</p> <p><u>*бібліотечний осередок</u> – дитяча енциклопедія (про північ та обмороження), ілюстрації до українських казок і казок світу, дібрати оповідання О. Іваненко «Бурулька», В. Сухомлинського, казки М. Коцюбинського «Брати-місяці», відеофільм «Мама для Мамонтеняти», «Умка»;</p> <p><u>*ігровий осередок</u> – дібрати сюжетно-рольові ігри: «Уроки безпеки», «Сім'я», «Лікарня»; дидактичні ігри: «Змоделюй одяг для прогулянки», «Транспорт» (водний), «Можна–заборонено» (правила поведінки на льоду); моделі ситуацій «Щоб свято не перетворилося на лихо»;</p> <p><u>*мовленнєвий осередок</u> – скласти конспект бесід «Я ненавмисно образив друга». Дібрати опорні слова для складання творчої розповіді на тему «Зимові розваги на ковзанці»; читання: «безпечні» казки – «На гірці», «Обморожені лапки»; скласти сценарій вечора загадок на тему «Небезпечні предмети».</p> <p><u>*студія образотворчої діяльності</u> – фарби, пензлики, папір, ножниці, клейстер та інше;</p> <p><u>*музично-фізкультурний центр</u> – сценарій розваги «Своє здоров'я бережи, щоб не трапилось біди» й атрибути до нього.</p>			
Навчально-методичне забезпечення				
2.2	Заслухати питання	31.08.201_	Завідувач,	

	попередження дитячого травматизму на педагогічній раді		вихователь-методист	
2.3	Провести консультації: – організація та проведення зимових розваг із дітьми; – психолого-педагогічні умови збереження психічного здоров'я дошкільників; – організація та проведення тижня безпеки.	10.12.201_ 12.01.201_ 11.03.201_	Вихователь Практичний психолог	
2.4	Підібрати й систематизувати матеріали щодо попередження дитячого травматизму.	Січень 201_	Вихователь-методист	
2.5	Створити в методичному кабінеті папку «Попередження дитячого травматизму».	До 21.01.201_	Вихователь-методист	
2.6	Спланувати роботу практичного психолога в умовах реалізації проекту.	Лютий 201_	Практичний психолог	
3. Практичний етап				
3.1	Упровадження педагогічного проекту «Безпека ігор на зимовому майданчику».	21.01-21.02.201_	Вихователь-методист	
3.2	Проводити систематично моніторинг із виявлення рівня знань дошкільників з основ безпеки життєдіяльності.	На початок та кінець навчального року	Вихователь-методист, вихователі	
3.3	Провести засідання педагогічної години за темою «Підсумки апробації педагогічного проекту «Безпека ігор на зимовому майданчику».	Березень 201_	Вихователь-методист	
4. Запроваджувальний етап				
4.1	Запровадити педагогічний проект «Безпека ігор на зимовому майданчику» у практику роботи з дітьми середнього дошкільного віку.	Грудень 201_	Завідувач, вихователь-методист, вихователі	
4.2	Запровадити педагогічний проект «Безпека ігор на зимовому майданчику» у практику роботи з дітьми молодшого дошкільного віку.	Січень 201_	Завідувач, вихователь-методист, вихователі	
5. Узагальнювальний етап				
5.1	Розробка рекомендацій щодо підготовки та проведення педагогічних проектів у ЗДО.	201_	Завідувач, вихователь-методист, вихователі	

3. Дослідження

Діагностика

Мета: виявити типові ситуації з небажаними формами поведінки дітей, у яких діти можуть зашкодити своєму здоров'ю або травмуватися. Дослідити знання дітей про небезпеку ігор на майданчику взимку.

Запитання для співбесіди:

- Як ти думаєш, для чого люди вигадали правила безпечної поведінки? А ти дотримуєшся цих правил?
- Які зимові розваги та ігри тобі подобаються?
- Уяви, що ти граєшся в сніжки. Раптом ти кидаєш сніг в обличчя іншій дитині. Що може статися?
- Коли спускаєшся на санчатах із гірки, а назустріч хтось піднімається, то як ти будеш діяти?
- Як ти вважаєш, чи можна ковзатися на тротуарах? Чому? Якщо ти багато рухався, спітнів і хочеш пити, чи можна смоктати бурульку або сніг? Чому?
- Якщо ти везеш когось на санчатах і повертаєш убік, що може статися? Що таке домашня аптечка й навіщо вона потрібна?
- Чи ти знаєш, де знаходиться аптечка вдома?

Анкета для батьків із безпеки життєдіяльності

1. Чи завжди Ви одягаєте свою дитину відповідно до погоди?
2. Яким розвагам під час прогулянки віддаєте перевагу?
3. Чи попереджуєте дитину про правила безпеки перед спусканням із гірки?
4. Коли Ваша дитина вимушена погуляти на вулиці сама, які заходи безпеки Ви передбачаєте?
5. Ваші думки щодо виховання в дітей обачної поведінки.

Анкета для вихователів із безпеки життєдіяльності

1. Чи оглядаєте Ви майданчик перед виходом на прогулянку?
2. Чи проявляєте Ви у присутності дітей безпечність на зимовому майданчику?
3. Чи знаєте Ви правила надання долікарської допомоги?
4. Як Ви поступите, коли дитина зробила проступок?

5. Чи може Ваша власна поведінка слугувати зразком для Вашої дитини?

Розв'язання дітьми проблемної ситуації

До нас у групу прийшов хлопчик Незнайко. Він не знає правил гри на зимовому майданчику, а тобі треба його навчити. Як ти це зробиш?

Проблема. Незнайко не розуміє навіщо потрібно дотримуватися правил безпечної поведінки під час зимових розваг. У який спосіб можна ознайомити хлопчика Незнайка з правилами безпечної поведінки на зимовому майданчику?

Завдання

1. Розказати, яке обладнання встановлено на нашому зимовому майданчику.
2. Познайомити з правилами поведінки при спусканні з гірки, на ковзанці.
3. Розказати, чому не можна їсти сніг, лизати бурульки.

Природознавчий осередок

Мета: ознайомити дітей з особливостями проживання людей за Полярним колом і залежністю їхнього способу життя від кліматичних і природних умов (як одягаються, захищаються від снігових буревіїв, чим займаються, як використовують сніг і лід, у які ігри граються діти); учити дітей установлювати причинно-наслідкові зв'язки; ознайомити з ознаками обмороження; дати поняття про властивості мокрої поверхні металу під час морозу; застерегти від знаходження під дахом під час відлиги.

Форми роботи:

- розглядання дидактичної картини «На Півночі»;
- бесіди та дидактичні ігри «Одягнемо Оленку на зимову прогулянку», «Безпечні ігри на водоймі»;
- ілюстрації про одяг людей узимку;
- пішохідний перехід до річки Лопань.

Осередок дослідницької діяльності

Мета: розширювати й уточнювати знання дітей про різні стани води. Ознайомити зі зміною властивостей води залежно від стану;

- розповісти, що вода може бути чистою або брудною;
- підвести дітей до висновку, що вода необхідна для життя, але в деяких станах вона може зашкодити здоров'ю; заохочувати дитяче експериментування; учити бачити результат і робити висновки.

Форми роботи – проведення дослідів:

- із льодом (прозорий, ламається, перетворюється у воду, холодний);
- зі снігом (ліпиться, сиплеться, складається зі сніжинок, тане, перетворюється у воду);
- з водою (прозора, можна зафарбувати в колір, ллється, капає, замерзає, кипить, піднімається паром).

Замальовування результатів.

Бібліотечний осередок

Мета: спонукати дітей до пошуку необхідної інформації в книжках, учити користуватися енциклопедичною літературою; виховувати інтерес до художньої літератури, бажання розігрувати улюблені казки.

Форми роботи:

- знаходження інформації в енциклопедії («Чи буває літо за Полярним колом?», «Чому вода у Північному Льодовитому океані не промерзає до дна?», «Що таке шкіра?», «Що таке біль?», «Перша допомога при обмороженні» тощо);
- розглядання ілюстрацій до української народної казки «Лисичка-сестричка і Вовк-панібрат» та казки «Морозко»; читання оповідання Оксани Іваненко «Бурулька», казки Михайла Коцюбинського «Брати-місяці»;
- перегляд діафільму «Мама для Мамонтеняти», «Умка».

Ігровий осередок

Мета: формувати здатність спільно розгортати ігрову діяльність, узгоджуючи власний ігровий задум із задумом товаришів;

стимулювати використання предметів-замісників, атрибутів, виготовлених у студії образотворчого мистецтва; розвивати творчу уяву.

Форми роботи:

- розігрування сюжетно-рольових ігор «Маша на зимовому ігровому майданчику», «Лісова школа безпеки», «У гостях у Мамонтеняти»; режисерської гри «Безпека на ігровому майданчику»; казки «Морозко»;
- дидактичні ігри «Змоделюй одяг для зимової прогулянки», «Лабіринт» (розставити знаки дозволу і заборони), «Третій зайвий», «Викличи допомогу правильно» (співвіднести картки, на яких зображено небезпечні ситуації, з номерами телефонів відповідних служб допомоги);
- моделювання ситуацій «Щоб свято не перетворилося на лихо» (ознайомлення з правилами поведінки під час святкових масових гулянь, біля новорічної ялинки, поводження з петардами, аерозолями, хлопавками тощо).

Мовленнєвий осередок

Мета: спонукати дітей звертатися до дорослих із запитаннями, судженнями, спілкуватися з ровесниками на різні теми; вправляти дітей у публічних виступах; розвивати комунікативні вміння.

Форми роботи:

- бесіда на етичну тему «Бесіда про добрі вчинки»;
- складання казок на тему «Дивовижні пригоди Маші в країні Снігової Королеви»;
- вечір загадок на тему «Безпека»;
- дібрати опорні слова для складання творчої розповіді на тему «Зимові розваги на ковзанці»;
- скласти сценарій вечора загадок на тему «Небезпечні предмети».

Студія образотворчої діяльності

Мета: формувати негативне ставлення до неправильної поведінки способом проживання її в уяві.

Форми роботи:

- зображення, навіть фантастичне, небажаних наслідків, до яких може призвести неправильна поведінка;
- замальовування правильної поведінки;
- виготовлення символічних знаків, які відображають певні правила поведінки під час зимових розваг;
- виготовлення атрибутів до сюжетно-рольових ігор і спортивно-театралізованого дійства;
- аплікація з кольорових крижинок.

Музично-фізкультурний центр

Мета: закріпити знання дітей про правила безпечної поведінки на ігровому та спортивному майданчиках узимку; сприяти багаторазовому повторенню правильних дій у різних ігрових ситуаціях.

Форми роботи:

- розвага «Своє здоров'я бережи, щоб не трапилось біди».

Робота з батьками

Мета: залучати батьків до спільної діяльності з дітьми, збагачуючи її новим змістом.

Форми роботи:

- бесіди з батьками про профілактику травмувань дітей у зимовий період;
- виготовлення газет, фотосесій «Відпочинок у вихідний день узимку»;
- підготовка знаків-символів сімейних правил поведінки.

Презентація проекту

- презентація дітьми виготовлених батьками газет і знаків-символів;
- розвага «Своє здоров'я бережи, щоб не трапилось біди»;
- презентація папок-передвижок.

Робота з педагогами

Вправи, що можуть бути використані під час проведення різних інтерактивних форм роботи з вихователями з питань безпеки життєдіяльності дошкільників.

Вправа «Вправні пішоходи»

Мета: активізувати знання педагогів про дорожній рух.

Хід: вправа проводиться у формі змагання. Виграє та команда, яка дасть більше правильних відповідей на запитання-загадки за одну хвилину.

Запитання та загадки для першої команди:

- Як називається частина дороги, якою рухається транспорт? *(Проїзна частина.)*
- Назва якої тварини «спочиває» на пішохідному переході? *(Зебра.)*
- Хто стоїть лише тоді, коли біжить, а як стане – падає? *(Велосипед.)*
- Який пристрій відіграє важливу роль у регулюванні дорожнього руху? *(Світлофор.)*

Запитання та загадки для другої команди:

- рогами, а не коза, є сідло, а не кінь. З педалями, а не рояль, із дзвоником, а не двері. *(Велосипед.)*
- Довгий хвіст дугою тягне за собою. *(Тепловоз.)*
- Транспорт у місті регулює, всім свої права диктує. *(Світлофор.)*
- Які засоби, крім світлофора та дорожньої розмітки, регламентують правила дорожнього руху? *(Дорожні знаки.)*

Вправа «Служба порятунку»

Мета: уточнити й активізувати знання педагогів про порядок дій у надзвичайній ситуації.

Хід: вправа проводиться у формі змагання. Ведучий по черзі пропонує командам надзвичайні ситуації. Протягом тридцяти секунд команда має дати найбільш вичерпну відповідь про найдоцільніший порядок дій у цій ситуації.

Ситуації:

- Пожежа в сусідній квартирі багатоповерхового будинку. Ваші дії після виклику пожежної охорони?
- Ви застрягли в ліфті. Що робитимете?
- Дитина тоне у воді. Ваші дії?
- Дитина обморозила на прогулянці руку. Як діяти в цій ситуації?
- На газовій плиті зайнявся жир на сковорідці. Ваші дії?
- Зайнявся телевізор чи комп'ютер. Ваші дії?
- На людині зайнявся одяг. Як правильно його погасити?
- Ваша подруга зламала руку. Як їй допомогти?
- Ви побачили непритомну людину. Ваші дії?
- Ваші рідні отруїлися грибами. Що необхідно робити?

Вправа «Знавці народної мудрості»

Мета: збагатити знання педагогів народними прислів'ями про здоров'я.

Хід: ведучий пропонує гравцям по черзі називати народні прислів'я про здоров'я. Виграє той, хто назве прислів'я останнім.

Вправа «Шифрувальник»

Мета: формувати практичні навички створення елементарних кросвордів для дітей; розвивати увагу та мислення.

• *Хід:* ведучий роздає учасникам «квадрати-шифровки», у яких зашифровано назви стихійних лих.

Завдання перше. Ведучий пропонує учасникам «розшифрувати» назви стихійних лих, з'єднавши сусідні літери лінією в будь-якому напрямку. Виграє той, хто першим «розшифрує» більше слів-назв стихійних лих

З	Ф	Р	А	Н	Т	У	М
А	Б	У	В	И	Р	Р	А
В	У	К	Л	З	Л	А	Н
і	Р	Д	О	Щ	И	Г	А
Р	Я	Г	Р	І	В	Я	Н
Ю	С	Н	Ю	М	А	З	Ч
Х	В	І	Х	О	Л	А	Ь

А	С	Г	П	О	В	І	Н
---	---	---	---	---	---	---	---

Завдання друге. Ведучий пропонує учасникам за п'ять хвилин скласти кросворд для дітей на тему безпеки життєдіяльності та презентувати його.

4. Результати

Презентація проекту:

- презентація дітьми виготовлених разом із батьками газет і знаків-символів правил поведінки під час розваг;
- презентація дітьми виставки малюнків на тему «Безпечні розваги взимку»;
- позвага «Своє здоров'я бережи, щоб не трапилось біди»;
- презентація ширми зі знаками-символами правил безпечної поведінки на майданчику взимку, виготовлених дітьми.

5. Рефлексія

- Обговорення результатів реалізації проекту на педагогічній раді.
- Обговорення результатів реалізації проекту на батьківських зборах.
- Обговорення результатів реалізації проекту на методичному об'єднанні.
- Визначення завдань подальшого вдосконалення роботи та розвитку учасників освітнього процесу в означеному напрямі.

Шановні батьки!

Будь ласка, заповніть анкету щодо дотримання правил безпеки життєдіяльності дитини вдома

Твердження	Так	Ні
Я не залишаю сірники на видному місці.		
Моя запальничка недосяжна для дитини.		
Я ставлю гарячий чайник чи каструлю в дальнім кутку плити.		
Я не залишаю лікарські препарати в полі зору дитини.		
Термометр знаходиться в місці, до якого моя дитина		

не має доступу.		
Я розливаю гарячі страви за відсутності дитини.		
Я не залишаю відчинені вікна та балкон, коли дитина знаходиться в кімнаті сама.		
Розлиту на підлозі рідину я витираю негайно.		
У квартирі є досить місця для рухливих ігор дитини.		
Проходи у квартирі звільнені від меблів.		
Дитина після ігор збирає іграшки у відведене місце.		
Я систематично мию іграшки .		
Моя дитина не гуляє на вулиці без нагляду дорослих.		
Я не дозволяю дитині самій користуватися ліфтом.		
Я забороняю висовуватись у відчинене вікно квартири й транспорту.		
Я проводжу з дитиною профілактичні бесіди про обачну поведінку в побуті.		

Дякуємо за відповіді!

П Л А Н

проведення експрес-аналізу роботи вихователів щодо виховання основ безпеки у дітей дошкільного віку

– Загальні відомості про групу (номер групи, вік і кількість дітей)._____

– Аналіз навчально-тематичного плану вихователя з виховання основ безпеки дітей дошкільного віку _____

– Аналіз щоденного календарного плану вихователя щодо наявності в ньому запланованої роботи для проведення з дітьми занять, розваг, ігор, бесід на зазначену тематику.

– Наявність і відповідність тематики методичної літератури в бібліотечці вихователя. _____

– Аналіз розробок для проведення з дітьми занять, розваг, ігор та їх відповідність до вікової групи _____

- Наявність у груповій кімнаті змінних куточків із різних видів профілактики травматизму й охорони життя і здоров'я дітей (куточок юного пожежника, макет вулиці з перехрестям, куточок цивільного захисту, альбоми, леп-буки щодо профілактики травматизму, рекомендації батькам тощо)_____

Наявність іграшок, атрибутів для творчих і дидактичних ігор.

Аналіз занять та інших видів діяльності з метою виявлення знань дітей про: правила поведінки на дорозі, правила дорожнього руху для пішохода, профілактику виникнення пожежі та дії під час пожежі, правила поведінки в лісі, біля водойми; профілактику травм від гострих, небезпечних, отруйних і вибухонебезпечних предметів; відносини з незнайомими людьми тощо._____
